NAJER FOLKSBLAT
Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

פרייז 30 גראשן

22 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 207 | Łódź, Piątek, 4 Września 1936 | אדרעס: לאדז, פעטריקאווער 21 טעל. 224-71 Adres Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. Skrz. poczt. 1,06 | לאדז, פרייטאג פ' תבא י"ז אלול תרצ"ו | 14-טער יאהרגאנג

אראבער נישט בעקומען פון דער רעגירונג קיין שום פערזיכערונג אפצושטעלן די עליה

בריף פון קאלאניען-מיניסטער צום ד"ר חיים ווייצמאן

לאנדאן, 8 (יט"א טעלעגראפיש)

אין א בריף, וואס ד"ר ווייצמאן האט היינט בעקומען פון קאלאניעז - מיניסטער ארמסבי-גאר, פערזיכערט דער מיניסטער, אז נישט דער הויך-קאמיסאר און נישט די ענגלישע רעגירונג האט נישט געגעבען קיין שום הבטחות די אראבער און נישט נורי-פאשא בנוגע דעם אפשטעלען די יודישע עליה. דער בריף איז היינט אדורכגעלייענט געווארען אויף דער סעסיע פון אדמיניסטראטיווען ראט ביי דער יודישער אגענץ און לויטעט:

טייערער ד"ר ווייצמאן! דערמיט בעשטעטיג איך אייער בריף דאטירט פון 1 סעפטעמבער, צו וועלכען איהר האט בייגעלעגט דעם בעריכט פון „פאלעסטיין פאסט", וועגען די בעדינגונגען, וועלכע זענען כלומרשט געשטעלט געווארען דורך דעם אויבערשטען אראבישען ראט אלס פאזע פאר אונטערהאנדלונגען פון אפשטעלען דעם שטרייק און טעראר. איך וויל אייך מעלדען, אז דאס שטימט נישט מיט דער ווירקליכקייט. איך וויל פערזיכערן, אז ס'האט נישט קיין שום גרונד די אנרעגונגען און בריף פון דער יודישער אגענץ צום הויך-קאמיסאר פון 31 אויגוסט, אז דער הויך-קאמיסאר זאל האבען בעפולמעכטיגט דעם אראבישען אויסערן-מיניסטער נורי-פאשא צו געבען דעם אויבערשטען אראבישען ראט, וועלכע ס'איז פערזיכערונגען. דער הויך-קאמיסאר האט בפירוש ערקלערט דעם אראבישען אויסערן-מיניסטער, אז ער זאל ערקלערן די אראבער, אז ער איז נישט בכח צו געבען קיין שום פערזיכערונגען.

די אמעריקאנישע עפענטליכע מיינונג געגען אפשטעלען די עליה

טעלעגראפישע ווענדונג צום פרעמיער באלדווין

ניו-יארק, 8 (יט"א טעלעגראפיש)

א גאנצע רייה קריסטליכע ארגאניזאציעס און אנגעזעהענע פערזענליכקייטען האבען זיך טעלעגראפיש געווענדעט צום פרעמיער באלדווין, אז די גאנצע אמעריקאנישע עפענטליכע מיינונג איז געגען אפשטעלען די יודישע עליה קיין ארץ ישראל.

פיהרער פון דער „לייבור פאר-טיי" ביים קאלאניען מיניסטער

וועגען דער עליה-פראגע

לאנדאן, 8 (יט"א טעלעגראפיש)

דער קאלאניען - מיניסטער ארמסבי-גאר האט היינט אויפגענומען דעם פיהרער פון דער לייבאר-פארטיי אטלי.

אטלי האט ערקלערט דעם מיניסטער, אז די יודישע ארבייטער אין ארץ ישראל זענען געגען אפשטעלען די עליה.

עליה וועט נישט אפגעשטעלט ווערען

ענגלישע פרעסע וועגען דער זיצונג פון מיניסטאר'ען-ראט

לאנדאן, 8 (יט"א טעלעגראפיש)

די גאנצע ענגלישע פרעסע ברענגט פרטים וועגען דער נעכטיגער זיצונג פון ענגלישען מיניסטארען-ראט און וועגען דער אלגעמיינער שטעלונג צו דער ארץ ישראל פראגע. אלע צייטונגען זענען מסכים, אז די שטעלונג איז גינסטיג פאר יודען.

„מארנינג פאסט" מעלדעט, אז ס'איז בעשלאסען געווארען נישט אפצושטעלען די עליה.

„דיילי טעלעגראף" דערצעהלט, אז ס'איז איינגאנצען נישט אנגענומען געווארען קיין בעשלוס וועגען ארץ ישראל. ווייטער דערצעהלט די צייטונג, אז דער קאלאניען-מיניסטער האלט זיך אין דער מיינונג, אז די קעניגליכע קאמיסיע וועט נישט פריהער ארויספאהרען ביז די רוהע וועט נישט איינגעשטעלט ווערן און אויב נישט וועט איינגעפיהרט ווערען קריגס-צושטאנד.

וואס שייך נורי-פאשא האלט די צייטונג, אז זיין אינטערווענץ איז נישט געוואונשען.

ווייטערדיגער אראבישער טעראר

אונטערצינדונגען, שיסערייען, אנפאלען

ירושלים, 8 (יט"א טעלעגראפיש)

נעבען טול-כרם איז פארגעקומען א פערביטערטע שלאכט צווישען אראבער און דעם ענגלישען מיליטער.

אין תל-אביבער קווארטאל „תפארת ישראל" האבען די טעראריסטען אונטערגעצונדען 8 קליינע יודישע הייזלעך. אין ירושלים איז אונטערגעצונדען געווארען א יודישער פאקהויז.

פון אן אויפגעריסענער באמבע איז פערברענט געווארען א הויז אין גבעת שאול.

אויפן הר הכרמל איז אפגעברענט געווארען א רעגירונגס-וואלד.

אין רמלה האבען אראבישע טעראריסטען בעשאסען אן אויטאבוס. דער יודישער פאסאזשיר משה באיארסקי איז פערוואונדעט געווארען.

אין ראדזשור איז פארגעקומען אן אנגריף פון אראבישע טעארירסטען.

אויפן וועג יאדזשור — חיפה איז בעשאסען געווארען אן אויטאבוס.

דער „הבוקר" איז אפגעשטעלט געווארען אויף צוויי טעג.

נייע מיליטער-טראנספארטען קיין א"י

רעגירונג ענטשלאסען צו מאכען א סוף צו די אונרוהען

לאנדאן, 8 (יט"א טעלעגראפיש)

א שטארקען רושם אין די פאליטישע קרייזען האט געמאכט דער פאקט, וואס עס זענען פלוצלינג אפגערופען געווארען די ענגלישע מיליטערישע מאנעווערס אין דער פראווינץ סו-סעקס. די סיבה זאל זיין לויט די אינפארמירטע קרייזען די נויטווענדיגקייט ארויסצושיקען נייע מיליטער - אפטיילונגען קיין ארץ ישראל. דאס זאל זיין א פועל יוצא פון דער נעכטיגער זיצונג פון מיניסטארען-ראט.

ווי מען דערוויסט זיך פון מאסגעבענדע קרייזען זאל די רעגירונג זיין ענטשלאסען צוריקשטעלען די ארדנונג אין לאנד בכדי מעגליך צו מאכען פאר דער קעניגליכער קאמיסיע ארויסצופאהרען אין אקטאבער קיין ארץ-ישראל.

דער קאלאניען - מיניסטער ארמסבי-גאר האט היינט ווייטער אפגעהאלטען א קאנפערענץ מיט סיימאנ'ען וועגען דערזעלבער פראגע.

די פערמיטלונג פון נורי-פאשא ווערט בעטראכט פאר נישט געלונגען.

בן-גוריון האט אפגעהאלטען א קאנפערענץ מיטן קאלאניען - מינסטער און פאהרט היינט אפ קיין ארץ ישראל.

ווייצמאן גרייט צו יעדער צייט אונטער-צוהאנדלען מיט די אראבער

געשלאסען די סעסיע פון אדמיניסטראטיווען ראט

לאנדאן, 3 (יט"א טעלעגראפיש)

היינט איז געשלאסען געווארען די סעסיע פון אדמיניסטראטיווען ראט פון דער יודישער אגענץ. עס זענען אנגענומען געווארען א רייה פינאנציעלע און פאליטישע רעזאלוציעס. עס איז ארויסגעגעבן געווארען א גרעסערער קאמוניקאט, אין וועלכען עס ווערט ערקלערט, אז ווייצמאן איז שטענדיג גרייט צו פיהרען אונטערהאנדלונגען מיט די אראבער. ווייצמאן, ווערט געזאגט אין קאמוניקאט, איז גרייט יעדע מינוט אפצופאהרען קיין ארץ ישראל אויף א קאנפערענץ מיט די אראבער מיטן אנטייל פון דער רעגירונג.

16 אראבער דערהרגעט

בעת א שלאכט צווישען מיליטער און אראבער

ירושלים, 8 (יט"א טעלעגראפיש)

נעבען דארף כאליא איז געקומען צו א שלאכט צווישען מיליטער און אן אראבישער באנדע. 16 אראבער זענען דערהרג'עט געווארען. מצד דעם מיליטער איז דערהרג'עט געווארען א קאפראל. צוויי ענגלישע אפיצירען און צוויי זעלנער זענען פערוואונדעט געווארען.

די אראבער האבען אראפגעשאסען א מיליטערישען עראפלאן.

שטרענגער צירקולאר פון פינאנץ-מיניסטעריום

אויפצומאהנען די שטייער-חובות ביי די גרויסע ערד-בעזיצער

ווארשא, 8 (טעלעפאניש)

דאס פינאנץ-מיניסטעריום האט פערעפענטליכט א צירקולאר צו די פינאנץ-אמטען, אין וועלכען עס ווערט אנגעוויזען, אז דער פרעמיער סלאוואי סקלאדקאווסקי האט אויף זיין אינספעקציע - רייזע פעסטגעשטעלט, אז די גרויסע גוטס-בעזיצער זענען שולדיג די מלוכה א סך שטייערן.

דאס פינאנץ-מיניסטעריום פאדערט אויף די פינאנץ-אמטען אדורכצופיהרען קאנטראלעס און פעסטשטעלען ווי גרויס עס זענען די חובות פון די גרויסע ערד-בעזיצער. דער צירקולאר פאדערט אויף תיכף צוטרעטען אויפמאהנען די שטייערן און אויב דאס וועט זיך נישט לאזען דורך לעגען א סעקוועסטער אויף דעם בעוועגליכען פערמעגען זאל ער צוטרעטען צו די מאיאנטקעס און אפילו ארויפטרעטען אויף דער היפאטעק. אין צירקולאר ווערט געזאגט אז די אקציע דארף טראגען א געזעלשאפטליכען כאראקטער, עס זאל נישט הייסען, אז די גרויסע ערד-בעזיצער זענען פריווילעגירט לגבי די קליינע.

אין צירקולאר ווערט אויך געזאגט, אז די בעאמטע, וואס וועלען פערנאכלעסיגען זייערע פאסטען ביים אויפמאהנען די שטייערן ביי די גרויסע ערד-בעזיצער, וועלען צוגעצויגען ווערען צו פעראנטווארטליכקייט.

ביליגער
קאָנצערט-זאַל
3 פּיראַמאָווישאַ 3
טעל. 226-24

א גרויסע איבעראַשונג פאַר לאָדז!
צו אַנגאַזשירען אויף דעם קומענדיגען
ראש-השנה און יום-כפור
דעם וועלט-בערימטען אָבערקאַנטאָר
פון ווינער „בני-ברית"-סינאַגאָגע

דוד ווייסבערגער

מיט א גוט איינגעשולטירטן כאָר. מען מוז בעמערקען, אַז צוא הערליכער זאַל ווי עס איז דער נייער קאָנצערט-זאַל און אַזא יונגער וועלט-חזן, וועלכער... ווערט דאָרט דאַווענען, וועט געווים צוציהען די ברייטסטע שיכטען פון יודישען לאָדז. — בילעטען צו בעקומען פון 8 וואָכענטאָג (כ"א אלול) יעדען טאָג פון 10 פריה ביז 11...

די היינטיגע ימים-נוראים איז דער דירעקציע פון נייעם קאָנצערט-זאַל נאָך גרויסע מיה געלונגען...

בעקאַנטמאַכונג.
צו די בעפאָר-שטעהענדע יום-טובים האָט דאָס בעוואוסטע שיך-געשעפט

A. Ogórek
Łódź, Zawadzka 11
— tel. 202-86 —

צוגעגרייט א קאָלאָסאַלען אויסוואַהל שפּאַציר און ספּאָרט-שיך לויט די לעצטע מאָדעלען.
צוגענגליכע פּרייזען א ספּעציעלע אָפּטיילונג פון מענער-שיך.

די איינציגע שולע, וועלכע גאַראַנטירט אַן אמת'ע יודישע ערציהונג איז בלויז
„תחכמוני"
שענקעוויטשא...
טעל. 143-78
איינשרייבונגען טעגליך אין קאַנצעלאַריע פון 10 ביז 2 נאַכמ. און פון 5 ביז 7...

אַז דיין קינד זאָל זיין פיין דערצויגען, דערביי האָבען פיל ערודיציע סיי אין למודי-קודש, סיי אין למודי-חול, פערשרייב איהם אין די

7-קלאַסיגע יונגעל-שולע
ב. האַמער
פּילסודסקיעגאָ 45

לערן און ערציהונגס-אַנשטאַלט
„סיני"
פילסודסקי 57
היינט, פרייטאַג, פ' תבא
הויבען זיך אָן די למודים אין אַלע מחלקות.
די קאַנצעלאַריע נעמט אָן איינשרייבונגען פון 8 ביז 1 פאָרמ. און פון 4 ביז 8 אָוונט.
די לייטונג.

מוסדות החנוך
„ארחות נעם"
„ארחות נעם" הראשון, — קילינסקיעגאָ 50, טעל. 215-26
„ארחות נעם" השני. — אַל. 1-טער מאי 20, טעל. 200-43

די איינציגע רעליגיעזע שולען אין לאָדז, וואָס זענען קאָנצעסיאָנירט אַלס שולען פון דער העכסטע מדרגה, ד. ה. (3-ci stopień)

איינשרייבונגען פון תלמידים צום נייעם שול-יאָהר 1936/37 ווערען אָנגענומען אין די קאַנצעלאַריעס פון די אויבענדערמאָנטע שולען.

די מתיבתא לתלמוד ולהוראה ווערט פערגרעסערט און וועט שטעהן אונטער דער לייטונג פון רבנים גדולי התורה.

די העכערע קלאַסען ווערען רעאָרגאַניזירט, און עס וועלען אַחוץ אַ ברייטען האַנדעלס-קורס געלערנט ווערען 2 פרעמדע שפּראַכען.

די גן ילדים'ס ביי אונזערע מוסדות החנוך ווערען פערגרעסערט און פערשענערט און וועלען שטעהן אונטער דער לייטונג פון פרעבעל-ספּעציאַליסטען. די לייטונג.

בעמערקונג: אויפן פערלאַנג פון פיל עלטערן ווערט אין אונזער מוסד אויף אַל. 1-טער מאי 20 געעפענט א מכינת המתיבתא פאַר תלמידים פון יענעם ראַיאָן, וואָס האָבען געענדיגט די מחלקה ז'.

GIMNAZJUM MĘSKIE i SZKOŁA POWSZECHNA
I. Kacenelsona
ul. ZAWADZKA 43, tel. 151-79.

מיט אָנמעלדונגען פאַר נייע שילער, זיך צו ווענדען אין קאַנצעלאַריע טאָג-טעגליך פון 10—2 פאַרמיטאָג און פון 6—7 נאָכמיטאָג.
דער אָנהויב פון שול-יאָהר איז דאָנערשטאָג, דעם 3. סעפּט. 9 פ"ה.
אין גן-ילדים (פרעבעל-שולע) ווערען אָנגענומען קינדער אין עלטער פון 4 יאָהר אָן. די דירעקציע.

לאָדזער יוד. לאַקאַטאָר און סובלאַקאַטאָרן-פאַר...
אויף פיעטרקאָווער 31. ...
דער מעקלערסקריפּט איז טעטיג ...
פון 6 ביז 9 אָוונט. ס'ווערען געט...
ביטעס, ערטיילט עצות. אויסגעט...
סכסוכים און געפיהרט פּליצר...
און עקסמיסיע-פּראָצעסען.

רעליג. העברעאישע VII קל. שולע - נאַר...
איבערגעבויט פון א ספּעציעלע ווילע-פּאַלאַץ, לויט די לעצטע ...
נאָגישע רעקווירונגען. פאַר אַבסאָלווענטען פון 7 קלאַסען: ...
שולען ווי אויך פון 1-טער קלאַס בינאַזיע פון נייעם טיפּ וועט ...
אַנ'1-טע קלאַס פון א מיטעלער האַנדעלס-שולע.
די אונטערריכטס-שפּראַך פויליש און העברעאיש. יודיש ...
ספּעציעל פאַר אייערע טעכטער די מורים פון ארץ-ישראל. ...
אייערע טעכטער אין דער איינציגער שולע אין נא-ספּ. ביי דער ...
ווערט געפיהרט א ביבליאָטעקע פאַרשולע „Świat dziecięcy"

7 קל. רעליג. העברעאישע שולע-גאַרטען פאַר מיי...
ק. וואָלפזאָן
פּאָלודניאָווא 26, טעל. 207-86
דיר. יודאַיסט. י. נ. קאַמיעניעץ
ס'ווערען נאָך אָנגענומען שילערינס:
1) אין דער פרעבעל-שול א. נ. „קינדער-וועלט"
2) אין דער 7 קל. פאָלקס-שול העברעאיש-פּויליש אונטערריכט
3) אין דעם העכערן אַבסאָלווענטען-קלאַס פאַר קינדער. ...
ענייגט 7 פר' ...

איז דער בעוואוסטער שולע ...
ש. זשעלאַנקאַ
פּילסודסקעגאָ 70 (וואָסקאָדניאַ), פראָנט, 1 ...
ווערען אָנגענומען שילער פון 6 ביז 14 יא...
אין דער שולע ווערט געלערנט אַלגעמיינע למודים ...
רעגירונגס-פּראָגראַם, אַלע יודישע למודים אין גרויסן מאַס...
א גרויס געוויכט ווערט געלייגט אויף דער העברעאי...
שפּראַך. אין V און VI קלאַס ווערט געלערנט די ...
לישע שפּראַך. נאָכן ענדיגען די שולע ווערען די ...
אָנגענומען אין אַלע היגע גימנאַזיעס.
איינשרייבונגען טעגליך פון 10—2 און 3—8 ...

בית ספר לנערים בן שבע מחלקות וגן ...
של א. פאַסטערנאַק שרודמיעסקא...
די לייטונג פון דער 7-קלאַסיגער בעוואוס...
שולע פון א. פאַסטערנאַק, שרודמיעסק...
מאַכט בעקאַנט, אַז די איינשרייבונגען אין אַלע 7 ...
פון די אַלטע שילער, ווי אויך נייע שילער האָבען ...
אָנגעהויבען. די קאַנצעלאַריע איז טעטיג טעגליך ...
און פון 4—7 אָוונט. די לייטונג.

רעליגיעזע טעכטער-שולע
„חבצלות" Chawacalot
פּאָמאָרסקאַ 8.
אין דער שולע „חבצלות" בעקומט אייער טאָכטער אַלגעמיינע בילדונג פון א פאָלקס-שולע, און א פולער מאָס יודישע למודים, לויט'ן פּראָגראַם פון „בית יעקב" אונטער דער לייטונג פון דעם אגודיסטישען כלל-טוער ר' יעקב בילויער.
איינשרייבונגען צום נייעם שול-יאָהר ווערען אָנגענומען אין דער שול-קאַנצעלאַריע פּאָמאָרסקאַ 8 פון 10 ביז 2 נאָכמיטאָג. מעסיגע פּרייזען!

די בעוואוסטע ישיבה „תורת-חסד" קילינסקיעגאָ — 29 —
מאַכט בעקאַנט, אַז מען נעמט שוין אָן תלמידים צום נייעם שול-יאָהר.
ישיבה „תורת-חסד" צייכענט זיך אויס מיט איהר אייגענאַרטיגען סדר ודרך הלימוד, וועלכע האָט שוין מעמיד געווען טויזענטער תלמידים מופלגים בתורה וביראה. תלמידים ווערען אָנגענומען פון נאָך התחלת גמרא אָן און ווייטער, און עס ווערט געלייגט גרויס געוויכט אויף די למודי תורה נ"ך דינים ומוסר. די למודי חול ווערען געלערנט לויט'ן פּראָגראַם פון פּאָווסעכנע שולען דורך די בעסטע לעהרער-קרעפטען. איינשרייבונגען ווערען אָנגענומען א גאַנצען טאָג אין ישיבה קאַנצעלאַריע. ההנהלה.

הנהלות הגמנסיות
של החברה ליסוד בתי ספר עברים בלודז
(בזכויות ממשלתיות מלאות)
מודיעות בזה, כי הרשמת תלמידים ותלמידות למחלקות הגמנסיות ובתי הספר העממיים מתקבלת בשעות העבודה:
בלשכת הגמנסיה הראשונה לנערים
רחוב מניסטרצקא 21, טלפון מספר 134-11
בלשכת הגמנסיה השניה לנערים
רחוב מגיסטרצקא 22, טלפון מספר 134-12
בלשכת הגמנסיה לנערות
רחוב פירמוביץ 6, טלפון מספר 127-95.

ההרשמות אל „גן הילדים" של החברה הנ"ל (שהעתק למעון חדש ברחוב וולצנסקא בית 35) מתקבלות בלשכת הגמנסיה לנערות ברחוב פירמוביץ 6.

לעבער
איערען אויסגענומען ביליג ביי ג. נאַרדמאַן שרודמיעסקאַ 8

7-io klasowa szkoła Koedukacyjna pryw. pow. i przedszkole
Kacenelsona Kilińskiego 120.
Kancelarja czynna codziennie od 10 do 1 i od 4 do 6.

בית-ספר בן שבע מחלקות וגן ילדים
של קצנלסון, קילינסקיעגא 120
הלשכה פתוחה בכל יום מ 10 עד 1 ומ 4 עד 6.

בית ספר עברי מעורב
„יבנה"
של החברה ליסוד בתי ספר עממיים וגני ילדים עברים
פיוטרקובסקא 111 — אל. קושציושקי 48
טלפון 135-82.
די קאַנצעלאַריע פון דער שולע נעהמט אָן איינשרייבונגען אין אַלע קלאַסען, ווי אויך אין דער פרעבעל-שולע יעדען טאָג (א חוץ שבתים) פון 9—2 נאָכמיטאָג.

קאנגרעס פאר'ן שלום
איז נעכטען געעפענט געווארען אין בריסעל

בריסעל, 3 (ספ. טעל.)
היינט איז אויפגעמאכט איז דא געעפענט געווארען דער קאנגרעס פאר אלגעמיינער דערגרייכונג פאר'ן שלום. עס וועלען בעטראכט ווערען 4 פונקטען וואס זענען שוין פון פריהער דורך אלע דעלעגאטען אקצעפטירט געווארען: 1) אנערקענען פון דער איבערהערליכקייט פון די פארפליכטונגען וואס פלי סען ארויס פון די טראקטאטען, 2) רעדוקציע און בעגרענצונג פון די בעוואפנונגען דורך אינטערנא ציאנאלע אפמאכען, ווי אויך דאס צונעהמען די רווחים וואס פליסען ארויס פון דער פראדוקציע און האנדעל מיט געווער, 3) פערשטארקען די פעלקער־ליגע מיט'ן ציל צו פערמיידען און אפצוהאלטען פון מלחמות דורך ארגאניזירען קאלעקטיווע זיכער קייט און געגענזייטיגע הילף און 4) שאפען אין די ראהמען פון דער פעלקער־ליגע א ווירקזאמען מעכאניזם צו ראטעווען אינטערנאציאנאלע לאגעס ווען סידראהט מיט מלחמה אויסברוך.
אין קאנגרעס בעטייליגען זיך דעלעגאטען פון 32 לענדער.

גרויסער פעלשער־פראצעס אין ווארשא

ווארשא, 3 (טעלעפאניש)
אין ווארשאוער קרייז־געריכט האט זיך היינט אנגעהויבען א פראצעס פון א באנדע וואס האבען געפעלשט רומעניש געלד. די באנדע האט געפעלשט באנקנאטען פאר 124 מיליאן ליי.
אויף דער בעשולדיגונגס־באנק זיצען דרוקער, צייכנער, א. א. וו. דערונטער אויך א געוועזענער משה איגליצקי, וועלכער איז ערשט ארויס פון תפיסה פאר פעלשען פעסער, און אגעוויסער סטעפאן קארנעצקי. וועלכער האט געענדיגט די קראקאווער קונסט־אקאדעמיע און האט א סך אויס צייכנונגען פאר פערשידענע אויסגעפיהרטע צייכנונגען. ער איז אויך שוין געזעסען בשעתו אין תפיסה בעת דער דייטשער אקופאציע פאר פעלשען דאקומענטען מיט בעזעלערס אונטערשריפט, ער האט דאס אויסגעפיהרט די צייכנונגען פון די רומענישע באנקנאטען.
צום פראצעס, וואס וועט געדויערען עטליכע טעג, זענען ארויסגערופען געווארען 40 עדות, די אנגעקלאגטע פערטיידיגען א רייהע אדוואקאטען.
אבער אויך אויף דער בעשולדיגונגס באנק געפונט זיך א אדוואקאט א געוויסער גאבריעלסקי.
דער פראצעס האט ארויסגערופען א גרויסע פעראינטערעסירונג.

גענעראל רידז־שמיגלי אין מעטץ

פאריז, 3 (סט. טעל.)
האוואס מעלדעט מען פון מעטץ: קיין מעטץ זענען אנגעקומען גענעראל־רידז־שמיגלי אין דער בעגלייטונג פון די גענעראלן גאמעלען און זשירא.
גענעראל רידז־שמיגלי האט אויפגענומען א דעפילאדע פון די מאראקאנער שיסער־פולקען. דערנאך איז פארגעקומען א פריהשטיק אין רעגירונגס־פאלאץ.

דערהרגעט א יוד הינטער ווארענזש

ווארשא, 3 (טעלעפאניש)
פון דעם שטעטעל ווארענזש, וואו עס איז אין דער פערגאנגענער וואך פארגעקומען אנטי־יודישע געשעהענישען, מעלדעט מען וועגען פאלגענדען פאל. אין א סאד הינטער דעם שטעטעל האט מען געפונען א דערשאסענעם דעם סטודער נחמיה שיפמילער. די אויספארשונג געהט אין דער ריכטונג, אז גנבים האבען געפרובט גנבענען פרוכטען. שיפמילער האט זיך אקעגענגעשטעלט און די גנבים האבען איהם דערשאסען.

GUARANTEED
MARKA F.R.S. OCHR.
FINEST WOOL
BIELSKO
ע. ראבינאוויטש און זיהן
טוך־פאבריק
בילדיץ
די מאדערנסטע הערן־שטאפען
ספעציאליטעט:
אויף דאמען־מאנטלען
ערשטקלאסיגע קוואליטעטען
צו בעקומען אין יעדען בעסערען טוך־געשעפט.

אזיערסקי צוריקגעקומען קיין לאנדאן

לאנדאן, 3 (סס. טעל.)
דער שעף פון דער סאוויעטישער האנדעלס מיסיע אזיערסקי איז נעכטען אנגעקומען קיין לאנדאן. פאר פרעסע־פארשטעהער האט ער ערקלערט, אז ער בלייבט ווייטער אויף זיין אמט.

לשמוע אל הרנה ואל התפלה
אין מאנופאקטור־פערמיטלער־פעראיין
64 פיעטריקאווער 64
מיר מאכען בעקאנט, אז אונזער פעראיינס־לאקאל איז ערשטקלאסיג רעמאנטירט געווארען און מיר האבען זיך פערזעהען מיט זעהר
שעהנע בעלי־תפלות
עס איז דעריבער געווינשען, אז אונזערע מיטגלידער ווי אויך סימפאטיקער זאלען זיך ציטליך פערזעהען מיט פלעצער, וועלכע זענען זעהר בעגרעניצט. מיר זענען זיכער, אז יעדער פון אונזערע מתפללים וועלען דאס יאהר האבען פון דאווענען ביי אונז א נחת רוח און מיר וועלען זיך צוזאמען אויסבעטען א כתיבה וחתימה טובה.
די פערוואלטונג פון מאנופ.־פערמיטלער־פעראיין.

אויף דער גענעראל = פערזאמלונג פון דער ראדאגאשטשער ת"ת

וועלכע איז פארגעקומען דעם 23 אויגוסט ה. י. זענען אויסגעוועהלט געווארען די פאלגענדע פערזאנען: הרב סילמאן — עהרען־פרעזעס, י. גערשט — פרעזעס, י. שמולעוויטש — וויצע־פרעזעס, י. מ. שטאהל—וויצע־פרעזעס, מ. לענטשנער—קאסירער, מ. פראשקער — סעקרעטאר. י. קרייצמאן, י. ה. שמולעוויטש, ב. קארדיליאס, ז. ווישעגראדסקי, מ. שולק, י. האלאנד, א. א. זיידענקנאפף, ב. ראזענבוים. קאנדידאטען: מ. זילבערבערג, א. לעווין, פ. פאמעראנץ. רעוויזיאנס־קאמיסיע: י. ד. גרינבוים, י. ח. געלבארד, י. מ. לעמבערגער. קאנדידאטען: ה. האבערגריק, א. ראזענפארב.

אכטונג
חברים פאלקיסטען און סימפאטיקער!
מארגען שבת, דעם 5-טען סעפטעמבער ד. י. 4 נאכמ.
קומט פאר אין לאקאל פון דער עקספאזיטור פיעטריקאווער 45.
א חברישער שמועס
א. ד. ט.
„וואהלען צום שטאט־ראט און קהלה"
קומט מאסענווייז!
ראט פון דער יודישער דעמאקראטישער פאלקס־פארטיי.

וויסער זאל
זאכאדניא 43
אין דעם פרעכטיגען „וויסען זאל" זאכאדניא 43 וועט ווי יעדעס יאהר אויך היי־יאהר געדאווענט ווערען. עס איז אונז אויך געלונגען צו ענגאזשירען אויף די ימים נוראים דעם בעריהמטען חזן
ה' אברהם בריז
מיט א גוט איינשטודירט כאר, וועלכער האט פאריאהרען בעצויבערט די צוהערער מיט זיין גלענצענדער טענאר־שטימע.
בעגנויגטס אונז די תפערדיגע מורעות.

אכטונג!
די גוט בעקאנטע ווילע פון בערנהיים
איז קאלומנע
לובעלסקא 4 (נאהענט ביי דער באהן)
עמפפעהלט צום ווינטער־סעזאן ספעציעל איינגעארדנעטע ווארימע מעבלירטע וואוינונגען מיט עלעקטריש בעלייכטונג.
אינפארמאציעס אין לאדז: האטעל „מאנאפאר" זאווארזקא 7, טעל. 151-94. קאלומנע, טעל. № 6

געזונד און כח
ערווערבסטו, געברויכענדיג
די כאלווע = אויסארבייטונג
פון דער פירמע
P. Kokkinakis
פאנטאזין, שאקאלאדאווע, פאמעראנטשאווע, רומאווע, ארצבסקע, קרולעווסקע, ברילאנטאווע, בעסטע און פערשידענע געשמאקען ווי: וואניליאווע, פאמעראנטשאווע און מיגדאלאווע
פון 20 ביז 30 גר. פאר 10 דעקא

אכטונג אכטונג
100-טער מענשען
האבען זיך שוין איבערצייגט, אז די בעסטע היגיענישע טאפטשאנעס, סאזעמקעס און מאטראצען ווי אויך פערשידענע טאפעציר־ארבייט זענען נאר צו בעקומען אין דער 1-טער לאדזער ווערקשטאט פון אויסגעצייכנטע היגיענישע טאפטשאנעס און מאטראצען
„ZURMA"
א. ס.
אינה. ל. מרוז
Łódź, Cegielniana 58
מאלידע און פינקטליכע אויספיהרונג.

הערען און דאמען
קויפט די נייעסטע און מאדערנסטע סחורות צום הערבסט און ווינטער־סעזאן
איז דעם ערשטקלאסיגען סאלידען טוך־ און קארט־געשעפט
Futerhendler i Anachowicz
Łódź, PIOTRKOWSKA 19, fr. I p. tel. 144-20
גרויסער אויסוואהל פון די נייעסטע מאדערנסטע ביליצער און טאטאשאווער אויסארבייטונגען צום הערבסט און ווינטער סעזאן.
ביליגסטע פרייזען! סאלידע און רעעלע בעהאנדלונג! קומט און איבערצייגט אייך!

א הערציגען מזל־טוב אונזער פריינד
פישל פראמער
צו דער חתונה פון זיין ליבע טאכטער
פרל. פאלא
מיט ה' יחיאל ראזענבערג
און דעם יונגען פאר א גליקליך צוזאמענלעבען.
לייב פיינגאלד און פרוי.

בעקאנטמאכונג.
מיר מאכען בעקאנט דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג, אז נאך א גרינדליכען רעמאנט, איז ערעפענט געווארען
דער גרויסער ענגלישער זאל
אלעע 1-טער מאי 2 און איז צו פערדינגען אויף חתונות, בעלער, פערזאמלונגען, חינוך א. ז. וו.
דער זאל איז איינגעארדנעט לויט די נייעסטע מאדערנסטע טעכניק און מיט אלע בעקוועהמליכקייטען, ווי די נייעסטע געשירען טיש־בעשטעק, ווי אויך הערליכע בעלייכטונג און שעהנע דעקאראציעס.
שפרענג כשר. בעמ.: ס'ווערט געדאווענט ראש השנה, יו"כ מיט גוטע חזנים און א גוט איינשטודירט כאר. מיט אכטונג דער אינהאבער.

Z intencji zaślubin syna naszego szefa
p Leona Silberberga
z p. Salą Chajmowiczówną
życzymy dużo szczęścia i świetnej przyszłości
Personel lakierniczy F-my ZYLBERBERG
Leon Bornsztajn
Szymek Brandlewicz

לאבאראטאריום
פ. שאץ, לאדז
פיעטריקאווער 37

צו דער חתונה פון אונזער חשוב'ן פריינד
ה' לעאן זילבערבערג
מיט פרל' כאלא ביימאוויטש
ווינשען מיר א הערציגען מז"ט און א גליקליך צוזאמענלעבען.
עלעק ראטבערג,
יאקוב שפיעוואק,
מאניעק בעלפער,
אברהם דימענטשטיין,
בערעק גערטנער,
יאקוב אדלער.

בית הכנסת „אהל יעקב"
גדאנסקא 18
ועד ביהכנ"ס מתכבד להודיע:
1) הדוה"ח לשנת תרצ"ו נשלח לכל חברי ביהכנ"ס ומתפלליו ומי שלח קבל־ ובוא ויקבל.
2) החברים הקודמים צריכים להודיע עד יום א' (6/9) אם והחזיקו את מקומותהם גם לשנת תרצ"ז.
3) ומיום ב' ואילך נשכיר את המקומות וכל המקדים לבוא.
4) לשכת ביהכנ"ס פתוחה בכל יום ויום: בבוקר משעה 7 עד 9 ובערב משעה 6 עד 8

Podziękowanie.
Sz. Zarządowi Towarzystwa
„Bykur Cholim"
oraz administracji
„Uzdrowiska"
za troskliwą opiekę i ofiarną pracę dla dobra Kuracjuszek wyrażamy tą drogą serdeczne podziękowanie.
KURACJUSZKI SEZONU V 1936.

אפגעשטעלט דעם אנגריף ביי אירון

איטאליען שטעלט ווייטער צו עראפלאנען פאר די אויפשטענדיגע

פאריז, 3 (ספ. טעל.)

פון הענדאיע מעלדעט מען, אז נאך א קורצען נאכט-איבערייס, האבען די רעגירונגס-באמטען 6 א זייגער אינדערפריה אנגעהויבען צו בעשיסען די פאזיציעס, וואס זענען פארנומען געווארן דורך די אויפשטענדיגע אויף דעם בארג סאן מארשיאל, ווי אויך די פאזיציעס, וואס געפינען זיך א קילא-מעטער פון אירון. דעם קורצען נאכט-איבערייס האט דאס רעגירונגס-מיליטער אויסגענוצט, בכדי זיך בעפעסטיגען אויף דעם קליינעם בערגעל, וואס ליגט ביי אירון, פערשטעלענדיג דערמיט דעם וועג פאר די אויפשטענדיגע. אויף דעם בארג זענען אוועקגעשטעלט געווארן צוויי באטעריעס חאר-מאטען. די אנגריפען פון די אויפשטענדיגע, וואס האבען זיך אנגעהויבען הייגט אינדערפריה, זענען אפגעשלאגען געווארען. דער פאנצער-צוג פון דער רעגירונג, וואס שטעהט נעבען בעהאביא איז הייגט אינדערפריה אפגעפאהרען קיין אירון נאך נייע אמוניציע. אין אירון האט מען אין משך פון דער נאכט עוואקואירט אלע הייזער, וועלכע זענען באלד בעזעצט געווארען דורך די זעלנער פון דער מיליץ. צוויי טויזענד פערזאן, וואס זענען עוואקואירט געווארען, זענען פארטאגס אנגעקומען קיין הענדאיע, און וואו זיי זענען אין לאגער-אויטאס אפגעפיהרט געווארען טיפער אין לאנד.

פאריז, 3 (ספ. טעל.)

די פראנצויזישע רעגירונג האט בעקומען פון דער שפאנישער רעגירונג א נאטע, וואס איז אדרע-סירט צו אלע מלוכות און וועלכע מעלדעט, אז קיין וויגא זענען אנגעקומען 24 עראפלאנען פון אי-טאליענישע אפשטאמו.

אקציע פון דעם לופט-פלאט פון די אויפשטענדיגע

פאריז, 3 (ספ. טעל.)

די סעוויליער ראדיא-סטאציע מעלדעט, אז די לופט-עסקאדרעס פון די אויפשטענדיגע האבען צושטערט די לאמפליה-ווארשטאטען פון דער רע-גירונג אין קוראדאלאיארא. נעכטען האבען די אויפשטענדיגע באמבארדירט די פאנצער-שיף „לע-פאנטא", וואס איז בעשעדיגט געווארען.

פערביסענע קאמפען ביי בעהאיא

דער קאמף ארום דער שטאט קומען ווייטער פאר מיט א אונערהערטע פערביסענקייט. די רע-גירונגס-מיליץ, וואס פערטיידיגט די שטאט באנוצט אין קאמף דינאמיט-לאדונגען. די מיליציאנטן דער-נעהנטערן זיך צו די פאזיציעס פון די אויפשטענ-דיגע, ווארפענדיג זייערע שרעקליכע גראנאטען.

דאס מיליטער פון די אויפשטענדיגע ריקען זיך לאנגזאם פאראויס. עס זעהט אויס אז בעהא-ביא וועט אונמעגליך זיין אויפצוהאלטען. אויף דער שטאט שיט זיך אהן אויפהער קוילען פון מאשינען-געוועהרען, וואס מאכען אן חורבנות צווישען די פערטיידיגער.

די אמעריקאנישע בירגער זענען אויפגעפאדערט געווארען צו פערלאזען שפאניען

פאריז, 3 (ספ. טעל.)

פון מאדריד מעלדעט מען: דער שא[illegible] ד'אפער פון דער אמעריקאנישער פארשטעה[illegible] שאפט אין מאדריד, האט צום צווייטען מאל [illegible] געפאדערט אלע אמעריקאנישע בירגער וואס [illegible] פינען זיך אין מאדריד צו פערלאזען שפאניען [illegible] אפפאהרען אויף די אמעריקאנישע שיפען, [illegible] ווארטען ביי די שפאנישע ברעגעס.

דאס לעבען אין ארץ-ישראל

ידיעות פון דער יודישער טעלעגראפען-אגענטור

טאראנטא. דער קאנאדישער ציוניסטישער ארדער „הבונים" האט ארויסגעשיקט צו דער ענגלישער רעגי-רונג א רעזאלוציע, וואס ערקלערט, אז דאס אפשטעלען די עליה קיין א"י וואלט בעדייט א ברוך פון דער באל-פור - דעקלאראציע און א קאפיטולאציע פאר דעם ארא-בישען טעראר און בעלוינונג פאר די אראבישע מערדערי-שע מעשים.

בודאפעשט. די עקזעקוטיווע פון אונגארישען ציו-ניסטען - פערבאנד האט אויף א דרינגענדער זיצונג אנ-גענומען א רעזאלוציע, וואס דריקט אויס בעאונרוהיגונג צוליב דער געפאהר פון אפשטעלען אפילו צייטווייליג די עליה קיין א"י. די רעזאלוציע אפעלירט צום גערעכ-טיגקייטס - געפיהל פון דעם ענגלישען פאלק און דריקט אויס די האפנונג, אז די ענגלישע רעגירונג וועט געפי-נען א וועג, וואס וועט דערפיהרען צו א פערשטענדיגונג צווישען דעם יודישען און אראבישען פאלק.

די רעזאלוציע איז איבערגעשיקט געווארען צום ענג-לישען געזאנדטען אין בודאפעשט מיט א ביטע איבערצו-געבען דער ענגלישער רעגירונג.

ענטוויקלונג פון דער „פאלעסטיין עלעקטריק קארפאריישן". די צאהל קאנסומענטען גע-שטיגען אויף 50 פראצענט.

לאנדאן. אין צוזאמענהאנג מיט דער אלגעמיינער אקציאנערן - פערזאמלונג פון דער „פאלעסטיין עלעקטריק קארפאריישן", וואס וועט פארקומען אין לאנדאן דעם 15-טען סעפטעמבער, איז פערעפענטליכט געווארען א בע-ריכט פון דער געזעלשאפט, פון וועלכען עס איז צו זעהן, אז אין משך פון דעם בעריכטס-יאהר איז די צאהל קאנ-סומענטען פון עלעקטרישען שטראם געשטיגען פון 35,397 אויף 53.246 ד. ה. מיט 50.4 פראצ. די ריווחים זענען געשטיגען פון 165,511 פונט אין יאהר 1934 אויף 218,914 פונט אין יאהר 1935. די שלום-דעווידענד בע-טרעפט 5 פראצ. אזוי דאס פארן גאנצען יאהר ווערט ארויסגעצאהלט 7 און א האלב פראצ. אין יאנואר איז א-רויסגעלאזט געווארען אנ'עמיסיע פון 200.000 אייג-פונטיגע אקציעס, פאר די בעזיצער פון געוועהנליך און פון אונגעוועהנליכע א"י-אקציעס, וועלכע בעטרעפען איצט צו 45 שילינג.

דער אנהויב פון ציטרוס - עקספארט פון א"י. די יפויער שיפער וועלען איבעררייסען דעם שטרייק.

חיפה. קיין חיפה איז שוין אנגעקומען דער ערש-טער טראנספארט פון 3 וואגאנען ציטראנען פון פתח-תקוה, רחובות, און הדרה. וואס זענען בעשטימט פאר עקס-פארט. מיט דעם דאזיגען טראנספארט האט זיך אנגעהויבען דער היי-יעהריגער עקספארט - סעזאן פון ציטרוס - פרוכטען.

אין צוזאמענהאנג מיט דעם האבען זיך אין יפו פער-שפרייט קלאנגען, אז די אראבישע שיפער כדי נישט צו פערלירען דעם סעזאן, האלטען ביים איבעררייסען דעם שטרייק.

נאך דעם אויפרוף פון דעם לאקאלען ראט אין גדרה

ירושלים. דער לאקאלער ראט פון דער קאלאניע גדרה האט זיך געווענדעט מיט אנ'אויפרוף צו די קאלאניסטען אז זיי זאלען נישט בעשעפטיגען קיין אראבער. אין רע-זאלוטאט פון דעם אויפרוף האבען אויפגעהערט צו קומען אראבער אין קאלאניע, נישט קיין ארבייטער, נישט קיין סוחרים און נישט קיין געסט.

ארום דער פערמיטלונגס - אקציע פון נורי-פאשא.

ירושלים. די אראבישע פרעסע גיט צו דער פערמיט-לונגס - אקציע פון דעם אויסערן - מיניסטער פון [illegible] נורי-פאשא א בעזונדערע פאליטישע בעטייטונג. [illegible] „פאלעסטין" שרייבט, אז דאס אנגעהמען די פערמיטלונג [illegible] די אראבישע קעניגען (ווייל נורי פאשא טרעט [illegible] אין אויפטראג נישט נאר פון קעניג גאזי נאר אויך [illegible] קעניג איבן-סאוד און פון אימאן פון תימן [illegible] די אראבער אין א"י בעדייט א גרויסען שריט [illegible] אין דער ריכטונג פון בילדען אנ'אינטעגראלע [illegible]

אין דעם זעלבען גייסט שרייבט אויך „א דיפאע" [illegible] גיט אויך צו, אז נורי-פאשאס פערמיטלונגס - [illegible] האט פערוואנדעלט דעם א"י-קאנפליקט אין אנ'אינ[illegible] ציאנאלען אראבישען פראבלעם.

טאג - טעגליך

ווער טרייבט צו מלחמה

דאס היטלער דייטשלאנד וויל זיי בעוואוסט מיט אלע כחות איינרעדען די וועלט, אז מצד ראַ-טען-פערבאנד דראהט דער וועלט די גרעסטע סכנה מיט דעם דאזיגען תירוץ פיהרט זי דערווייל א געוואלדיגע בעוואפנונג, וואס די וועלט האט עס נאך נישט געזעהען. דייטשלאנד איז איצט גע-ווארען די גרעסטע מיליטערישע מאכט אין דער וועלט און דאס אין א צייט ווען פון קיינעם איז זי נישט בעדראהט, קיין מלוכה טראכט גארנישט זי אנצוגרייפען און פון אלע זייטען לעגט מען איהר פאר צו שליסען אפמאכען וואס זאלען, צוגלייך מיט אלע צדדים פעלקער, גאראנטירען איהר פולשטענ-דיגע זיכערקייט.

היטלער דייטשלאנד וויל אבער פון דעם אלעם נישט וויסען און טרייבט איהרע בעוואפנונגען ווייטער. עס איז דעריבער נישט מעהר ווי נאטירליך, אז די האנדלונגען רופט ארויס א בעאונרוהיגונג ביי אלע דייטשע שכנים און נאכטוענדיג היטלערס ביישפיל טרייבען זיי א משוגענעם בעוואפנונגס-געיעג.

אבער ווער בעדראהט דאך דעם וועלט שלום? אויף דער דאזיגער פראגע גיט א ענטפער די „ניו-יארק פאסט". די צייטונג מאכט א פשוט'ן חשבון: ראטען-פערבאנד עקזיסטירט 19 יאהר, היטלער-דייטשלאנד — 3 יאהר. וועלכעס פון די ביידע לענ-דער שטרעבט צום שלום און וועלכעס צו מלחמה? ראטען פערבאנד האט ערפאלגרייך אהן מלחמה ער-לעדיגט איהרע קאנפליקטען מיט יאפאן און רו-מעניען, זי האט געשלאסען אפמאכען מיט אלע איהרע שכנים, וואס האבען עס נאר געוואלט.

און וואס האט היטלער דייטשלאנד געטון? די דייטשע פאשיסטען האבען נישט בעצאהלט די דייטשע חובות, דורך די כסדר'דיגע פערלעצונגען פון די טראקטאטען האבען זיי ארויסגערופען ערנסטע קאנפליקטען. זיי האבען געפרובט אויפרייסען די פעלקער-ליגע. זיי האבען געהעצט צו דער ער-מארדונג פון דאלפוס'ן, צו פינאנצירען און אונטער שטיצען די פאשיסטישע בעוועגונגען אין שפא-ניען, גריכענלאנד, רומעניען און ביי אלע דייטשע שכנים.

צוליב דעם ווערט שוין פערשטענדליך, וואס עס בעדייט די דייטשע לעצטע בעוואפנונגען און פאר וואס אלע אנדערע פעלקער האבען אנגעהויבען נאכצוטון זייער ביישפיל און זיך אליין צו בעוואפנען און גרייט צו דעם מאמענט, ווען געטריבען צו זיין לעצטער קאנסעקווענץ, וועט דעת דייטשער פאשיזם מוזען לאזען אין גאנג דעם אנגע-אמעלטען אויפרייס שטאף. און אז דאס איז אונ-פערמיידליך — אין שוין איצט ביי קיינעם נישט פאראהאן דער קלענסטער ספק.

ש.

אפעלאציע-געריכט אין פויזען פערגרעסערט די שטראף פאר ענדעקעס

פויזען, 3 (ספ. טעל.)

דאס אפעלאציע - געריכט האט היינט פער-עפענטליכט דעם פסק-דין אין פראצעס פון די ענדעקעס, וואס זענען בעשולדיגט געווארען אין אויספיהרען באמבען - אטענטאטען אין קאש-טשאנער פאוויאט.

דאס אפעלאציע - געריכט האט געהעכערט די שטראף דעם הויפט בעשולדיגטען טעאפיל וואלקאוויסקי פון צוויי יאהר אויף דריי, וואל-משאק איז פערמשפט געווארען אויף צוויי יאהר תפיסה. די וואס זענען פערמשפט געווארען אויף 10 יאהר תפיסה איז די שטראף אפגעלעגט גע-ווארען.

ווידער א צופאל מיט'ן ענגלישען קעניג

וויען, 3 (ספ. טעל.)

פון אטען מעלדעט מען, אז מיט דעם קע-ניג עדווארד דעם אכטען וואס געפינט זיך ביי די גריכישע ברעגעס נעבען עדיפסא, איז נעכ-טען פארגעקומען א קאטאסטראפע. דער קעניג איז געפאהרען אויף א קליינע לודקע אויפן ים. אין א געוויסען מאמענט איז מיט א גרויסער שנעלקייט אנגעפאהרען א מאטאר-שיפעל, וואס האט ארויסגערופען א גרויסע כוואליע. די קע-ניגליכע לודקע האט זיך איבערגעקעהרט. אין דעם מאמענט איז דאס מאטאר שיפעל, אין וועלכען עס האט זיך געפונען די קעניגליכע וואך זיך צוריקגעקעהרט און געהאלפען דעם קעניג זיך ארויסצוקריגען פון וואסער.

פראקלאמאציע פון די טראצקיסטען אין פאריז

פאריז, 3 (ספ. טעל.)

אויף די מויערן פון די ווענד איז היינט אויסגעקלעבט געווארען א פראקלאמאציע פון דער פראנצויזישער סעקציע פון 4-טען אינטער נאציאנאל (טראצקיסטען), וואס פראטעסטירט אויף א שארפען אופן געגען דעם דערשיסען זינאוויעוו'ן, קאמעניעוו'ן און סמירנאוו'ן און פאדערט אויף די פראנצויזישע ארבייטער צו מאסען-מאניפעסטאציעס וועגען „די פערברע-כער פון דער מאסקווער רעגירונג".

מאדערנע
וואונשקארטען
צו שיקען נאך אויסלאנד!
דארפט איהר שוין בעשטעלען
שעהן, עסטעטיש
און זעהר ביליג!

נאר אין דער
דרוקעריי
בראמבערג
8 צעגעלניאנא 8
טעל. 255-09

אלערלעי דרוק-ארביטען
הערען שנעל, פינקטליך
און מיט די מאדערנסטע
שריפטען רעיעל אויסגעפיהרט

אונזער ווארט

דער „בונט" פון הויך-קאמיס[illegible]

די „מארנינג פאסט" האט געבראכט די [illegible] סאציאנעלע ידיעה, אז צו דער מיט וואכדיגע[illegible] צונג פון ענגלישען מיניסטארען-ראט האט הויך-קאמיסאר וואוקאפ צוגעשיקט א דעפעש[illegible] עס איז נויטיג אפצושטעלען די יודישע עליה.

אין ענגלאנד איז מען אין די רעגיר[illegible] קרייזען, ווי אויך אין דער עפענטליכער [illegible] געגען אפשטעלען די עליה, אבער די ארץ-[illegible] רעגירונג האט זיך א הור מיינונג און א אויסדר[illegible] דער דאזיגער מיינונג איז טאקע די דעפעש[illegible] הויך-קאמיסאר צו דער זיצונג פון מיניסט[illegible] קאבינעט

די דאזיגע דעפעשע איז די קרוינונג פון [illegible] גאנצער ביז איצטיגער פאליטיק פון דער [illegible] ישראל רעגירונג אין א אילוסטראציע צו [illegible] טעטיגקייט אין די לעצטע חדשים פון אראב[illegible] טעראר. מיט דער דאזיגער דעפעשע האט דער [illegible] קאמיסאר זיך ענדליך אליין דעמאסקירט און [illegible] שטעטיגט דאס. וואס איז שוין ביז איצט א[illegible] קיינעם נישט געווען קיין סוד און נעמליך:

— די האנדלונג פון דער ארץ-ישראל אד[illegible] טראציע איז א פרא-אראבישע און אנטי-[illegible] די ארץ-ישראל רעגירונג האט זיך איבערג[illegible] מיט די אראבישע מעטאדען און סאבאטיר[illegible] איהר זייט די לאנדאנער רעגירונג, דעריבער [illegible] געקענט קומען דערצו אז די מאכט איז לאנד [illegible] הארען, -- ווי עס האט אנגעוויזען די תל-אב[illegible] בירגערמייסטער דיזענהאף -- אראבישע [illegible] באנדעס.

און עס איז א גאנץ קנאפער טרייסט, ווי[illegible] לאנדאן איילט מען זיך נישט אזוי שנעל נאכז[illegible] די פאדערונגען פון „נציב העליון". דאס [illegible] דערפיהרען, אז מיט דער ווייטערדיגער א[illegible] שיצונג און פאטראניזירונג פון דער ארץ-[illegible] אדמיניסטראציע זאל זיך דער אראבישער [illegible] נאך מעהר צירישעווען: מען יועט דאר [illegible] צושטעלען בווייזען, אז די עליה מוז דא[illegible] שטעלט ווערען!

דעריבער דארפען מיר נישט ע-וואס[illegible] שוין ענדערונג אין דער לאגע אין ארץ-[illegible] אזוי לאנג ווי עס וועט נישט פריהער אונטע[illegible] ווערען דער „בונט" פון דער א"י-ישראל ר[illegible] מיט'ן הויך-קאמיסאר אין דער שפיץ געגע[illegible] לאנדאנער רעגירונג אזוי לאנג ווי עס וועט [illegible] בעזייטיגט ווערען די איצטיגע אדמיניסטר[illegible] איהר אויסגעשפראכענער יודען פיינדליכע[illegible] שטעלונג: אזוי לאנג ווי עס וועט נישט ג[illegible] ווערען קיין סוף צום סאבאטאזש פון די [illegible] פערפליכטונגען מצד די פערזאנען וואס [illegible] די [illegible] זיי צו פערווירקליכען.

ביז דאן וועט נישט געשעהען יועל[illegible] וועצען קיין פעראדנונגען פון לאנדאן [illegible] נישט ווייטערע טראנספארטען פון ענגליש [illegible]

עס איז נאר א פראגע צי אין לאנד[illegible] מען וועלען מאכען א סוף צום „בונט" [illegible] ארץ-ישראל אדמיניסטראציע און דאן וועט [illegible] א קלייניגקייט צו אונטערדריקען דעם [illegible] די אראבישע טעראריסטען

ערב אענדערונג אין דער רומענישער פאליטיק

פערביסענער שונא פון היטלער-דייטשלאנד — טיטולעסקו — איז בעזייטיגט געווארן פון דער רעגירונג

דער רעגירונגס - קריזיס אין רומעניען און זיין אונערווארטעטער אויסגאנג האט אין דער וועלט ארויסגערופען א געוואלדיגע פעראינטערעסירונג, די פאריזער „פ. נ." בעלייכט דעם דאזיגען פאקט אויף פאלגענדען אופן:

אין פאקט אליין פון מיניסטארען קריזיס אין רומעניען איז נישט פאראן קיין שום איבעראשונג. עס איז שוין פון לאנג געווען בעוואוסט, אז די אינערליכע פאליטיק פון טאטארעסקוס קאבינעט רופט ארויס א אונצופרידענהייט נישט נאר ביי דער אפאזיציע נאר אפילו אין איינינגע קרייזען פון דער הערשענדער ליבעראלער פארטיי. מען האט דער רעגירונג געמאכט פארווארפען אז זי בעציהט זיך צו מילד צו דער טעטיגקייט פון די עקסט רעכטע ארגאניזאציעס, וואס ווערען מאטעריעל און מאראליש אונטערשטיצט פון דייטשלאנד. די דאזיגע ארגאניזאציעס, הויפטזעכליך די אזוי גערופענע „אייזערנע גווארדיע" בעגעהען שטראפלאז פאליטישע מערדערייען און ארדנען איין סיסטעמאטישע אנטי - יודישע אונרוהען. די פיהרער פון דער נאציאנאל פויערישער פארטיי זענען נישט איין מאל ארויסגעטרעטען מיט שארפע פראטעסטען געגען דעם, וואס די רעגירונג פיהרט נישט קיין גענוג ענערגישען קאמף מיט די שאוויניסטישע פאגראם - עלעמענטען. נאך מיט עטליכע טעג צוריק איז מיטגעטיילט געווארען אז א גרופע טעראריסטען האט בעזוכט די וואוינונג פון גענעראל סעקרעטאר פון דער נאציאנאל פויערישער פארטיי, מאדזשעמארו, און האבען איהם געדראהט צו ערמארדען. מאדזשעמארו האט זיך אין שייכות דערמיט פערזענליך געווענדעט צום קעניג אנווייזענדיג אויף דער אונטעטיגקייט פון דער אויספיהר-מאכט. דער פיהרער פון די ליבעראלען קאנסטאנטין בריאטאנו האט אויך אויסגעדריקט זיין איפערעגונג צוליב דער שטראפלאזיגקייט פון דער טעראריסטישער טעטיגקייט פון דער „אייזערנער גווארדיע" און פון די ארגאניזאציעס וואס שטעהען איהר נאהענט. די צייטונגען האבען אנגעוויזען, אז אין דער ליבעראלער פארטיי זענען ענטשטאנען רייבונגען און אז אין שייכות דערמיט דארף מען ערווארטען א רעגירונגס קריזיס.

אויב די דימיסיע פון קאבינעט האט דעריבער נישט געקענט ארויסרופען א פערוואונדערונג, איז אבער פולשטענדיג אונערווארטעט געווען דער אויסגאנג פון קריזיס. דער קאבינעט פון טאטארעסקו אונטערשיידעט זיך פון אלטען הויפטזעכליך נאר דערמיט, וואס טיטולעסקו איז אויסגעטוישט געווארען אויף דעם געוועזענעם פינאנץ מיניסטער אנטאנעסקו אויפן אמט פון אויסערן מיניסטעריום. טיטולעסקו געהערט נישט צו קיין שום פאליטישע פארטיי. אין משך פון 17 יאהר האט ער געשפילט די הויפט - ראלע ביים אנגעבען די ריכטונג פון דער רומענישער אויסערליכער פאליטיק. ווי בשעתו בריאן אין פראנקרייך. ווי בענעש ביז ער איז אויסגעוועלט געווארען אלס פרעזידענט פון טשעכאסלאוואקיען האט טיטולעסקו אנגעפיהרט מיט דער אויסערליכער פאליטיק. איינער פון די שעפער פון דער קליינער קאאליציע, האט פעסט און ענטשלאסען געפיהרט א פאליטיק, וואס אריענטירט זיך אויף דער פעלקער - ליגע, אויף א ענגע צוזאמענארבייט מיט פראנקרייך, מיט טשעכאסלאוואקיען און יוגאסלאוויען, און טיילווייז אויף ראטען - פערבאנד, אין אינערליכען פאליטישען קאמף, געפינענדיג זיך דאס רוב אין אויסלאנד, האט ער זיך נישט בעטייליגט. ער האט אבער נישט בעהאלטען זיין אונצופרידענהייט מיט דער טעראריסטישער טעטיגקייט פון די רומענישע ראסיסטישע ארגאניזאציעס, און אפטמאל דראהענדיג מיט דימיסיע, האט ער געצווינגען די רעגירונג אנצונעהמען געוויסע שריט צום קאמף מיט די עקסט רעכטע עלעמענטען, וועלכע האבען געפיהרט און פיהרן ווייטער א סיסטעמאטישע און עקשנותדיגע קאמפאניע פאר דער איבעררייסונג פון דער איצטיגער ליניע פון דער רומענישער אויסערן פאליטיק און פאר א דערנעהנטערונג מיט — דייטשלאנד. עס איז גאנץ נאטירליך אז די „אייזערנע גווארדיע" און ענליכע ארגאניזאציעס בעציהען זיך פיינדליך צו טיטולעסקו. זיין דימיסיע אין איצטיגען מאמענט קען בעטראכט ווערען אלס א נצחון פון די רעכטע ארגאניזאציעס. דער דאזיגער אויספיהר ווערט נאך בעשטעטיגט דורכדעם, וואס דער אינערן מיניסטער אינקולעץ, וועלכען געוויסע קרייזען מאכען פעראנטווארטליך פאר דער מילדער בעציהונג פון דער רעגירונג צו די פאגראם ארגאניזאציעס, איז אין נייעם קאבינעט בעשטימט געווארען אלס וויצע פרעמיער.

די אפיציעלע ווערסיע, לויט וועלכער טיטולעסקו איז בעזייטיגט געווארען צוליב דעם, ווייל די רעגירענדע קרייזען האבען געוואלט, אז דער נייער קאבינעט זאל האבען א איינהייטליכען כאראקטער (טיטולעסקוס נאכפאלגער איז א ליבעראל), איז זעהר ווייניג איבערצייגענד. טיטולעסקו האט א לאנגע צייט פערנומען דעם אמט פון אויסערן מיניסטער ביי די ליבעראלע און נאציאנאל - פויערישע קאבינעטען און קיינער האט קיינמאל נישט געזעהען קיין שום שטערונג דערין, וואס דער לייטער מיט דער אויסערליכער פאליטיק געהערט נישט צו קיין שום פארטיי. להיפוך: אין דעם פאקט האבען א סך געזעהען א גאראנטיע פון דעם ריין נאציאנאלען כאראקטער פון טיטולעסקוס פאליטיק. עס האבען, ווייזט אויס, א געוויסען גרונד די קלאנגען אז ער איז בעזייטיגט געווארען צוליב פערזענליכע סבות: אונאפהענגיגקייט פון כאראקטער און די „קאפריזען" פון מיניסטער האבען ארויסגערופען א אונצופרידענהייט אין די פיהרענדע בוקארעשטער קרייזען. אבער עס איז שווער צו גלויבען אז דאס זענען געווען די איינציגע און ענטשיידענדע מאטיווען.

טיטולעסקו, דער נייער פרעמיער, האט פעראפענטליכט א ערקלערונג אז די אויסערליכע פאליטישע ליניע פון רומעניען וועט בלייבען אונגעענדערט. אבער נישט קוקענדיג דערויף זאגט מען ארום די השערה, סיי אין בוקארעשט און סיי אין אויסלאנד, אז דאס אוועקגעהן פון לאנגיעהריגען רומענישען אויסערן מיניסטער וועט האבען א השפעה אויף דער רומענישער אויסערליכער פאליטיק.

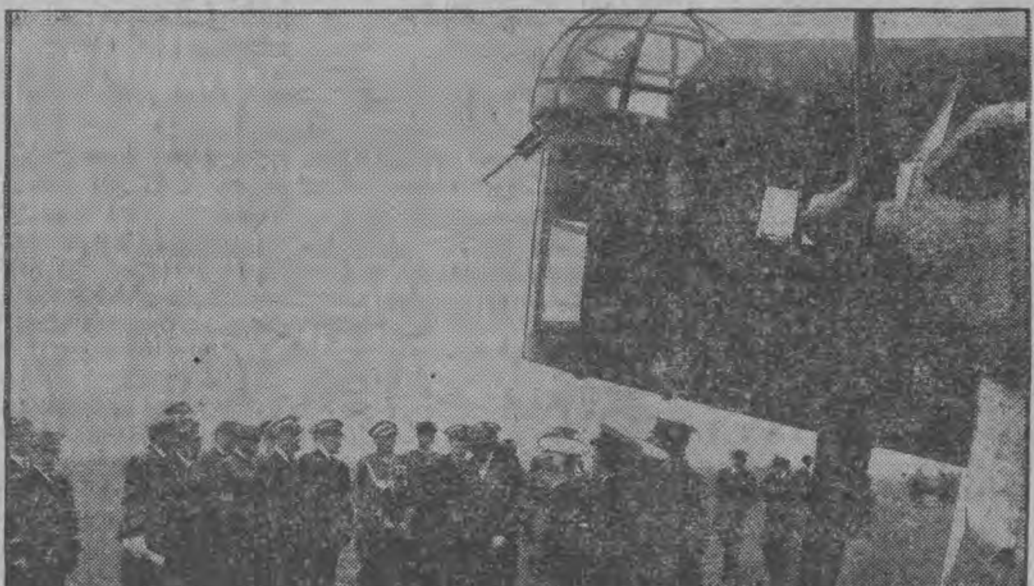

גענ. רידז-שמיגלי האט אויך בעזוכט אין פראנקרייך דעם לופטפליה-פארט אין בייטס-קורטי, אויף דעם בילד בעקוקט גענעראל רידז-שמיגלי א באמבארדיר-עראפלאן.

די הייליגע יונג-פרוי

שארלאט דע קארדע וועלכע האט דערשטאכן מאראט, דעם פירער פון די לינקע אין דער פראנצויזישער רעוואלוציע

פון ב. י. גאלדשטיין

די ארימע אריסטאקראטען

די קארדעס אין פראנקרייך האבען געצויגען זייער יחוס אלס נאבעל-לייט פון דעם יאהר 1077, אבער מיט א 700 יאהר שפעטער האבען שוין די קארדעס מעהר ווי דעם יחוס-צעטעל און די טיטלען גארנישט פערמאגט. פיר יאהר נאך איהר חתונה האט די מאדאם דע קארדע ד'ארמאן, אין יאהר 1768, געמוזט פאהרען אויף קימפעט מיט איהר דריטען קינד אין דער פרעמד. דער אריסטאקראטישער דלות האט איהר געטריבען פון דעם הויף אין מענסיל-אנבייר, וואו זי האט איבערגעלאזען איהר מאן מיט זייערע צוויי יונגלעך.

דאס דריטע קינד, געבוירען אין ווימעטירס, איז געווען א מיידעל, וואס מען האט א נאמען געגעבען מארי-אן-שארלאט. מיט יאהרען שפעטער איז זי געווען בעקאנט אלס שארלאט קארדע, און מיט דעם דאזיגען נאמען האט אין איין צייט די וועלט געקלונגען. און ער איז פעראייביגט געווארען אין דער וועלט-געשיכטע.

אין דער געשיכטע פון דער פראנצויזישער רעוואלוציע פערנעמט שארלאט קארדע א גאר אנגעזעהענעם ארט, כאטש נישט אלע היסטאריקער זענען גרייט צוצוגעבען, אז שארלאט איז געווען א פרוי מיט א גרויסער. הייליגער נשמה, וואס האט זיך מקריב געווען פאר איהר פאלק, פאר איהר לאנד. אבער אפילו יענע עקסטרעם-ראדיקאלע, וואס האלטען איהר נישט פאר קיין הייליגער מארטירערין, רעדען וועגען איהר מיט דעם גרעסטען דרך ארץ.

פון קינדווייז אן האט אין שארלאטס אויערען געקלונגען די אומצופרידענקייט מיט דעם דעמאלסדיגען פעאדאלען סיסטעם. איהר פאטער, וועלכער איז געווען א זעהר געטרייער און ליבער פאמיליען-מאן, איז דערשטיקט געווארען פון דעם סיסטעם, וואס האט איהם פעראָרימט. אהר מוטער, וועלכע איז געווען פערעכענט פאר א זעהר שעהנע דאמע, כאטש א בלינדע אויף איין אויג, האט שוין אין יענע יאהרען מיט איהרע קינדער גערעדט וועגען די פערבאטענע ווערק פון רוסא און דעם רעוואלוציאנערען גלח רענאל, וועלכען מען האט גערודפט אין פראנקרייך. די קליינע שארלאט האט נאך נישט פערשטאנען, ווארום איהרע עלטערן זענען אזוי אומצופרידען מיט זייער לאגע, ווארום ווען זי איז ארויס אויפן לאנד האט זי געזעהען א מעהר געדריקטע און א מעהר שרעקליכע ארימקייט. און איהר איז דאך אזוי גוט! די בוימער אין סאד בליהען אזוי שעהן, צוואקסען זיך און פילען אן די לופט מיט אזא געשמאקען ריח; באלד וועלען זיי אנגעזעצט ווערען מיט עפעל, בארנעס, פלוימען; די בלומען אין הויף פערקאפען דאס אויג, און די פעלדער ברייטען אויס דאס הארץ. און ווינטער איז אויך גוט: מען שטעהט אין קיך און מען קוקט זיך צו ווי דאס ברויט וואקסט אין אויווען, ווי עס פערגעלט זיך דער איינגעמאכטס; די לופט איז דערקוויקענדיג ריין און די נאקעטע בוימער שאקלען זיך אזוי פרום און שרעקעדיג, בעטען, אז דער זומער זאל צוריקקומען גיך. אין אוונט וועט די מאמע ווידער געבען א לעקציע אין נעהיי, וועט לערנען ווי אזוי א נאדעל אין האנט צו האלטען און ווי אזוי צו שטריקען א זאק; עס וועט זיין גענוג צייט אין דער לאנגער ווינטער-נאכט אויסצושטודירען אלע תפילות אויף אויסווייניג, און מען וועט קאנען מיט מעהר ערנסט און געדולד אויסהערען דעם גרויסען יחוס פון די קארדעס, און הערען די שעהנע מעשה'לעך, וואס די מאמע קאן אזוי שעהן דערצעהלען! פון די נארמאנדישע פאלקס - מעשה'לעך איז דא צום לאכען און צו וויינען — טא וואס איז דא פארהאן פון וואס אומצופרידען צו זיין?

ערשט ווען זי האט אנגעהויבען לערנען ביים פעטער שארל אמאדיא דע קארדע, האט זי דערזעהן פאר זיך אן אנדער וועלט. דער אנקעל איז געווען א פרומער און א רייכער גוטבעזיצער; איז געווען שטאלץ מיט זיין יחוס, און דערפאר הפנים, האט ער קודם כל געלערנט מיט שארלאט'ן די ווערק פון זיין קרוב פיער קארנעי, דעם טאלאנטפולען דיכטער און דראמאטורג, וועלכער האט אזוי פיל פערדינסטען אין דער פראנצויזישער ליטעראטור.

שארל אמאדיא איז געווען רייך, האט געלעבט אין רחבות און איז געווען א גרויסער בעל-צדקה. ער פלעגט אלע טאג שיקען זיין פאעטאן נאך זיין קליינער שילערין, און ווען זי איז געקומען צו איהם האט זי ערשט דעמאלט פערשטאנען, ווארום איהרע עלטערן זענען אזוי אומצופרידען מיט זייער לעבען און מיט זייער ארימקייט... שארלאט האט דעם ערשטען לעהרער איהרען, דעם אנקעל שארל אמאדיא, ליב געהאט פאר זיין גוטסקייט און פאר די צדקות, וואס ער טיילט. זי האט געהיט זיינע ווערטער און שטודירט זיינע מעשים. ער איז געווען א נאבעלמאן דורך און דורך, א שטאלצער מענש און א דרייסטער; ער האט זיך געפיהרט ווי א בעל-רחמים מיט אלעמען, סיי ארים סיי רייך, און איז שטענדיג גרייט געווען צו טון גרויסע זאכען, וואס האבען זיך אויסגעדאכט צו זיין אונמעגליכע. איצט ווייסט זי, אז איהרע עלטערן זענען ארים, זיי קאנען זיך נישט פערגינען צו לעבען אזוי רייך ווי דער אנקעל און טיילען אזוי פיל צדקה.

אין יענער צייט איז ביי שארלאט'ן געבוירען געווארען דער געדאנק אריבערצויאגען דעם אנקעל. זי וועט נישט נאר טיילען צדקה, און העלפען נויטבעדערפטיגע, נאר וועט זיך אינגאנצען מקריב זיין. זי האט וועגען דעם דאזיגען אידעאל געדענקט אין דער שטיל מיט אזא פרומקייט און איבערגעבענקייט, ווי איהרע חבר'טעס פלעגען דענקען וועגען ליבע. און פון דעמאלט אן האט זי ביסלעכווייז דערפיהלט אין זיך דעם מוט, דעם שטאלץ און דעם נויטיגען קוראזש דורכצופיהרען דעם דאזיגען אידעאל; און ווען אפילו דאס לעבען איהרס וועט שטעהן דערביי אין קאן, זאל זי קאנען מיט פרייד קוקען דעם טויט גלייך אין פנים אריין.

זיכער איז שארל אמאדיא אויך אזא מענש מיט אזא קוראזש און מוט.

און וואס מעהר זי האט געלייענט די ווערק פון קארנעי און פלוטארך, און וואס מעהר די מוטער האט איהר ציטירט אויף אויסווייניג גאנצע בלעטער פון זשאן זשאק רוסא, אלץ שטארקער האט זיך ביי איהר אין יונגען הארצען צעוואקסען דער אידעאל פון מקריב זיין איהר לעבען פאר א גרויסען אידעאל, פאר א וויכטיגער טאט, וואס זאל ברענגען נוצען דער וועלט, און דער עיקר די ארימע און געקריוודעטע אין דער וועלט, אדער כאטש אין איהר אייגענעם לאנד.

אין יאהר 1782, ווען שארלאט קארדע איז דרייצעהן יאהר אלט געווארען, איז די ארימקייט אין טאטענס הויז געווארען גרעסער און דריקענדער. דער פאטער האט געמוזט אויפגעבען דעם הויף זיינעם, וואס ער האט געקריגען בירושה, האט זיך אריבערגעצויגען מיט דער פאמיליע קיין קאיען, און בעשלאסען צו מאכען פון זיינע צוויי זיהן פארמערס, און זייערע צוויי טעכטער צוגרייטען צו זיין גוטע פארמערקעס.

קאיען איז דעמאלט געווען פערעכענט פאר א שטאט פון עלעגאנץ און קולטור, עס איז דארט געווען אן אוניווערזיטעט און עטליכע גרויסארטיגע קירכען; די שעהנע גאסען זענען געווען בעצירט מיט עטליכע פיינע האטעלען, וואוהין ס פלעגען אפט קומען די אריסטאקראטיע און די נאבעללייט. נאר עפעס איז געהאנגען איבער דער שטאט א דריקענדער טרויער און א מרה-שחורה. פון איין זייט די אנגעבלאזענע אריסטאקראטיע, וואס האט שטאלצירט מיטן יחוס און די טיטלען, פון דער אנדערער זייט — די ארימע מאסען, וואס האבען אייביג געקעמפט און זיך געמאטערט מיטן שטיקעל ברויט, און אין מיטען — די וואוכערניקעס, די באנקירען און פינאנסיסטען, וואס האבען אויסגעזויגען דעם פויערס און הארעפאשניקס בלוט. שארלאט האט מיט איהר שארפען בליק דערזעהן די נייע סביבה געזעהען די דרייערליי שכנים, און עס האט איהר א הנאה געטון, וואס איהרע עלטערן האבען זיך בעזעצט נישט אין דער אריסטאקראטישער געגענד.

שארלאט און איהרע יונגערע שוועסטערל האבען זיך אליין גענייהט קליידלעך, טיכלעך און היטעלעך, צו האבען מיט וואס צו בעווייזען זיך פאר לייטען אין די רייכע געגענדען. זיי האבען מיט פליים שטודירט דאס נייע לעבען אין דער שטאט און זיך צוגעקוקט צו די נייע מענשען, וואס פראווען יום-טוב אין דער וואכען.

שארלאט ווערט א רעפובליקאנערין

אין דער ערשטער צייט פון לואי דעם 16-טענס הערשאפט האט שארלאט קארדע מיט גרויס אויפמערקזאמקייט זיך צוגעהערט צו די טענות פון די אומצופרידענע פראנצויזען אין קאיען, האט זיך צוגעהערט צום פאטער, וועלכער האט שארף קריטיקירט די רעגירונג, וואס האט געזאלט אפשאפען מאנאפאלען און האט דערווייל גענומען דעם פראטעסטאנט און שווייצארישען באנקיר נעקער אלס הויפט-מיניסטער. עס איז געווען נעקער, וועלכער האט פארגעשלאגען לאנד-צינזען און פרייען האנדעל. צווישען די שכנים אין איהר ארימער געגענד, האט שארלאט געהערט ווי מע רעדט מיט בעגייסטערונג מכח דער נייער רעפובליק, וואס איז געגרינדעט געווארען אין נארד-אמעריקא

(ווייטער — זונטאג).

Dr. med. H. LUBICZ
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע
און געשלעכטס-קראנקהייטען
[illegible] ניאנא 7 (פריהער 43), טעלעפאן 141-32
עמפפאנגס-שטונדען 8-10, 12-2 און 5-8 אוונט

עס וועט קיין יודען-פראגע נישט זיין!

פון א. צינצינאטוס

דער לעזער וועט שטוינען און זיך אויסרייבען די אויגען — צי איז דאס מעגליך? אזא געוואגטע און דרייסטע בעהויפטונג, וועלכע שטייט אין א ווידערשפרוך צו אונזער גאנצער געגענווארט, צו אונזער טאג - טעגליכען לעבען און צו דער אינערליכער און אויסערליכער פאליטיק פון די רעגירונגען פון א גאנצע רייה לענדער פון מזרח און צענטראל - איירָאפע ווי אויך צו דער פאליטיק פון די רעאקציאנערע און פאשיסטישע פארטייען פון אלע לענדער פון דער וועלט.

נישט אנדערש ווי דאס איז א פראוואקאציע, א מין מיסטיפיקאציע, וועלכע בעצוועקט בעוואוסטזיניג אריינפיהרען דעם נאאיווען לעזער אין א טעות, און וואו? דא ביי אונז אין פוילען, וואו פון אלע ווינקעלען שרייט מען הילכיג ארויס, אז עס איז דא א יודען-פראגע; וואו נישט נאר די עקסטרעמע נאציאנאליסטען פון ענדעקיש - פא-שיסטישען חדר, נאר אויך די כלומרשטע „דזשענטעלמענער“ פון קאנסערוואטיווען לאגער מיט זייער ווארט-פיהרער פראפ. סטודניצקי בראש אפעלירען אויף עקספארט דער בראזיליאנישער רעגירונג א פאר מיליאן פוילישע יודען פאר דעם פרייז פון אימפארטירען בראזיליאנישע קאווע קיין פוילען, וואו דער אמאליגער שטורמער און קעמפער פון „וויזוואלעניע“ לאגער און היינטי-גער אונטערשפארער און הויף - זשורנאליסט פון אלע סאנאציע - רעגירונגען דעפ. מיעדזשינ-סקי, בעט זיך ביי זיינע פריינד פון ענדעקישען לאגער: אויך איך בין פרינציפיעל מסכים מיט אייך אין דער נויטוועגדיגקייט אויסצוהאבען די יודען — נאר גיט מיר „אן אייראפעאישען אנ-טיסעמיטיזם“, דא אין פוילען שרייט אלץ, אז „אוושעם“, עס איז דא א יודען-פראגע און טא-קע א פערשארפטע און דעריבער דארף מען געגען יודען פיהרען א קאמף, אבער אזוי אז עס זאל זיין „אל-רייט“ ביי זיך אין דער היים און עס זאל זיך בעקומען, ווי דער ענגלענדער זאגט „פער פליי“ פאר דער וועלט.

* * *

עס בלייבט אבער פאר אונז א שטיקעל נחמה וואס די וועלט איז נאך נישט אזוי פערדארבען, וואס אין דער צייט, ווען די גאנצע אטמאספער איז דורכגעדרונגען מיט די גיפטיגע באצילען פון ווילדער עקעלהאפטער שנאה, ווען דער אנ-טיסעמיטיזם איז געווארען א מאסען-עפידעמיע וועלכע האט אין א גאר גרויסער מאס אנגע-שטעקט די פוילישע אינטעליגענץ, די סטודענט שאפט, פראפעסור, מלוכה-מענער א. אז. וו. — הערען זיך דאך פעראיינצעלטע שטימען, וועלכע שאצען קלאר און ניכטער אפ די לאגע און וועל-כע זענען ווי א פייערדיגער בליץ אין די צייטען, ווען דער האריזאנט איז בעדעקט מיט שווארצע בליי-שווערע וואלקענס.

א קליין ביכעלע פון 80 זייטען, א זאמלונג פון ארטיקלען אונטער דעם נאמען „ס'וועט קיין יודען-פראגע נישט זיין“ זאגט אונז עדות, אז נאך נישט אלץ איז אזוי פערסמט אין פוילען און אז עס זענען נאך פאראן קרייזען פון דער אינטעלעקטועלער אינטעליגענץ, וועלכע טיי-לען נישט די שאבלאניזירטע און באנאלע „נא-ציאנאליסטישע טעאריע“ ווי אזוי צו לעזען וויכ-טיגע פוילישע מלוכה - פראבלעמען מיט דער הילף פון דעם „יודישען פערדעל“.

פראפ. שימאנאווסקי, לעאן קרוטשקאווסקי, דר. אדאם פרוכניק, טאמאש קאזלאווסקי, מאר-יאן טשוכנאווסקי, האלינא קראהעלסקא, י. נ. מיללער או נאך אייניגע אנגעזעהענע פוילישע שריפטשטעלער און קולטור-טוער — דאס זענען די אנטיילנעהמער פון דעם אויבענדערמאנטען זאמעל-בוך, אין וועלכען זיי פרובען פרעציזי-רען זייערע מיינונגען וועגען פוילישען אנטיסע-מיטיזם אין זיינע פערשידענע פארמען און ניו-אנסירונגען.

קלאר איז, אז די ארטיקלען זענען נישט בע-שטימט פאר די יעניגע אנטיסעמיטישע שווינד-לער, וועלכע שפעקולירען בעוואוסטזיניג אויף יודען-שנאה צוליב געשעפטליכע טעמים, זיי זע-נען אויך נישט בעשטימט פאר די ענדעקישע דיווערסאנטען באנדעס, וועלכע ווילען מיט דער הילף פון דער גאס דערווערבען די מאכט אין פוילען, ווי אויך פאר די חסידים פון אנדערע פא-ליטישע לאגערען אין פוילען, וועלכע נוצען אויס דעם אנטיסעמיטיזם אלס א דיווערסיע-מיטעל, כדי צו לייטען די אומצופרידענהייט און פער-ביטערונג פון ברייטע שיכטען פון דער בעפעל-קערונג — אויף פאלשע וועגען.

דאס ביכעלע איז בעשטימט קודם כל פאר מענשען, וועלכע זענען נאך נישט געטראפען געווארען פון דער „אנטיסעמיטישער עפילעפ-סיע“ און ביי וועלכע די אימפולסען ווערען נאך קאנטראלירט דורך דעם מארך — מיט איין ווארט פאר מענשען, וועלכע זענען נאך פעהיג אביעקטיוו צו אנאליזירען דעם הינטערגרונד פון דער אנטיסעמיטישער העצע, וואס בושע-וועט ביי אונז שוין היפשע יאהרען און איז בע-זונדערס געקרעפטיגט געווארען דעם לעצטען יאהר.

* * *

דאס קרימינאל רעכט פון אלע לענדער, זעהט פאר פערשידענע פארמען פון שאנטאזש, א-בער די נייעסטע פארם פון שאנטאזש — דעם „וויסענשאפטליכען שאנטאזש“ נעהמט נאך דאס קרימינאל - רעכט נישט ארום און דעריבער בושעווען היינט אין דער וועלט זעהר פיל א-זעלכע „וויסענשאפטליכע שאנטאזשיסטען, וועל-כע בעהאלטען זיך אונטער פראפעסארען-טי-טולען אדער גלחישע סוטאנעס, „וויסענשאפט“ איז היינט געווארען א זעהר גאנגבארע סחורה, אפילו ווען מען צעקלאפט א יודישען קאפ מיט א קאסטעט אדער מיט א שטעקען, ווען מען צינדט אונטער א יודישע קראם און מען לאזט דעם בעל-הבית אנטלויפען אין איין העמד, ווען מען טערארוזירט יודישע ארימע סטראגאניא-זשעס, אדער מען רייסט די בארד ביי א יודי-שען רב מוז דאס אלץ „וויסענשאפטליך“ בע-גרינדעט ווערען. עס איז דעריבער קיין וואונדער נישט, וואס אלע מאדערנע מענשענפרעסער זע-נען אויך געווארען „פאטענטירטע“ טרעגער פון דער „וויסענשאפט“, וועלכע דארף בערעכטי-גען אלע נידערטרעכטיגע מעשים און אין דער ער שטער רייע שאפען א באזע פאר אלע פערפאלגונ-גען, וועלכע דרינגען ארויס פון די „ראסען-טע-אריעס“.

אין זיין ארטיקעל „וויסענשאפטליכע שאנ-טאזשען“ פרובט ה' קאזלאווסקי בעווייזען די גאנצע אבסורדאלקייט פון דעם אורטיילען וועגען מענשען און פעלקער, לויט זייערע ראסען - אנגעהעריגקייטען, אין דער צייט ווען קיין ריי-נע ראסען זענען היינט בכלל נישט בנמצא. די הויפט - סבה פון דער יודען - שנאה דארף מען זוכען נישט אין די הויכע הימלען פון נאציאנא-ליסטישער מעטאפיזיק, נישט אין די אנגעבלא-זענע פראזען פון פערשידענע פאטריאטישע דע-מאגאגען — נאר אויפן געביט פון פשוטער ע-קאנאמישער קאנקורענץ.

ה' קאזלאווסקי וואלט אבער פערשפארט א סך איבעריגע רייד, ווען ער וואלט אויסגעהערט די מיינונג פון דער אידעלער אראבערין האמי-דא, די דאזיגע דאמע, וועלכע האט אליין גע-שטאמט פון אן'אראבישער אדעליגער משפחה האט חתונה געהאט מיט אן'אראבער פון א ני-דעריגער אפשטאמונג און זי האט פאר איהר מאן אפגעגעבען פאלגענדע ערקלערונג בנוגע דעם צוקונפטיגען דור, וועלכע זיי וועלען ברענ-גען אויף דער וועלט: איך בין א פולבלוטיגע א-ראבערין. די שפראצונג פון אן'אידעלער מו-טער, אבער מיין מאן איז א מויל-אייזעל; ברענג איך אויף דער וועלט אן'אידעל קינד — איז עס פון מיר, וועט אבער געבוירען ווערען א קרי-פעל איז ער פון דיר“.

אט די אראבערין האמידא האט נאך מיט הונ-דערטער יאהרען צוריק גלענצענד אפגעשאצט דעם תמצית פון די „וויסענשאפטליכע שאנטא-זשען“, אויף וועלכער עס באזירען די ראסען-טעאריעס.

ווענען אנטיסעמיטיזם פון דער אקאדעמישער יוגענד שרייבט אין זאמעל-בוך פראפ. שימ[...] נאווסקי צווישען אנד.: אין פוילען קומט פאר [...] קאמף פאר דער מאכט. אין דעם איצטיגען מ[...] מענט געפינט זי זיך אין די הענד פון דער סאנ[...] ציע, אבער איהר סיטואציע האט זיך ראדיק[...] געביטען זינט דעם טויט פון מארשאל. דאס פ[...] לען פון א „צענטראלער פיגור“ האט געשטאר[...] די אפעטיטען פון דער ענדעציע, וועלכע הא[...] קיינמאל נישט רעזיגנירט פון איהרע רעכט א[...] דער מאכט, אלס די איינציגע „נאציאנאלע פא[...] טיי“.

די לאזונגען פון אנטיסעמיטיזם קלינגען וו[...] דעם פערגאנגענעם יאהר מיט אן'אומגעהוי[...] ערער קראפט.

און ווייטער קומט די אויטאריטאטיווע פע[...] שטעלונג, אז די פוילישע סטודענטענשאפט א[...] דער גרעסטער טייל פון דער פראפעסור געפי[...] זיך אין דער אומבעגרעניצטער הערשאפט [...] דער ענדעציע, במילא זענען שוין די „רעוואל[...] טען“ פערשטענדליכע.

פיקאנטע פאקטען ברענגט אין זיין ארטיק[...] וועגען „קולטורעלען אנטיסעמיטיזם“ דער [...] ריהמטער שריפטשטעלער לעאן קרוטשקא[...] סקי אין דער צייט, ווען אלע „ארישע“ טוי[...] ניכטסען און טאלאנטלאזיגקייטען אין פוי[...] ליארעמען וועגען דער יודישער פערפלייצונג [...] דער פוילישער ליטעראטור זוכען די בעסט[...] פוילישע שריפטשטעלער. אפילו פון נאציא[...] ליסטישען לאגער, אפנעהמער אין אנטינאצי[...] נאליסטישע קרייזען, ר' אדאלף נאוואטשינ[...] בכבודו ובעצמו איז אנטלאפען פון דעם אול[...] קאטוילישען און „נאציאנאל“ — „פראסטא[...] מאסטו“ צו די סלאנימסקיס, טובים'ס גריצהע[...] לערס פון די „וויאדאמאשטשי ליטעראצקי[...] ווייל מ'האט אין דעם דאזיגען „געשעפט“ א[...] געגעבען א העכסטען פרייז.

* * *

אלזא, „אינטערעס פושעדוישטקעס“.

אין דעם זאמעל-בוך זענען פאראן נאך אי[...] גע אינטערעסאנטע ארטיקלען, אויף וועלכע [...] קענען זיך, לײדער צוליב מאנגעל אין פלאץ, [...] אפשטעלען.

צי וועלען אבער אזעלכע זאמעל - ביכער [...] בלאנדזשען אונטער „די שטרויענע דעכער“ [...] דאס האט געטרוימט מיצקעוויטש וועגען [...] „פאן טאדעאוש“?

דערווייל בלייבט נאך די פובליציסטיש[...] טעראטור פון די פוילישע פאלקס - מאסען [...] אפלו פון דער אינטעליגענץ — די „שטאמפע[...] „ארענדאווניק“, „פאנסטווא פראצי“ אא[...] ניכטערע און אויפריכטיגע שטים דערגר[...] נאך דארט נישט.

ארא̄בישער הכנסת-אורחים

(א מעשה שהיה)

פון **פישל קארנאווס[...]**

די אראבישע שפראך איז געווען איינע פון די שעהנסטע מליצה־שפראכען, און איהר גלאנץ־צייט איז געווען מיט אכט הונדערט יאהר צוריק, ווען עס האט זיך געענדיגט דער פעריאד פון שאפען דעם פיינסטען אויסדרוק פון געדאנקען. יעדעס אראבישע ווארט איז נישט סתם א טויטער נאמען, נאר עס האט זיין שעהנעם לעבעדיגען שורש. צום ביישפיל, אנשטאט צו זאגען א דאנק, וואס איז אויך א סימן פון העפליכקייט, זאגט דער אראבער „קאטאר חיירעק“, וואס בעדייט אונגעפעהר „גאט זאל פערמעהרען דיין גוטסקייט“.

א כפרדישער יוד, וועלכער קען עברית און אראביש זעהר גוט, פון די טיפסטע ליטעראטור־קוועלען, האט מיר ערקלערט, אז פינף־און־זיבעציג פראצענט אראבישע ווערטער, אפשר מיט א ביסעל גע-ענדערטען דיאלעקט, געפינט מען אין תנ"ך און אין תלמוד. די לעצטע פינף־און־צוואנציג פראצענט זענען אריינגעבראכט פון די גריכישע און רוימישע אינוואזיעס, דורך די זעלנער, וועלכע זענען שוין פערבליבען און זיך איינגעווארצעלט אין לאנד.

איצט וויל איך ערקלערען איין ווארט, דאס איינציגע אראבישע ווארט, וועלכעס די טוריסטען קענען און בענוצען עס אבער פאלש. דאס איז דאס ווארט „יאללה“. די טוריסטען האבען זיך איינגע-עקשנט, אז „יאללה“ איז דער טייטש „טראג זיך אפ“ אז זיי ווילען אויסקטרייבען פון זיך אראבער, וואס קלייבען זיך גליין ארום א בייעם יודישען פנים. זאגען זיי „יאללה“ און פערטיג. און מיט דער גרע-סטער איבערצייגונג, אז דאס איז דער ריכטיגער אויסדרוק. נאר ווי עס שיינט, קען דער טוריסט נאך בעסער אראביש ווי דער אראבער אליין. ווייל „יאללה“ האט פונקט די אומגעקעהרטע בעדייטונג. עס איז א בעדייטונג פון רופען צו זיך, צוציהען. עס בעשטעהט פון צוויי ווערטער „יא- אללה“ „אט איז גאט“. אין דעם זין פון „ביטע, אבער נאר שנעל ווי גאט אליין“. וויל מען אוועקטרייבען אן'אראבער זאגט מען איהם אדער „אימשע“ געה אדער „ריך מן הנא“ ריהר זיך פון דאנען.

— איהר הערט — זאגט צו מיר מיין פארט-נערין אויף דער שיף, א יונגע טוריסטקע, א מו-טיג, ענערגיש מיידעל, וועלכע פאהרט שוין צוריק אהיים — דאס וואס מיט אונז האט פאסירט אין עכו, מוז איך, קומענדיג אהיים שטעלען אויפ'ן בלאט, איך מוז אייך דערצעהלען די מעשה. איך מיט א קאלעזשאנקע און נאך צוויי בחורים זענען געווען אין חיפה און בעשלאסען אצוקוקען די היס-טארישע עכו, וועלכע דער גרויסער נאפאלעאן האט נישט געקענט איינגעהמען, און איז אוועק מיט ליי-דיגע הענד, צוריק קיין מצרים. אט א זייגער אין דער פריה האבען מיר גענומען א טאקסי פון דורכגעפאהרען דעם עמק חיפה, נחל קישון און עמק זבולון, פאהרענדיג די גאנצע צייט מיט'ן ברעג ים, וועלכער האט אין דער געגענד די פארם פון א האלב־רונדער שיסעל, זענען מיר אנגעקומען אין עכו. מיר בעוויזען נישט ארונטער צו געהן פון טאקסי, שטייט שוין נעבען אונז אן'אראבער, דאס פנים א בעוואקסענס, מיט באריועסע פיס און פון די הויזען פון הינטען העגנט איהם ארונטער א מין זאק, וואס זעהט אויס ווי א פעטער לאנגער עק פון די פעטע קאווקאזער שעפסען, וואס די שעפסען שלעפען איהם אויף רעדלעך צוליב זיין שווערקייט. דער אראפהעגנענדיגער זאק פלאנטערט זיך דעם אראבער צווישען די פיס. אנגעקוקט מיין „געשיוועסט טערקינד“ האב איך איהם אריינגעדונערט א יאללה ער זאל זיך שנעל אפטראגען. ער קוקט אויף מיר און ריהרט זיך נישט פון ארט. איך שריי איהם נאכאמאל „יאללה“. ער קוקט מיך אן גאנץ פריינדליך און שמייכעלט. איך זעה, מיר זענען אריינגעפאלען, מיר וועלען פון אונזער גודניק נישט פטור ווערען, הויבען מיר אן צו געהן. אונזער נייער קרוב געהט אונז נאך. פריהער פון הינטען, נאכדעם גלייכט ער זיך אויס מיט אונז, און אז מיר זענען דורכגע-גאנגען דעם אראבישען „סוק“ (שוק, מארק), איז שוין דער אראבער געגאנגען פאר אונז.

ער וויזט אונז מיט דער האנד אויף דער היסטארישער פעסטונג, זענען מיר איהם נאכגע-גאנגען. געקלערט האבען מיר, מיר ווילען דאך אלץ זעהען, מיר האבען נישט קיין אנדערן פיהרער פון איהם קענען מיר נישט פטור ווערען, זאל ער שוין פערדינען א פאר פיאסטער. מיר געהען אריין אין דער פעסטונג, וואס איז איצט פערוואנדעלט אין אן תפיסה, די בעריהמטע עכו'ער תפיסה, אין וועלכער עס זענען אין יאהר 1922 געזעסען ארעס-טירט זאב זשאבאטינסקי פאר ארגאניזירען זעלבסט-שוץ און דער היינטיגער מופטי פון ירושלים ח"ג אמין אל הוסייני. אונזער אייגענעם נציב העליון פון יענער צייט, הערבערט סע-מיועל, האבען מיר צו פערדאנקען, וואס ער האט איהם בעפרייט פון עכו און בעשטימט פאר'ן מופטי — כהן גדול — פון ירושלים. אונזער קרוב האט אונז נאכדעם געפיהרט אין דער יודי-שער פאבריק פון פרימוס־מאשינקעס און פון בוי-גאלאנטעריע אונטער (דער פירמע „תובל“. פון דארט זענען מיר אוועק אין דער רעגירונגס־פראוויר־סטא-ציע. מיר האבען געטראפען בלויז יודישע פקידים און זיי האבען אונז אלץ געוויזען און ערקלערט, אלע ראסען היהנער, קאטשקעס, גענז און אינדיקעס לעבעדיגע קאראקולען, קיה און פערד פון אלע מדינות, פון דארט זענען מיר אוועק אויף זייערע פעלדער און גערטנער. פיל האבען מיר נישט פער-שטאנען, נאר געפיהלט האבען מיר, אז דא אין דער פראוויר־סטאציע ווערט געשאפען דער גן־עדן פאר א"י פון די פיינסטע פראבען פון בלומען, גרינצייג, און די בעסטע סארטען פרוכט פון דער גאנצער וועלט.

איין וואונדער האבען מיר געזעהן מיט אונזערע אייגענע אויגען, און דעם וואונדער קען מען אנ-רופען „צוויי מתים געהען טאנצען“. עס שטעהען אין א לאקאל א צוואנציג יונגלעך מיט מיידלעך און זייער ארבייט בעשטעהט אין דעם: זיי נעמען צוויי שמעקלעך, דיק ווי א קינדער־פינגער און א צוואנ-ציג ביז דרייסיג צענטימעטער לאנג. איין עק פון איין שטעקעלע איז איינגעשניטען א דרייעק אין דער טיף, דאס צווייטע שטעקעלע האט דעם דרייעק רעליעף און די קינדער שטעקען אריין דעם רעליעפען דרייעק אין דעם טיפען דרייעק. זיי רופען דאס אן „גרעפען“ אדער „קולטיוורען“. איין שטעקעלע איז פון א ווילדען שטאם און דאס צווייטע איז פון אן'עדעלען צווייגעל. דאס געגרעפטע פאר־פאלק לעגט מען אריין אין פייכטע ערד, וואס ליגט אויף אן'אויוון און פון אונטען וואַרימט דער אויוון מיט א נישט־הויכער טעמפעראטור. די צוויי פער-שדכנטע שטעקלעך וואקסען זיך צוזאמען. דער ווילדער טייל לאזט ארויס דעם אנהויב פון ווארצלען און דער עדעלער טייל לאזט ארויס דעם אנהויב פון צווייגעלעך. דער צוקונפטיגער בוים איז פערטיג. דא פלאנצט מען איין דאס בוימעלע אויפ'ן פעלד. מיט דער נאטור האט אזא פראצעס געדויערט ביז אנדערטהאלבען יאהר. אין דער פאבריק דויערט דער זעלבער פראצעס אינגאנצען א צוועלף טעג בערך.

פון דארט האט אונז דער קרוב אוועקגעפיהרט אין דער גלאז־פאבריק „פעניציא“, אין דער קופער-מעטאל־פאבריק און קופערגיסעריי פון קרעמענער און דער אקציען־געזעלשאפט פאר שפינעריי און וועבעריי. דעם אמת געזאגט, קיין גרויסע מבינים אויף די אלע זאכען זענען מיר נישט און קיין שטאר קען אינטערעס האבען מיר אויך נישט געהאט, נאר וואס, אז מען איז שוין אין יענער געגענד, [...] מען אלץ זעהען. זענען מיר טאקע אדורכגעגא[...] אלע פאבריקען מיט דעמזעלבען טעמפא ווי [...] געהט דורך אכט קלאסען גימנאזיום אין איין [...] עס איז אויך קיין וואונדער. מיר האבען פערבר[...] איבער דריי שעה. דער זייגער איז שוין [...] איינס. די פיס ווילען נישט מעהר הארכען, [...] אויסער אונזער צוטשפעניש, דעם אראבער, [...] בען מיר נאך א צוטשפעניש דעם מאגען. [...] ארץ־ישראל לופט האט דער מאגען גא' א [...] דער שטארקע דעה, און דארט וואו דער [...] נעמט דאס ווארט, פערגעסט מען אין טאטע [...] און אין יעדען אידעאליזם. בקיצור, מיר [...] אונזער אראבער מיט די פינגער אויפ'ן מויל [...] מיט דער פלאכער זייט פון דער אפענער [...] רייב איך א פאר מאל איבער'ן בויך, אזוי [...] א לייכטער מאסאזש. דער אראבער פערשטעהט [...] מיר מיינען, אז מיר ווילען עפעס דורך די [...] אין מאגען אריין. ער פירט אונז אין אן'אראב[...] רעסטאראן. מיר זעצען זיך דרויסען ביי א טי[...] וועלכער איז פערשטעלט פון דער זון מיט א [...] פון „מחצלות“, אזא מין שטרויענער ד[...] וועבט פון קוקוריזא־שטרוי. אונזער אראבער [...] דער גאנצער בעל־הבית איבער אונז און איז [...] בעשטעלען פאר אונז מיטאג. מיט גרויס [...] ניגען זעצען מיר זיך אויף די שטרויענע בענ[...] און שטרעקען אויס די פיס. צוויי יאונשען [...] מיר: רוהען און עסען. און עסען ווילען מיר [...] דער הונגער איז דער בעסטער קיכער.

קודם כל האט מען אונז געבראכט וואסע[...] ברויט. דאס וואסער ריין ווי קרישטאל און ברויט איז גאנץ געשמאק. אביסעל שפעטער [...] מען אונז געבראכט פיר פארציעס „שאשליק“ איז שעפסען־פלייש ארויפגעדרייט אויף א [...] א שטיקעל פלייש. שעפסען־פעטס, און ציב[...] געבראטען מיט'ן שפיז אין פייער. מען [...] דעם שפיז אזוי לאנג איבער'ן פייער, ביז דער [...] טען איז פערטיג. פאר זיך אליין האט דער א[...] געבראכט א „פתה“, א גראבע מצה פון [...] מעהל, אויסגעבאקען בחפזון, האלב רויה, [...] געסען האט ער דאס מיט א פאמידאר. נאכ[...] האט ער געפרעגט אויב מיר ווילען טיי אדער [...] פע טורק. האבען מיר בעשטעלט קאפע טורק[...] האבען זיך אפגערוהט א שעה, דער זייגער איז [...] פיר. מיר ווילען צאהלען און געהן. אונזער א[...]

(ווייטער זעה 20-טע זייט)

פערגעסענע יאָהרצייטען

קלאַנגעז און אפקלאַנגעז

פון לעאָ קעניג

די בעריהמטע יודישע שרייבער, וואָס שרייבען, אין פרעמדע שפראַכען, האָבען ביי אונז יודען קיין מזל נישט... נאָכן טויט. דאָס הייסט, ביי זייער לעבען, ווען עס קלינגט מיט זיי די וועלט, קלינגט אוודאי און אוודאי מיט זיי אויך אונזער יודישע וועלט.

מיר בעריהמען זיך מיט זיי, מיר צאַצקען זיך מיט זיי, זיי פערנעהמען ביי אונז דעם סאַמען אויבען-אָן און אפילו אויף אונזערע נאַציאָנאַליסטישסטע אסיפות און קאָנגרעסען. אָבער ווי נאָר זיי שטאַרבען, ווערען זיי באַלד ביי אונז און פון אונז פערגעסען.

ווי האָט היינע — דער גרעסטער אפשר נאָך אַלץ פון זיי — געזונגען:

„קיין קדיש, קיין מעסע"...

און אין דעם פרט זענען „אונזערע" יודישע שרייבער, דאָס הייסט, די יודישע שרייבער, וואָס שרייבען אין אונזערע נאַציאָנאַלע שפראַכען, שוין פיל מזל'דיגער:

ביים לעבען מאַכען מיר זיך פון זיי אפילו קיין צימעס נישט, ביים לעבען לאָזען מיר זיי אינגאַנצען צורות; מען קוקט זיך אויף זיי נישט אַרום, ביים לעבען לאָזען מיר זיי אינגאַנצען פערטונקעלט ווערען דורך די בעריהמטע שרייבער, וואָס שרייבען פאַר די אומות העולם.

אָבער ווי נאָר זיי, דאָס הייסט, די שרייבער אין יודיש, צי העברעאיש, געבען אַ שטאַרב אָפּ אַזוי הייבען זיי אָן ביי אונז „לעבען אַ טאָג".

מען מאַכט זיי יאָהרצייטען, מען שרייבט וועגען זיי געהויבענע „קריטיקס", מען טוט זיי אפילו אַ טובה און מען הויבט זיי אָן פון דאָס ניי איבערדרוקען. אומזיסט, פערשטעהט זיך. אַזאַ מזל האָבען שוין די בעדייטענדע שרייבער אין אונזערע נאַציאָנאַלע שפראַכען נאָכן טויט.... מיר מאַכען זיי יאָהרצייטען, מען זאָגט נאָך זיי קדיש.

אָבער, ווי געזאָגט, נישט אַזוי און פונקט פערקעהרט איז דער גורל פון די וועלט - בעריהמטע יודישע שרייבער אין פרעמדע שפראַכען: ביים לעבען איז זיי וואויל ווי די וועלט — זיי זענען בעריהמט, רייך, האָבען לעזער און פערלאַגען אהן אַ שיעור.... און וואָס נאָך מעהר: אפילו יודישיסטען און העברעאיסטען האַלטען פון זיי אַנ'עולם ומלואה.

אָבער ווי נאָר זיי שטאַרבען:

„קיין קדיש און קיין מעסע"...

וועמען ס'איז בעסער און וואוילער — צי אונזערע נאַציאָנאַל - שפראַכיגע שרייבער מיט זייער „עולם הבא", צי אונזערע פרעמד-שפראַכיגע שרייבער מיט זייער „עולם הזה", ווילען מיר, לעת עתה, איבער'לאָזען די אַלע מינים שרייבער אונזערע פאַר זיך צו בעשליסען (כאָטש ס'איז מעהר ווי אַ פעליעטאָניסטישע פראַגע, און מיר ווילען זיך ביי אַ געלעגענהייט צו איהר נאָך אומקעהרען). וואַהרשיינליך, איז אַז אָט די ביידע מינים שרייבער אונזערע, ווערען פון אונזער ווירקליכקייט שטאַרק בע'עוולה'ט: אונזערע יודישע, צי העברעאישע שרייבער האָבען געמעגט האָבען אַביסעל מעהר „עולם הזה" און אונזערע פרעמד - שפראַכיגע שרייבער וואָלטען מיר געמעגט שענקען אַביסעל מעהר „עולם הבא", און ווייניגער אָן זיי פערגעסען, ווען זיי שטאַרבען. ווער שמועסט, אַז עולם הבא קאָסט אַזוי ווייניג.

און ווער שמועסט נאָך, אַז עס זענען פערהאַן אַזעלכע פרעמד - שפראַכיגע יודישע שרייבער, וועלכע זענען געשטאַנען צום יודישען לעבען, צום לעבען פון די יודישע פאָלקס-מאַסען, זייערע קאַמפען און אידעאַלען פיל נעהנטער ווי אַ סך פון אונזערע נאַציאָנאַל - שפראַכיגע שרייבער.

פאַר וואָס זשע פערגעסען מיר זיי? פאַר וואָס זשע זענען מיר אַזוי נישט דאַנקבאַר צו זיי נאָכן טויט? איז עס נאָר דערפאַר, ווייל אויך די פרעמדע ליטעראַטור'ען און שפראַכען, אין וועלכע זיי האָבען געשאַפען פערגעסען אויך אין זיי, אַזוי גיך צוליב פערשידענע טעמים?

און בעזונדער פערדריסט עס טאַקע בנוגע ישראל זאַנגוויל און אויף אונזער יודישען לאָנדאָן. ס'איז געוואָרען אין דעם איצטיגען חודש אויגוסט, צעהן יאָהר שוין ווי ישראל זאַנגוויל — אונזער ענגליש - יודישער און אַלגעמיין יודישער ישראל זאַנגוויל — איז געשטאָרבען.

און פאַר די צעהן יאָהר האָבען מיר קיין איין זאַנגוויל יאָהרצייט, זאַנגוויל הזכרה נישט געהאַט. איך מוז זיך מודה זיין, אַז אָט דער טרויעריגער פאַקט איז פאַר מיר אַ גרויס רעטעניש. אָט האָט אין לאָנדאָן געלעבט איינער פון די פּאָפּולערסטע יודען פונם לעצטען האַלבען יאָהרהונדערט; איינער פון די בעריהמטסטע יודישע שריפטשטעלער, וואָס האָט זיין שריפטשטעלערישע פעדער פערוואַנדעלט אין אַ שאַרפער שפּיז און מיט איהר שטענדיג געקעמפט מיטן אַנטיסעמיטיזם, און פערטיידיגט דעם יודישען כבוד (און דערמיט אפשר געשעדיגט זיינע גרויסע קינסטלערישע פעהיגקייטען און געמינערט די קינסטלערישע ווערט פון זיינע שאַפונגען).

ישראל זאַנגוויל איז געווען דער פאָרשטעהער און שליח ציבור פונם ענגלישען יודענטום „פאַר עקסעלענץ" און איינער פון די אָנגעזעהענסטע און אָנערקענטסטע פיהרער פונם „וועלט יודענטום" בכלל.

און נישט ווייט און סנאָביש, ווי מאַנכע פון אונזערע פיהרער, איז ער געווען פון די ידישע מאַסען. ער איז אפשר געווען דער דעמאָקראַטישסטער צווישען זיי. און לאָנדאָן — דאָס יודישע לאָנדאָן — האָט איהם ליב געהאַט און מיט איהם שטאָלצירט.

ס'איז נישט געווען איין גרויסער יודישער מאַסען - מיטינג, געזעלשאַפטליכער, צי ליטעראַרישער, וואו ישראל זאַנגוויל איז נישט געווען דער בעליבטער ראש המדברים. און אַלע יודען פון אַלע קלאַסען און שיכטען זענען געלאָפען הערען זיינע בליציגע, וויציגע און בייסענדע רעדעס.

ישראל זאַנגוויל איז געווען, אָהן קיין שום איבערטרייבונגען, דער בעליבטסטער יוד אין לאָנדאָן, און אפילו צווישען אונזערע ארבייטער מאַסען.

וואָס רעדט איהר, ישראל זאַנגוויל איז שוין אַריין אפילו אינם יודישען פאָלקלאָר.

אָבער דאָס אַלץ איז געווען ביי זיין לעבען.

און איצט — קיין קדיש און קיין יאָהרצייט. און ס'איז שוין צעהן יאָהר פון זינט ער איז געשטאָרבען—וועלען אונזערע מאָדערנע קולטור און כלל - טוער און אונזערע פערשידענע קולטור און געזעלשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס ענדליך אויפוואַכען און אָרגאַניזירען איצט צו זיין צעהנטען יאָהרצייט אַ זאַנגוויל אָווענד, ווי ער האָט עס זיכער ביי אונז אַלעמען מעהר ווי פערדינט?

לייבל שוואַלב

איז תהום

מורמלט נאַכט אין תהום פערטראַכט,
פון באַרג צו באַרג נאָר שאָטען וואַכט....
און ס'פינסטערט בלויז פון יעדען הויז —
פון ראַנד צו ראַנד דאָס ליכט גייט אויס.

* * *

און ס'מילד געזיכט מיינס קוים זיך ריהרט,
פון שוועל צו שוועל און פרירט און פרירט...
אויף יעדען טראָט ליגט טויט מיין גאָט
און בלאַסט און בלענדט און לאַכט מיט שפּאָט

* * *

און ס'צווייגט אַראָפּ מיין איילבירט-קאָפּ:
טאָג אייך טאָג אויס און בלעטלט אָפּ...
און ס'גרינט אין נויט נישט מעהר מיין הויט,
אַלץ פאַלט און פוילט און פליהט צום טויט...

* * *

און ס'נאָגט די שפּין אין מיר און שפּינט,
דורך אַל דורך אויס — אַ שוואַרצער ווינט...
און ס'בליהט אין אומרוה מיין שטילע שעה,
וואָס קראַכט און קאָכט אין אָווענד בלאָה...

* * *

און ווער נאָך וואַכט אין מיר פערשטאַרט,
פון יאָהר צו יאָהר און דאָרט און דאָרט?....
איז ווער פערהאַן, וואָס טראָגט אין לאַן
פון קוואַל צו קוואַל מיין לעצטען שפּאַן?....

* * *

און ווער נאָך שטרייט אין מיר אָהן צייט
פון גרונט צו גרונט און שרייט און שרייט?
איז ווער לעבט פאָרט וואָס ציילט און שפּאָרט
פון דור צו דור מיין לעצטען וואָרט?!

* * *

מורמלט נאַכט אין תהום פערטראַכט,
פון רוים צו רוים שוועבט אַלץ אָהן מאַכט...
און אַלץ איז לעהר. און ס'טריפט נישט מעהר
פון ראַנד צו ראַנד מיין לעצטע טרעהר!...

—*×*—

די אויטאָריטעט פון די גאונים

(סעריע, ווי אזוי יודען האָבען זיך איינגעאָרדענט אהן א לאַנד)

פון מ. קליינמאַן

נאָכדעם ווי דאָס נשיאות אין ארץ-ישראל איז חרוב געוואָרען איז דער גאַנצער נאַציאָנאַלער און רעליגיעזער אויטאָריטעט אַריבער צו די ישיבות אין בבל און צו זייערע גאונים. אפילו די חכמים פון ארץ-ישראל האָבען פאַר זיי אַנגעבויגען דעם קאָפּ. עס זענען געמאַכט געוואָרען אייניגע פּרובען ווידער צו דערהויבען אַ ישיבה אין ארץ-ישראל צו דער מדרגה פון אַ צענטראַלער אַנשטאַלט פאַר כל ישראל, אָבער זייז האָבען קיינמאָל נישט בעגליקט. צום טייל מחמת די אומגליקליכע פּאָליטישע אומשטענדען, אָבער מעהר נאָך צוליב דער פערפעסטיגטער רעפּוטאַציע פון די גאונים אין בבל. אויף זיי האָט דאָס גאַנצע צוזייטע און צושפּרייטע פאָלק געקוקט ווי אויף די בערופענע העכסטע לעהרער און פאַרטזעצער פון דער טראַדיציע און לעגאַלער געזעצגעבונג. מיטן ראש הגולה — אַזוי לאַנג ווי ער איז געווען — האָט מען זיך געגרויסט און געזעהען אין איהם דעם סימבאָל פון דער אייביג דויערענדער דוד - דינאַסטיע און יודישער מלוכה'שאַפט. דאָס דאָזיגע געפיהל ווערט זעהר דראַסטיש אויסגעדריקט דורך רבנו ניסים פון מאַרסעל אין ספר „מעשה נסים":

„יעקב אבינו — זאָגט ער — האָט אונז געלאָזען בצוואה פאַר זיין טויט, אַז מיר זאָלען אָנערקענען גדולה און ממשלה פאַר איינעם פון יהודה'ס קינדער, און אַזוי האַלטען מיר די גאַנצע צייט פון אונזער גלות... אפילו היינטיגע צייטען, וואָס בעוונותינו הרבים איז פון אונז אַוועקגענומען געוואָרען די מלוכה און שררה, זענען מיר מחויב צו דערהייבען איבער אונז אַ נשיא פון דוד'ס הויז, ער זאָל זיין דער ראש פון גלות און מיר זאָלען פאָלגען זיינע בעפעהלען, אַזוי ווייט ווי מיר קאָנען נאָר זייענדיג אונטער דער הערשאַפט פון די מלכים און שרים אין די לענדער, וואו מיר לעבען. על כל פנים איז פון אונזער זייט די גדולה און ממשלה צום ראש הגולה און קיינער וועט נישט וואָגען צו ווידערשפּעניגען זיינע רייד"... און אַנ'אַראַבישער שריפטשטעלער פון 8-טען יאָהרהונדערט ליגט אַריין אין מויל פון זיין העלד אבו-אסואל אַ סאַרקאַסטישען פערגלייך צווישען יודען און אַראַבער:

„איינמאָל — זאָגט אבו אסואל — האָב איך זיך בעגעגענט מיטן ראש הגולה, זאָגט ער צו מיר: זעה, זיבעציג דורות שטעהען צווישען מיר און דוד המלך, און פונדעסטוועגען גיבען מיר די יודען אָפּ כבוד און אָנערקענען מיינע קעניגליכע רעכט און האַלטען פאַר זייער פליכט מיך צו בעשיצען — און איהר (די אַראַבער) קוים איין דור פון מחמד האָט איהר שוין ערמאָרדעט זיין אייניקעל חוסיין"...

דאָס אַלעס איז געווים ריכטיג, אָבער קיינמאָל האָט דער ראש הגולה נישט בעזעסען אין די אויגען פון פאָלק דעם געזעצגעבערישען אויטאָריטעט, וואָס איז אַבסאָלוט געווען אָנערקענט פאַר די גאונים פון בבל. אויך די גאונים האָבען אָפּגעשיינט פאַרן פאָלק ווי עפּעס מאַיעסטעטישעס. דאָס שפּיגעלט זיך אויך אָפּ אין דעם נוסח פון די כראָניקען: דער און דער גאון האָט געקיניגט אין סורא אָדער אין פומבדיתא אַזוי פיל און אַזוי פיל יאָהרען. ער האָט געקיניגט! און נישט נאָר איבער די יודען פון בבל, נאָר איבער אַלע יודען פון דער גאַרער וועלט. פון אַלע עקען וועלט, פון אַלע יודישע קהלות אין אַלע וועלט טיילען, פון די פערוואָרפענסטע ווינקלען, ווי פון די גרעסטע יודישע ישובים, זענען טאָג-טעגליך געקומען שאלות און פון די תשובות פון די גאונים איז אַ גאַנצע ליטעראַטור געוואָרען; עס זענען געקומען שאַלות נישט נאָר וועגען אסור און מותר, כשר און טריף, נאָר אויך וועגען משפּטים און רעכטס - פראַגען און אויך וועגען מוסר און גוטע מדות און וועגען די נויטיגע אָרדנונגען פון קהלה - לעבען. פון די ישיבות פון בבל זענען אויך אַרויסגעגאַנגען צירקולאַרען און מאַניפעסטען צום גאַנצען גלות און זייערע ווערטער זענען געווען ווי די ווערטער פון אורים-ותומים פאַרן גאַנצען יודישען פאָלק. און פון אַלע עקען וועלט זענען כסדר געשיקט געוואָרען מתנות און שטענדיגע צאָהלונגען פאַר די ישיבות. דאָס יודישע פאָלק אין זיין גאַנצער פערשפּרייטקייט, האָט זיך געפיהלט אייניג פערבונדען מיט דעם נאַציאָנאַלען צענטער אין בבל און האָט געפיהלט אַלס נאַציאָנאַלע פליכט איהם צו שטיצען.

אויפן שכל לייגט זיך, אַז די קרוינונג פון אַ נייעם נשיא אין ארץ-ישראל איז מסתמא בעגלייט געווען מיט אַ געוויסער צערעמאָניע, אָבער אין אונזערע כראָניקען איז נישט פערבליבען קיין גענויערע בעשרייבונג פון דער דאָזיגער צערעמאָניע. אפשר דערפאַר, ווייל דאָס נשיאות פון נאָכן חורבן האָט אין זיין ערשטע פעריאָד דורכגעמאַכט שווערע קריזיסען און איז געווען אין שטענדיגער געפאַהר; איבערן קאָפּ פון נשיא האָט שטענדיג געהאַנגען דאָס דאַמאָקלעס-שווערד פון די רוימישע טיראַנען און אָבער די נאַציאָנאַלע רעגונגען צווישען די יודען פון ארץ-ישראל האָט שטענדיג געוואַכט אַנ'אויג פול מיט חשד און אונצוטרוי. עס קען זיין, אַז צוליב דעם האָבען די יודען אַליין פערמיטען יעדע דעמאָנסטראַציע און זיך בעגנוגענט מיט אַ שטילער צערעמאָניע, כדי נישט צופיל "אויפצורייסען די אויגען"... אָבער אין בבל, וואו דער עול גלות איז געווען קלענער און די מורא פאַר „עין הרע" ווייניגער, איז די דאָזיגע צערעמאָניע דורכגעפיהרט געוואָרען מיט גאָר גרויסער פּראַכט.

צום גליק איז אונז פערבליבען אַ גאַנץ גענויע בעשרייבונג פון דער דאָזיגער צערעמאָניע, ווי זי לייענט זיך, וועל איך איבערגעבען אין ווייטערדיגען אַרטיקעל.

מאָטל קאָזלאָווסקי

ער־ענדע קינדער

עלענדע קינדער
טראָגען אין זיך פיין פון שטומע שאָף,
און מיט שרעק ריידען זיי פון שלאָף,
צו מאַמעס —
וואָס זיי האָבען קיינמאָל נישט געקענט
און נישט געזויגען.

גליהט די בענקשאַפט אין זייערע אויגען,
נאָך אַ וואַרעמען בליק,
וואָס ווערט פערקלעמט אין זיי
און דערשטיקט,
ווי טרעהרען —
וואָס מען קען נישט אויסוויינען — — —

בלאָנדזשעט אום דער צער צווישען זייערע טעג,
ליפּט פאָרויס—אַ טונקעלער שאָטען אינם וועג,

עלענדע קינדער
טראָגען דאָס געוויין אין זייערע הערצער,
ווי פידלען שטומע,
וואָס טראָגען אין זיך טרויער
אין בענקשאַפט,
דורך די דינסטע טענער.

—***—

געשיכטע פון יודען אין לאָדז

יודישער אָרגאַניזיר=טאַלאַנט אין דער לאָדזער הויז=אינדוסטריע

פון ד"ר פ. פרידמאַן

(נאָכדרוק פערבאָטען)

ציפערדיג בעדייטענר קלענער ווי אין האַנדעל איז געווען די ראָל פון יודען אין דער לאָדזער אינדוסטריע און אין דער מלאכה. די ערנסטסטע פאָרם פון דעם יודישען אַנטייל אין דער לאָדזער טעקסטיל - פּראָדוקציע, איז געווען די לוין-אינדוסטריע, די טעקסטיל - אינדוסטריע איז איינע פון די פאַרשפּרייטליכסטע צווייגען פון דער אינדוסטריע בכלל און דאָ, בעווייזען זיך געוועהנליך די ערשטע שוואַלבען פון דעם ווירטשאַפטליכען איבערבייט. אזוי איז אויך געווען אין לאָדז: בעת ווען כמעט אלע אַנדערע געביטען פון דער לאָדזער אינדוסטרי, זענען ביז 1863 נישט אַרויסגעגאַנגען פון די קליינאינדוסטריעלע ראַמען פון אַ מלאכה'שער ענטוויקלונג האָט די טעקסטיל - אינדוסטרי שוין אין די 20-גער יאָהרען, אַריינגעטרעטען אינם וועג פון קאַפּיטאַליסטישער קאָנצענטראַציע. דאָך איז די צאָהל פון די צענטראַליזירטע גרויסע אונטערנעמונגען אין לאָדז, ביז צו די 50-ער יאָהרען אַנ'אומבעדייטענדיגע; ערשט אין די 50-גער יאָהרען און אין די 60-גער, הויבט זיך אָן די מעכאַניזירונג און די צענטראַליזירונג פון די לאָדזער אַנשטאַלטען אָן אַ גרויסען פערנעם, דאַגעגען האָט לאָדז ערשט אין די 70-גער יאָהרען אַרויפגעטרעטען אויפן וועג פון דער גרויס-אינדוסטריעלער ענטוויקלונג אין גאַנצען פערנעם, אין דער איבערגאַנגס-צייט, ד. ה. ביז צו די 70-גער יאָהרען, האָבען זיך אין לאָדז פערשפּרייט, צוזאַמען מיט די אויסלענדישע איבערוואַנדערער איבערגענומענע, דעצענטראַליזיר-פאָרמעס פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע, היינו: פערשידענע ניואַנסען פון לוין-סיסטעם, די דאָזיגע פאָרמעס האָבען זיך ענטוויקעלט זייטען בראשית פון דער לאָדזער אינדוסטריע און די הויפּט-ראָל אין זיי האָבען יודען אָפּגעשפּילט, פון די ערשטע מאָמענטען אָן פון דער עקזיסטענץ פון לאָדזער טעקסטיל, אָרגאַניזירען יודען די לוין-אינדוסטריע און אין דעם געביט קען מיט זיי נישט קאָנקורירען, נישט די דייטשע אינדוסטריעלער, וואָס זענען געשטיצט געוואָרען פון דער רעגירונג, נישט די פערמעגליכע ערד-בעזיצער, און נישט די מוניציפּאַלע אונטערנעהמונגען, וואָס האָבען געאַרבייט מיט אַ דעפיציט. ביי דער געלעגענהייט ענטוויקלען די יודען אַנ'אייגענשאַפט, וואָס מען האָט ביז איצט ביי זיי ווייניגער געקענט אָבסערווירען, דהיינו, אַנ'ערשטקלאַסיגען אָרגאַניזיר - טאַלאַנט, וואָס עס האָט זיך, בפרט, בעוויזען אין די צייטען פון קריזיס און אַרבייטסלאָזיגקייט. דער פערנעהם פונם לוין-סיסטעם, איז ווי אויף דעמאָלטיגע לאָדזער פערהעלטנישען, אַ געוואַלטיגער, אזוי, למשל, האָט איינער פון די לאָדזער לוין-פאַבריקאַנטען, אין תחילת פון די 40-גער יאָהרען, בעשעפטיגט צייטענווייז, ביז 1000 וועבערס כאַלופּניקעס.

יודען זענען אין לאָדז די פּיאָנערען פון קאַפּיטאַליסטישע אויסאַרבייטס פאָרמעס, אַלס לוינער צעקלאַפּען זיי די צעך-פאָרמעס פון דער פּראָדוקציע מיט זייער גאַנצען אַפּאַראַט פון מאָנאָפּאָליטישער פרייזען - נאָרמירונג אין זייערע פּראָדוקציע - אופנים, צוליב וואָס זיי לענקען אויף זיך די שנאה פון וועבער - צעך,— ווייל די וועבערס און די לאָדזער אינדוסטריעלער און טיילמאָל אויך פערשידענע אַמטליכע פערשוינען, וואָס האָבען זיך פערנומען מיט די לאָדזער ווירטשאַפטס - פּראָבלעמען, האָבען זיך נישט זעהר אָריענטירט אין דער ערנסטער ראָל, וואָס עס האָבען געשפּילט די יודישע לוין-פאַבריקאַנטען אין דער ענטוויקלונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער קאָנצענטראַציע אין דער לאָדזער אינדוסטרי.

די וועבערס און די נאָך מעהרער פון זיי קאָמפּעטענטע אַמטליכע פערשוינען, האָבען בשעתו די לאָדזער כאַלופּניצטווע בעטראַכט, אַלס „יודישע שפּעקולאַציע", „יודישער טריק", „יודישע דערפינדונג" און אַ בעשאַף פון „יודישער גיריגקייט". באמת אָבער, קענען די לאָדזער יודען אפילו נישט פּרעטענדירען אויף צו זיין די דערפינדער פונם לוין-סיסטעם, וועלכער איז געווען פערשפּרייט נאָך לסוף פון מיטעלאַלטער אין אַ מאַסע פּראָדוקציע - צווייגען אין אַ סך אייראָפּעאישע לענדער. בפרט האָט דער סיסטעם זיך זעהר פריה ענטוויקעלט אין דער טעקסטיל - אינדוסטרי. אין דער ראָל פון לוין-פאַבריקאַנטען, שטויסען מיר זיך אומעטום אָן, סיי אויף רייכערע בעלי - מלאכות, מייסטער, פאַבריקאַנטען און סוחרים גראָד אזוי קריסטליכע, ווי יודישע. די מעטאַמאָרפאָזען פון סוחרים און צושטעלער פון רויה-שטאָפען אין אינדוסטריעלער און לוינער, לאָזען זיך אין אַ סך אייראָפּעאישע לענדער קאָנסטאַטירען סיי צווישען קריסטליכע, סיי צווישען יודישע סוחרים.

וויפיל מאָל מען הערט אין לאָדז זיך בעקלאָגען אויף דער לוין - אינדוסטרי, האַנדעלט עס זיך אייביג נאָר אום די יודישע לוין-פאַבריקאַנטען, דאָס זעלבע איז שייך כמעט דעם גאַנצען לאָדזער אינדוסטריעלען קרייז. דעם קרייז פון אונזערע בעאָבאַכטונגען וואָלט מען נאָך געקענט פערברייטערען בזה האופן: וויפיל מאָל מיר הערען ערגעץ - וואו אין פוילען וועגען דער לוין-אינדוסטרי, צי דאָס איז אין פּויזנער קאַנט, צי אין דער ערשטער העלפט פון 19. יאָהרהונדערט אין בערדיטשעוו, צי אין דער צווייטער העלפט פון 19. י. ה. אין וואַרשע, צי אין שני... דעריי אין בזשעזשין — הערען מיר זיי נאָר בשייכות מיט יודען. די יודישע סוחרים (אין פּויזנער קאַנט), אָדער די יודישע בעלי-מלאכות (אין בזשעזשין) זענען די בעשאַפער און די איניציאַטאָרען פון דער כאַלופּניצטווע, טיילמאָל זענען נאָך די יודישע אַרבייטערס דער הויפּט קאָנטינגענט פון די בעשעפטיגטע אין כאַלופּ... קעריי (אין בזשעזשין, בערדיטשעוו א. ד. גל.)

אין לאָדז הערען מיר כמעט אויסשליסליך זיך בעקלאָגען אויף די יודישע לוין-פאַבריקאַנטען — סוחרים, הגם עס זענען אויך געווען דייטשע פאַבריקאַנטען, וואָס האָבען פאַר זייערע צילען — און דאָס טיילמאָל אין דעם גרויסען מאַסשטאַב — אָרגאַניזירט די הויז - אינדוסטרי. דאָס קומט אַלס פּועל - יוצא דערפון, וואָס אין לאָדז, גראָד ווי אין אַ סך אַנדערע שטעט און לענדער, זענען די איניציאַטאָרען און די הויפּט אַנפיהרער פון דער לוין - אינדוסטרי געווען סוחרים און מעקלערס. אַ דאַנק, וואָס מיר קענען דאָ אָבסערווירען אַ דערשיינונג, וועלכע איז איבריגענס שוין אַנדערשוואו פעסטגעשטעלט געוואָרען, דהיינו: די עפענטליכע מיינונג בא... טראַכט אויסשליסליך די סוחרים אַלס די איניציאַטאָרען פון דער הויז - אינדוסטרי און אַלע פעהלערען פונם דאָזיגען סיסטעם ווערען נאָך צו זיי צוגעשריבען אָבסטראַהירענדיג פון די פאַבריקאַנטענס אַנטייל אין דעם געביט.

כ'עפען מיר אַ רעדנער=ביורא!!

וואַהל-מאָנאָלאָג פון אַ לאָדזער יוד

פון י. אַבערזשאַנעק

נו, בין איך גערעכט, וואָס איך זאָג, אַז אַ יוד מוז האָבען בטחון צו דעם, וואָס מ'טאָר נישט דערמאָהנען זיין נאָמען אומגעוואַשען? אַ יוד מיט בטחון לעבט מיט בטחון און טאָמער האָט ער נישט צו עסען, שלינגט ער שפּייעכץ און מאַכט אַ „שהכל"... אָבער זיי, די היינטוועלטיגע, טאָמער פעהלט איהם אויס „איינצושטעלען" אָדער עפּעס אַ „ליובקע", קויפט ער אַ שיסער און פיף-פּאַף און ער ליגט אויסגעצויגען ווי אַ גראַף.... איך למשל, ווען איך האָב איצט אַ רעוואָלווער, וואָס מיינט איהר, וואָלט איך געטון? אַ נו, טרעפט! איך וואָלט איהם פערקויפט און וואָלט געגעבען מיין יודענע, וואָלט זי אָנגעגרייט אַ שבת — ווער מיר גיטס גינט — אָט אַזאַ מענש בין איך. איך בין נישט ווי די היינטוועלטיגע, איך בין אַ יוד מיט בטחון!

וועגען וואָס זאָג איך דאָס? איך זאָג דאָס קעגען מיר אליין. די לעצטע טעג בין איך אַרומגעגאַנגען אַ צעדרעהטער: געוואַלד, וואו נעהמט מען פרנסה? וואָס טוט מען! וואָס פאַר עצה גיט מען זיך? אַ ליאַדע טאָג קומט מיין יודענע צוריק פון דער לאַנקע, וואו זי האָט זיך דריי חדשים געפּאַשעט, צוזאַמען מיט איהר קומען מיינע „היישעריקען", וואָס ווילען מיך איינשלינגען מיט די קאָפּיטעס. מיין יודענע וועט מיך נעהמען מינטערן:

— פינטשע, ס'גייט צו די ימים נוראים, וואָס איז מכוח אַ ווינטער פאַלטען? די טעכטער וועלען מיך נעהמען אויפן צימבעל:

— טאַטעשי, אַלע קאָלעזשאַנקעס טראָגען שוין מאָדערנע „לודקעס" אויף די קעפּ, פאַרוואָס זאָלען מיר נישט האָבען אַ לודקע אויפן קאָפּ!

— טאַטעשי, לעטשלעך.

— טאַטעשי, זאָקען.

— טאַטעשי, אַ סאַקעווקע.

— טאַטעשי, כ'דאַרף מיר צורעכט מאַכען די כלאַפּשיצע.

— טאַטעשי, כ'דאַרף אַ מאַניקור.

— טאַטעשי, אַנ'אָנדולאַציע.

— טאַטעשי, ביכער.

— טאַטעשי, קייטען.

— טאַטעשי, דאָס, און טאַטעשי יענץ און דאָ רוקט אונטער אַ קוואַרטעלע דירה-געלד, אַז איך האָב וועגען דעם גענומען טראַכטען, איז מיר געוואָרען קאַלט און ווארעם. געוואַלד, וואו נעהמט מען אויף דעם אַלעם? אַז קיין פאַבריקאַנט בין איך נישט, קיין אייגענעם „פּייפער" האָב איך אויך נישט. טאָמער הער איך יאָ פּייפען, פייפט נישט מיין פאַבריק, נאָר עס פייפט מיר אין די אויערען, אָדער עס פייפט דער דלות.

זיץ איך אַזוי און קלער: וואָס וועט זיין דער סוף? צי וואָס נעהמט מען זיך? בין איך דאָך אָבער אַ יוד מיט בטחון, איז מיר טאַקע די היינטיגע וואָך איינגעפאַלען אַ גאָניאַלער געדאַנק, אַ געדאַנק, ביי וואָס מ'קאָן כאַפּען די אמת'ע מאַטניא, און אויב ס'זאָל מיר געלונגען, וועל איך נאָך נתעשר ווערען.

ווייסט איהר רבותי, וואָס מיר איז איינגעפאַלען? איך וועל מיר עפענען אַ וואַהל-ביורא, אַנ'אייגענע וואַהל-ביורא, וואָס דאָס וועט זיין פאַר אַ ביורא? טאָ הערט זשע מיך אויס מיט קאָפּ:

היות, ווי ס'געהט צו וואַהלען, וועלען די פּאַרטייען זוכען רעדנער מיט ליכט. נישט בלויז רעדנער, נאָר אָפּאָנענטען, בראַוואָ - פּאַטשערס און פרעטש - שרייערס, אַריינרייסערס, אויפרייסערס און אַראָפּרייסערס, צווישענרוף - מאַכערס און סקאַנדאַלען מאַכערס, הענד - הייבערס און לאַטע - לייגערס, אַפישען - קלעבערס און אַפּישען רייסערס.

נו, און הויף - רעדנערס, טשייניק-האַקערס, רעזאָלוציע שרייבערס, פּלאַטפּאָרמע רעדאַגירערס, אַנאָנסען שרייבערס, בענקעל קלאַפּערס און זייטען ברעכערס, טיר - שטייערס און טראַנספּאַראַנטען - טרעגערס, איצט: פּרעזידיום-זיצערס, שמחה - בעשיינער, גלעקעל - קלינגער, שטימען - ציילערס, פערטרויאונגס - מענער, נומערלעך - טיילער און דראַשקע - פאָהרערס.

זיץ איך אַזוי אין קלער, פאַרוואָס זענען דאָ ביוראָס וואָס שאַפען דינסט-מעדלעך, ביוראָס, וואָס שאַפען נאַכט - סטרוזשעס און אַנדערע פערמיטלונגס - ביוראָס, פאַרוואָס זאָל מען נישט שאַפען אַ ביורא, וואָס זאָל צושטעלען די נויטיגע וואַהל - סחורה? ווען ס'זאָל געשאַפען ווערען אַזאַ ביורא, וועלען זיך דאָך די אַלע פּאַרטייען און פּאַרטייעלעך, די בלאָקען און בלאָקלעך זיך אָנכאַפּען דערין ווי אין אַ געבראָטענעם. זיי וועלען נישט דאַרפען זוכען קיין רעדנערס, קיין פּלאַטפּאָרמע מאַכערס, קיין טיש - זיצערס, קיין פּרעזידיום - בעשיינער, קיין בענקעל - קלאַפּערס און זייטען - ברעכערס, קיין טיר - שטייערס און קיין גלעקעל - קלינגערס, קיין שטימען-ציילערס און קיין נומערלעך - טיילערס — מ'וועט אַ קלינג-טון אין דער ביורא:

— האַלאָ, די רעדנער - ביורא? דאָ רעדט די מיין פּאַרטיי... שיקט אונז זאָפאָרט צו צו אונזער מיטינג 50 געזונדע זייטען - ברעכערס!

— האַלאָ, די רעדנער - ביורא? דאָ רעדט דער בלאָק פון בענקעל - כאַפּערס, שיקט אונז צו צו אונזער היינטיגען מיטינג אַ צוויי, דריי שעהנע יודען, גראָב - בייכיגע, מיט צעקעמטע בערד, מיט גאָלדענע ציין, ס'איז געווינשען — מיט ברילען.

— האַלאָ, די רעדנער - ביורא? דאָ רעדט דער פעראיין פון לעבעדיגע געפליגעל, שיקט אונז צו צו אונזער מיטינג אַ פיפיגען רעזאָלוציע - שרייבער, אַ יונגעל מיט אַנ'אויוינגעל...

— האַלאָ, דער רעדנער - פעראיין?

— מיר ברויכען צו אונזער היינטיגען מיטינג עטליכע פייערדיגע רעדנער מיט שאַרפע צינגלעך, וואָס זאָלען קענען די געגנערס אַריינזאָגען ס'זאָל זיי פינסטער ווערען פאַר די אויגען.

— האַלאָ, דער רעדנער - פעראיין?

דאָ רעדט די געזעלשאַפט „פּה לשתות". שיקט אונז צו צו אונזער מיטינג אַ זאַוואָדאָווע אָפּאָנענט, אַז וואָס אַ רעדנער וועט זאָגען, זאָל ער זאָגען פונקט מיטן קאָפּ אַראָפּ.

— האַלאָ, דער רעדנער-פעראיין? דאָ רעדט דער פעראייניגטער בלאָק פון די קליינע בלאָקלעך, שיקט אונז צו אַ גוטען מגיד, וואָס זאָל אונזער שפּיץ - קאַנדידאַט לויבען ביזן טאָג אַריין. דער מגיד דאַרף נישט זיין קיין גרויסער רעדנער, ער דאַרף נאָר זיין אַ גרויסער.... נאַכאַלניק, וואָס מעהר גראַנדאַווניק, אַלץ בעסער.

אַזוי ווי דער גאָניאַלער געדאַנק איז מיר איינגעפאַלען, האָב איך נישט לאַנג געטראַכט, האָב געגעבען אַנ'אַנאָנס אין דער צייטונג, אַז ס'עפענט זיך אַזאַ ביורא, און נאָך דעם זעלבען טאָג, האָבען זיך גענומען שיטען בעלנים.

דער ערשטער האָט זיך געמאָלדען אַ יודעל מיט אַ פערשווירען שפּיציג בערדעל מיט גאָלדענע ציין. אַריינקומענדיג צו מיר, זאָגט ער:

— פּ-אַ-נ-י-ע, אי-ה-ר ה-אַ..ט ג..י..ע.., פּ„,ע...נ...ט אַ...

זעה איך דאָך, אַז איך האָב צו טון מיט אַ שטאַמלער, האָב איך איהם אַרויסגעהאָלפען:

— אַ רעדנער - ביורא?

— י...אַ, אַ.... אַ...

— טאַ, וואָס וואָלט איהר געוואָלט טון אין מיין ביורא?

— אַ-ר-ע-ד-נ-ע-ר.

— אַהאַ, איהר ווילט ווערען אַ רעדנער, ... רויסטרעטען אויף וואַהל - מיטינגען, איהר ... די געגנער „אַריינזאָגען" אין ט... ט... אַריין.

— י-אַ, י-אַ, אי-ן ט-אַ-ט-ע-נ...ס ט...אַ... אַ„ר..יי..ן.

— זעהר גוט, האָב איך געזאָגט — און ... איהם פערשריבען אַלס רעדנער...

דער צווייטער האָט זיך געמאָלדען אַ יוה... אַ דאַרס, הויט און ביין, קוים ער האָט די נשמה אין זיך. נאָך יעדען וואָרט — אַ הוסט, און ... יעדען הוסט, האָט ער זיך אָנגעכאַפּט אין ... פרעג איך דעם „גבור":

— וואָס וואָלט איהר געוואָלט טון אין ... ביורא?

— אַ זייטען ברעכער! שלאָגען מכות-ר...

— אַהאַ, איהר ווילט זיין דער „שטאַרקער", די געגנערס זאָלען פאַר אייך ציטערן?

— יאַ, ווי איהר קוקט מיך אָן, בין איך „א... זען", אַז איך גיב מיך אַ נעהם.... דאָ האָט ... דער „גבור" פערקייכט און נישט געקענט ... דיגען.

שפּעטער איז צו מיר געקומען אַ יונגערמ... אַ הינקעדיגער אויף אַ פוס, פרעג איך איהם:

— און וואָס ווילט אי'הר טון אין מיין ביור...

— אַ לויפער! לויפען פון איין מיטינג צ... אַנדערען, אויסקלעבען אַפישען, אַרומלויפען מ... טראַנספּאַראַנטען. ווי אי'הר קוקט מיך אָן, ... איך נאָר אַזוי....

די טעג האָט זיך צו מיר געמאָלדען אַ „יונג... מאַנטשיק" פון אַ יאָהר עטליכע זעכציג, ... אַ קוואַדראַטאָווע ליסינע, קרומע פיס, אָהן ... צאָהן אין מויל, בעת ער רעדט — גאַנווערט ... ווי אַ קינד, וואָס געהען צעהנדליך.... ס'פּנים ... לייגט מיט זומער - שפּרענקעלעך, פרעג ... איהם:

— פעטער, וואָס ווילט איהר טון אין ... ביורא?

— איך קען „אַנציהען" די ווייבער.... די ... בער, אַז זיי זעהען מיך — חלש'ען זיי. איך ... געהען אויף פרויען - מיטינגען און וועל זיי ... ביירען".

האָב איך אַנגעקוקט די „פּאַטשטאַווע", ... פאַנגט פרויען - הערצער, און האָב איהם ... שריבען אין מיין נאָטיץ - ביכעל.

ווי איהר זעהט, רבותי, דאַרף מען נאָר האָב... בטחון, כ'האָב די גאַנצע צייט געקלערט, ... וואָנען נעהמט מען פרנסה, איצט בין איך ... אויסגעזאָרגט, האָב מיר געעפענט אַ רעדנ... ביורא און וועל האָבען פּרנסה ברווח...

יאָ, רבותי, אַ יוד דאַרף האָבען בטחון!

אַ מענש וואָס טויג צו אַלץ

פון אַ סעריע: מערקווירדיגע מענשען

פון ראובן בריינין

זיין פאָטער איז געווען אַ קברן, אַ קברים-גרעבער, אַ קוימען-קעהרער און אַ וואַסער-טרעגער.

ער איז געווען אַ לאַנגער, אויסגעדאַרטער און ביינערדיגער יוד, נישט קוקענדיג אויף די דריי פרנסות, וואָס ער האָט געהאַט, איז ער כל ימיו געווען אַ קבצן, אַן'אביון מרובא. זעלטען ווען מען פלעגט פון איהם אַ וואָרט הערען. זיין נאָמען איז געווען יאָסעל דער שווייגער. ער האָט געוואוינט אין עק שטאָט, לעבען בית-עולם, אין אַ קליינער חורבה, מיט צוויי קליינע פענסטערלעך צום בית-החיים. ער איז געווען אַ שטיקעל יודע ספר. אין די ווינטער-נעכט פלעגט ער קומען אין בית-המדרש אריינקוקען אין אַ מוסר ספר.

זיין בן-יחיד, שלום דער מושלם („מושלם", איז געווען דער צונעמעניש, וואָס יעדער אין שטעטעל האָט איהם אַזוי גערופען, און וועלכען ער האָט כשר פערדינט), איז געווען אַ מלמד. אַ קליין און דאַר געוואַקסענער יודעל, אַ בלאַסער, אויסגעווייקטער פנים, מיט אַ הויכען דענקער-שטערן און מיט רעגעלמעסיגע דינע און פיינע שטריכען. פון אונטער דעם געוועלבטען שטערן האָבען אַרויסגעקוקט צוויי גרויסע פלאַקערדיגע אויגען, וועלכע האָבען גוטהאַרציג און נייגעריג בעטראַכט די וועלט און איהרע בעשעפענישען.

אַלס מלמד איז ער בעקאַנט געווען אַלס גרויסער בעל-תנ"ך און בעל-אגדה.

מיט אַ זיסער און צאַרטער שטים און מיט אַ טרויעריגען ניגון פלעגט ער דערקלערען די נביאים פאַר זיינע תלמידים, די קינדער פון די אָרימסטע עלטערען, און יעדען פסוק פון ישעיהו און ירמיהו, פון עמוס און מיכה, פלעגט ער אַריינלייגען זיין גאַנצע נשמה, בעטאָנענדיג זייער רעוואָלוציאָנערען גייסט, זייער פלאַם-פייערדיגען פראָטעסט געגען די שרים און די רוזנים, געגען די פאַלשע נביאים און געגען די פאָלקס-פערפיהרער. וועלכע רעדען גלאַטיגע רייד, פערדעקענדיג די וואָרהייט און די שווערע אומגערעכטיגקייטען און די זינד פון די אונטערדריקער און אויסזויגער.

לערנענדיג מיט זיינע תלמידים די אגדה פלעגט ער שטאַרק און מייסטערהאַפט בעטאָנען די פּאָעטישע און פאַנטאַסטישע זייט פון די אַלטע לעגענדען.

מיט אַ בעזונדער בעגייסטערונג פלעגט ער מסביר זיין צו זיינע תלמידים די רחמנות'דיגע געפיהלען, די צאַרטקייט און די ריינע מענשליכקייט, וואָס עס ליגט אין די אַלע קנייטשען פון דער אגדה.

איבערגליקליך און אין העכסטען עקסטאַז, האָט ער זיך געפיהלט, ווען ער האָט בעמערקט, אַז זיינע אויסטייטשונגען און דערקלערונגען פון די נביאים אָדער פון דער אגדה האָבען אָנגעצינדען אַ הייליגען פייערל אין די אומשולדיגע הערצלעך פון זיינע תלמידים.

שלום דער מושלם האָט זיך בעגאַנגען מיט זיינע תלמידים נישט ווי אַ מלמד, נישט ווי אַ רבי, נאָר ווי אַן'עלטערער, גוטמוטיגער חבר, קיינמאָל נישט אויפגעהויבען זיין שטים, קיינמאָל נישט זיך געבייזערט אויף זיינע תלמידים, אפילו דאַן ווען זיי האָבען געשטיפט און געטומעלט אָהן אַ סוף, אין אַזאַ פאַל פלעגט געווענליך זיין דער צער, וואָס פלעגט זיך אויסדריקען אויף זיין פנים, צו מאַכען דעם נויטיגען איינדרוק אויף די קליינע קונדסים, זיי זאָלען שטיל און רוהיג ווערען און זיך צוהערען צו זיינע ווערטער, צו זיין טרויעריגען ניגון. דאָס קליינוואַרג זענען געווען צוגעבונדען צו איהם מיט טיפער פערעהרונג און מיט גרויס ליבשאַפט.

אין די שבתים-טעג און אין די יום-טובים פלעגט שלום דער מושלם זאָגען אין בית-מדרש, פאַר די בעלי-מלאכות און, איבערהויפט, פאַרן פראָסטען עולם, עין-יעקב אָדער מדרש-רבא.

קאָפּ אויף קאָפּ פלעגט דער המון שטעהען שטונדען-לאַנג אויף די פיס, ווי פערצויבערט, צוהערענדיג זיך צו די אַלטע און געשמאַקע לעגענדען און דרשות פון אונזערע אַלטע חכמים.

זיין קול האָט דאַן געקלונגען און האַרציג געזונגען. דער צוזאַמענגעדריקטער עולם האָט היים הונגעריג געשלונגען יעדעס וואָרט פון זיין מויל.

שלום פלעגט פערזיסען דעם עין-יעקב אָדער דעם מדרש מיט זיינע אייגענע משלים און בילדער גענומען פונם היינטיגען לעבען פון די יודישע מאַסען. דער המון-עם האָט געהאַלטען שלום דעם מושלם פאַר אַן'אייגענעם מענשען, פאַר איינעם פון זייערע רייהען, וועלכער דער אויבערשטער האָט בעשאַנקען מיט רייכע גייםטיגע מתנות.

שלום אַלס עלטער און ווירקליכער פאָלקס-מענש איז בעהאַנדעלט געוואָרען אין בית-המדרש פון די „פני", פון די אַזוי-גערופענע „שעהנע" באַלעבאַטים, פון די נגידים און יחסנים, נישט בעסער, ווי עס איז פון זיי בעהאַנדעלט געוואָרען זיין פאָטער דער קברות-מאַן, דער קוימען-קעהרער און וואַסער-טרעגער.

שלום פלעגט זיך פיהלען גליקליך, געצעהלט צו ווערען צו דער מאַסע און בעהאַנדעלט צו ווערען נישט בעסער, ווי וועלכער עס איז לאַ טוטניק אָדער לאַסט-טרעגער.

דעם צונעמעניש מושלם האָט שלום בעקומען אין זיין שטעטעל, ווייל מען האָט איהם געהאַלטען פאַר אַ גרויסען אומן-יד.

שלום איז באמת געווען בעגאַבט מיט אַ קינסטלערישער נשמה, מיט עסטעטישע נייגונגען און מיט אַ געזונטען טעכניש-מעכאַנישען אינסטינקט.

דער איינפאַכער עולם האָט אַרומגענומען זיינע פערשידענע טאַלאַנטען און העכערע אינסטינקען מיטן איינציגען וואָרט „אומן-יד".

די מאַסע האָט געזעהען נאָר די געשיקטליכקייט און די קונציגקייט פון זיינע דאַרע, בויגזאַמע פינגער, אָבער נישט זיין קינסטלערישען גייסט, פון וועלכען זיי האָבען קיין אַהנונג נישט געהאַט.

דער כתב, די האַנדשריפט זיינע איז געווען איינציג אין זיין אַרט; וואונדער-שעהנע, קייליגעדיגע און סימעטרישע אותיות, געציקטע אָרנאַמענטען, דינע בעצירונגען אויף געוויסע בוכשטאַבען, און דאָך אַלץ פעסט, פינקטליך און גאַנץ קלאָר.

אַלע בתי-מדרשים אין שטעטעל זענען געווען בעפּוצט מיט זיינע מזרח-בילדער, געצייכענט שוואַרץ אויף ווייס, אַט די צייכנונגען זענען געווען געמאַכט אין עכט-אָריענטאַלישען סטיל, אין וועלכע עס האָבען זיך אַרויסגעצייגט די בעוועגליכקייט, די דינאַמיק פון זיין לעבעדיגער פאַנטאַזיע און זיין טיף-רעליגיעזען געמיט.

אין זיינע פרייע שעה'ן, וואָס זענען איבעריגענס, געווען זעהר ווייניג, פלעגט ער אויסקריצען מצבות אין האָלץ, אָדער אין שטיין. עטליכע פון זיי זענען געווען אמת'ע קונסט-ווערק.

נישט נאָר אין דער פרימיטיווער קונסט. נאָר אויך אין דער טעכניק האָבען זיך זיינע איינגעבוירענע פעהיגקייטען אַרויסגעוויזען.

האָט זיך אין דער מיהל פון זעליג טשוטשעק עפּעס געטראָפען, און די רעדער זענען נישט געגאַנגען, און די אַרבייט האָט געמוזט אָפּגעשטעלט ווערען, האָט דער מילנער זיך געווענדעט צו שלום דעם מושלם. דער לעצטער פלעגט, נאָך דעם ווי ער האָט פערענדיגט זיינע למודים אין חדר, פערקאַטשען די אַרבעל און זיך אַ נעהמען פאַר דער אַרבייט אין מיהל, קריכענדיג ביזן האַלז אין וואַסער, פלעגט ער אויסגעפינען די ריכטיגע אורזאַך פון דעם, וואָס די רעדער דרעהען זיך נישט, אָדער פון דעם, וואָס דער מיהל-מעכאַניזם אַרבייט פאַלש; דאַן פלעגט ער זיך נעהמען מיט זיינע דינע און דאַרע הענד פאַרן מעכאַניזם און ברענגען איהם אין אָרדנונג.

שלום פלעגט מאַכען די אַרבייט, ווי אַ געשולטער מיהל-מעכאַניקער. ער פלעגט נישט פערלאָזען די מיהל, וואו ער פלעגט זיך נישט איבערצייגען, אַז אַלץ איז אין דער בעסטער אָרדענונג.

איז ביי די שניידער קאַליע געוואָרען די זינגער ניי-מאַשינען, האָט מען גערופען שלום דעם מלמד, און ער פלעגט פלינק און געשיקט רעפּאַרירען די מאַשין און לאָזען זי אין גאַנג.

פאַר אַלע אַזעלכע אַרבייטען, סיי פאַר די בתי-מדרשים און סיי פאַר דעם בית-עולם און סיי פאַר פּריוואַטע מענשען, האָט שלום קיין געצאָהלט נישט געוואָלט נעהמען. דאָס איז דאָך נישט זיין אַרבייט, נישט זיין פרנסה פון וואָס ער דאַרף לעבען, — פלעגט ער טענה'ן, און איבעריגענס, גיט איהם גאָר די אַרבייט פערגעניגען.

שלום פלעגט זיין צופרידען מיט דעם „יישר כוח", וואָס מ'פלעגט איהם זאָגען.

* * *

שלום דער מושלם איז געווען אַ גרויסער קינסטלער אויף נאָך אַן'אַנדער געביט: — ער איז געווען אַ הונגער-קינסטלער. ער האָט געהאַלטען אין איין פאַסטען. בעזונדערס אין דעם חודש אלול און אין די עשרת ימי תשובה, אין וועלכע ער האָט כסדר געפאַסט.

איף אַט דעם געביט פון פאַסטען און פייניגען דעם גוף, האָט נאָר ער אַליין הנאה געהאַט פון זיין הויכער קונסט, וועלכע ער האָט פערבאָרגען פון פרעמדע לייט.

שלום איז אויפגעוואַקסען לעבען בית-החיים, אויף וועלכען ער פלעגט זיך שפּילען אַלס קינד און אַלס חדר-יונגעל. די מתים-אַטמאָספערע איז אויך געווען זיין לעבענס-אַטמאָספערע. פון צייט צו צייט פלעגט זיין פאָטער ברענגען צו זיך אין דער חורבה טויטע קינדער, וואו מען פלעגט זיי אָפּוואַשען, מטהר זיין, אום צו ברענגען זיי צו קבורה.

אויפוואַקסענדיג אין אַזאַ אַטמאָספערע האָט שלום זיך נישט געשראָקען פאַרן טויט.

אַלס תעניתים-קינסטלער איז געווען זיין לעבענס-פילאָזאָפיע: צו וואָס מאַכען דיק און פעט דעם גוף, אום די ווערים זאָלען האָבען, וואָס מעהר צו פרעסען? ווייניגער גוף, אָפּגעמאַגערט דורך אָפטע תעניתים, וועלען די ווערים האָבען ווייניגער שפייז.

נישט זאָרגענדיג פאַר דעם וואוילטאָג פון זיין קערפּער און נישט מורא האָבענדיג פאַרן טויט, איז שלום געווען שטענדיג צופרידען מיט זיין זעהר אָרים לעבען, מיט זיינע אָרימע תלמידים, מיט זיינע פאַנטאַסטישע צייכנונגען, מיט זיין טעכנישער אַרבייט, ווען אַזאַ האָט זיך איהם איינגעגעבען. איבערהויפּט אָבער האָט ער געשעפּט פערגעניגען פון זיינע אָפטע תעניתים.....

„די קולטור פון קליינע ביסעלעך"

משה קולבאַק: „זעלמעניאַנער"

פון ש. ניגער

דער ערשטער טייל פון משה קולבאַקס „זעלמעניאַנער" איז אַרויס נאָך מיט פינף יאָהר צוריק. איז עס געווען גאָר אַ גרויסער אויפטו און עס האָט געמאַכט אויף מיר אַ שטאַרקען איינדרוק. מען האָט נאָך נישט געטאָרט דאַן לאַכען אין דער סאָוויעטיש-יודישער ליטעראַטור לאַכען איז געווען אַ סימן פון בורזשואַזער פערשייטקייט, דאָקטוירים פון ליט-שלאַגלעריי האָבען נישט געהייסען לאַכען, סיידען נאָר אָפּלאַכען פון בורזשואַזע עלעמענטען.... און משה קולבאַק האָט נישט אָפּגעלאַכט, נאָר געלאַכט. ער האָט זיך געשטיקט פון געלעכטער.

ער איז געווען דער ערשטער סאָוויעטיש-יודישער דיכטער, וואָס האָט צעריסען די אָנגעצויגענקייט און געמאַכט אַ סוף צו דער נודנעקייט פון דעם „פּראָלעטאַרישען" שטייגער שרייבען.

דאָס האָט געזאָלט (און אפשר אויך געוואָלט) טאָן בערגעלסאָן, אָבער — ער האָט נישט געוואַגט, און „פענעק" האָט נישט אויסגעשאָסען מיט אַ געלעכטער. משה קולבאַק האָט געוואַגט, — און נאָך איידער עס איז דערגאַנגען קיין ווייס-רוסלאַנד די דערלויבעניש צו לעבען און צו שרייבען אַביסעלע לייכטער, האָט ער דורך דער כמאַרע פון פרומער פּראָלעט-ערנסקייט, דורכגעשמוגעלט אַ דונערדיגען געלעכטער...

דאָס איז געווען אַזוי אומגעריכט, אַז די סקאַר באַזוע פּראָלעטאַרישע קריטיק האָט זיך אַזש דערשראָקען, און זי האָט געהאַט האַרבע טענהס צו משה קולבאַקן. ער האָט איהר געמוזט צוזאָגען נעהמען זיך פלייסיגער „שטודירען די דיאַלעקטיש-מאַטעריאַליסטישע פילאָזאָפיע", ער האָט נעבעך, געמוזט לאַנג שטודירען דעם דיאַלעקטישען מאַטעריאַליזם, — און עס זענען אַוועק לאַנגע פיר יאָהר, ביז דאָס צווייטע בוך „זעלמעניאַנער" האָט דערזעהן די ליכטיגע שיין.

דאָס צווייטע בוך איז שוין אָבער נישט אַזאַ איבעררראַשונג. נייע צייטען זענען אָנגעקומען. אַ באָלשעוויק מעג שוין איצט אַרויסווייזען ליבשאַפט צו זיין אייגענער מאַמען, ער מעג אפילו טראָגען אַ שניפּס און דיסקוטירען די פרייהייטען פון דער נייער קאָנסטיטוציע. ביי אַזעלכע [illegible] איז רעכט, אַז אַ סאָוויעטישער שרייבער זאָל שמייכלען און אפילו לאַכען הויך אויפן קול.

אַגב, האָט קולבאַק נישט אומזיסט געלערנט די גאַנצע צייט „דיאַלעקטיק". צום סוף פון צווייטען בוך „זעלמעניאַנער" זאָגט ער אונז, אַז ער האָט נישט סתם אַזוי אין דער וועלט אַריין געלאַכט, ער האָט געהאַט אַ טיפע כוונה. ער איז אויסען געווען צו ווייזען אונז די נישטיגקייט פון דעם יודישען קליינבירגערטום. דער רעבזעהויף (רב זעלמעלעס הויף) איז אַ משל אויף דער קליינבורזשואַזיע. די אָפּגעשטאַנענקייט און די טעמפּקייט פון די „זעלמעניאַנער" — דאָס איז די אָפּגעשטאַנענקייט און די טעמפּקייט פון דער גאַנצער נישט-פּראָלעטאַרישער יודישער מאַסע. איהר גלויבט נישט? הערט, וואָס עס זאָגט טאַנקע, אַ יונגע זעלמעניאַרקע, וועלכע האָט פערראַטען איהר זעלמעניאַנער שטאַם און איז געוואָרען אַ קאָמוניסטקע. זי מאַכט אַ שעהנעם סך-הכל פון דעם „רעבזעהויף": „אַ פינסטערע גרוב איז דער רעבזעהויף, — האָט זי געזאָגט, — פערהאַן אַ זעלמעניאַרטע, וואָס פערמאָגט נאָר איין זילבערן לעפעל — און זי וואַקעלט זיך שוין צו געהן מיטן פּראָלעטאַריאַט (ז. 215). צי איז עס ריכטיג, ווייס איך נישט, איך קען אַ היבש ביסעל זעלמעניאַנער, וועלכע האָבען פערמאָגט מעהר ווי איין זילבערן לעפעל — און זיי געהען מיטן פּראָלעטאַריאַט. ווען מען זאָל פרעגען ביי מיר, וואָלט איך געזאָגט, אַז „רעבזעהויף" (די יודישע קליינבורזשואַזיע) איז דער הויף, פון וועלכען עס שטאַמען שיער נישט אַלע יודישע קאָמוניסטען. לויט מיינע ידיעות, זענען אַלע די, וועלכע רייסען שלעכטס אויפן „רעבזעהויף", איינגעשלאָסען משה קולבאַקן אַליין — ריינבלוטיגע זעלמעניאַנער. אָבער אַזוי פיהרט זיך שוין די וועלט. אַז קיינער באַרעדט נישט אַזוי די קליינבירגער, ווי זייערע נאָהענטסטע קרובים.

ווילען מיר הערען, וואָס טאַנקע און משה קולבאַק, וועלכער רעדט מיט איהר מויל) זאָגט וועגען איהר אייגענער משפחה: „די זעלמעניאַנער, זאָגט זי, קלויבען פון דורות אַ שטריקעלע צו אַ שטריקעלע און אויף דעם בויען זיי די וועלט. פערהאַן אין הויף אַביסעלע גאוה, און אַביסעלע ליגען, און אַביסעלע גנבה, און אַביסעלע חניפה, ווייל לכתחילה איז זעלמעניאַנער צוזאַמענגעשטעלט פון קליינע ביסעלעך. ער האָט נישט קיין בענק און קיין מאַיאָנטקעס, האָט ער אָבער אַכצעהן פּאַמויניצקעלעך, צוועלף קופּערנע קענדעלעך, אַ ריגאַל און אַ מופּטע און נאָך און נאָך. שטענדיג פערטאָן, ווי אַ מילב, בלייבט נאַכדעם פון אַ זעלמעניאַנערס לעבען בלויז אַ קליין לעבעלע מיט פינסטערניש און טעמפּקייט" (ז. 215). אַזוי זאָגט טאַנקע. און זי פרעגט נישט קיין קשיה'ס, פון וואַנען האָט זיך גענומען איהר אייגענער קאָמוניזם און דער קאָמוניזם פון איהר חבר פאַלקע, אויב פון אַ זעלמעניאַנערס לעבען בלייבט בלויז אַ קליין לעבעלע מיט פינסטערניש און טעמפּקייט. זענען זיי אַליין דאָך זעלמעניאַנער?

משה קולבאַק לאָזט טאַנקען נישט פרעגען קיין קשיה'ס — און ער שפּיט ווייטער (מיט איהר מויל) אין דעם ברונעם, פון וועלכען ער האָט זיין גאַנץ לעבען געטרונקען; „דער רעבזעהויף (שפּייט ער) לעבט פון שטיקלעך אָפּפאַל, רעשטלעך פון אָבערגלויבען, רעליגיע, פערקריפּעלטע, נאַאיווע ידיעות פון פערשידענע וויסענשאַפטען. צוזאַמען מיט אונזערע פּיאָנערען בעווייזען זיך פּלוצלונג אין די זעלמעניאַנישע שטיבער למד-וואָוו'ניקעס, יודעלעך מיט פידעלעך, וואָס טאַנצען אויף, דרעהט, לייקענען אָפּ די לופט בלויז מיטן אייגענעם שאַרפען שכל". און פערגעסענדיג (און אפשר זיך בעדענקען, אַז דאָ נישט לאַנג האָט ער אַליין בעזונגען די „למד וואָוו'ניקלעך" און איז שיער נישט געווען אַליין אַ יודעלע מיט אַ פידעלע", הערט ער נישט אויף צו חוזק'ן פון די, „וועלכע מאַכען פונם (רעבזער) הויף אַ וועלט-אַנשויאונג, אַ וויסענשאַפט, אַן'אידעאַל" (ז. 216). און ער אילוסטרירט עס מיט דער קאַריקאַטור פון צאַלקע דעם פעטער יודע'ס — מיט דער ליריש-געצייכענטער קאַריקאַטור, וואָס איך בין חושד, אַז זי האָט אַן'אויטאָביאָגראַפישען כאַראַקטער, — און ער שרייט אויס: „אַ, די זעלמעניאַנער דענקער, וואָס האָבען אפילו געפּרובט פעסטשטעלען אַן'אייגענע קולטור אין דעם רעבזענהויף, די קולטור פון קליינע ביסעלעך. צאַלע, אַ וויסענשאַפטלער, אַ געבוירטיגער פונם זעלביגען הויף, האָט אַזוי לאַנג געפּאַרשט די אייגענטימליכקייט פון די זעלמעניאַנער, ביז ער האָט זיך אויפגעהאַנגען פון גייסטיגען אָרעמקייט" (דאָרט).

צאַלע האָט נישט געהאַט קיין הומאָר, האָט זיין „פאָרשען די אייגענטימליכקייט פון די זעלמעניאַנער" איהם אַריינגעוואָרפען אין מרה-שחורה. קולבאַק, צאַלעס ביאָגראַף (און אפשר איז קולבאַק אין דעם פאַל אַן'אויטאָ-ביאָגראַף) דערטרינקט די מרה שחורה אין געלעכטער — און ראַטעוועט זיך.

ער ראַטעוועט זיך — אין זיין בוך. דער ווערט פון „זעלמעניאַנער" ליגט נאָך אַלץ אין זיין הומאָר. הומאָר איז שוין איצט נישט אַזאַ חידוש, אָבער די סאָוויעטיש-יודישע ליטעראַטור האָט נאָר פאַרט אַ זויערע מינע, איז קולבאַקס פרעהליכע גרימאַסע נאָך אַלץ אַ נייעס. און אַט די פרעהליכקייט איז, ווי געזאָגט, די איינציג-נייע זאַך, וואָס ער האָט געבראַכט מיט זיין בוך „זעלמעניאַנער", אַ הוץ דער פרייקייט און דער שפּילעוודיגקייט פון זיין עצם שטייגער דערצעהלען. דער מוסר השכל פון דער דערצעהלונג (די פינסטערניש און די טפשות פון רעבזעהויף) איז ווינציג-וואָס ווערט. צוליב דער דאָזיגער מאָראַל האָט זיך נישט געלוינט אָנצושרייבען אַ גאַנץ בוך. עס האָט זיך נישט געלוינט צו מאָלען אַזוינע פּרעכטיגע קאַריקאַטורען, נאָר כדי צו קומען צום אויספיהר, אַז „רב זעלמעלעס קעניגרייך.... איז אונטערגעגאַנגען". אַלע ווייסען, אַז עס איז אונטערגעגאַנגען. נאָך איידער קולבאַק האָט געשטעלט די „שעהנע"

(ווייטער זעה 20-טע זייט)

פוילישער קעניג סטעפאן באטארי

און זיין בעציהונג צו יודען

פון היסטאריקוס

די יודען האָבען זיך צו דערמאָהנען אין אזוי פיל המנ׳ים, אין אזוי פיל פינסטערע און ביטערע שונאים, וועלכע האָבען געזוכט זיי צו אונטערדריקען און פערניכטען; אָבער מיר האָבען זיך אויך צו דערמאָהנען אין נאָבעלע פערזענליכקייטען, אין גוטע פריינד, פערטיידיגער און בעשיצער, וועלכע האָבען מקרב געווען די יודען, זיי געגעבען רעכט און זיי פערטיידיגט און בעשיצט געגען אָנפאַלער און העצער. עס איז אמת אז די נאָבעלע פריינד פון יודען זענען געווען ווייניגער אין צאָהל, ווי די נידעריגע שונאים, אָבער דערפאַר טאַקע דאַרף די עראינערונג פון די נאָבעלע פריינד זיין ביי אונז גאָר טייער.

היינט דערמאָהנען מיר זיך אין איינעם פון די נאָבעלסטע בעשיצער. וואָס יודען האָבען געהאַט, אין דעם גרויסען פוילישען קעניג, סטעפאַן באַטהאַרי. עס ווערט לויט דער יודישער צייט-רעכענונג, 360 יאָהר זינט ער איז אַרויף אויף דעם טראָן פון פוילען. און עס ווערט דאָס יאָהר 350 יאָהר זינט ער איז געשטאָרבען. דאָס איז געווען אַ קעניג, וועלכענס הערשאַפט איז געבליבען אַן׳אייביגער גלענצענדער ביישפיל אין דער געשיכטע.

סטעפאַן באַטהאַרי האָט גראָד געשטאַמט פון אַן׳אונגאַרישער פאַמיליע פון טראַנסילוואַניען (אַ פראָווינץ וואָס בעלאַנגט איצט צו רומעניען). עס ווערט אָבער פערצייכענט, אַז די פאַמיליע איז געווען אַ נאָבעלע, און זי האָט אַרויסגעגעבען פינף פרינצען פאַר טראַנסילוואַניען און איינעם פון די גרעסטע קעניגען פאַר פוילען, — דאָס מיינט מען טאַקע סטעפאַן באַטהאַרי.

ער איז געבוירען געוואָרען אין 1532. צו דער עלטער פון 39 יאָהר, אין 1571, איז ער געוואָרען פרינץ פון טראַנסילוואַניען און מיט פינף יאָהר שפּעטער, אין 1576 איז ער געוואָרען קעניג פון פוילען.

פוילען האָט דעמאָלט געהאַט זיך צו רעכענען מיט דעם איינפלוס פון טערקיי. זי איז געווען אַ זעלבסטשטענדיגע קעניגרייך, אָבער די פוילישע דינאַסטיע פון די יאַגיעלאָס האָט זיך געהאַט געענדיגט, און מען פלעגט אויסקלויבען קעניגען פאַר פוילען. די אויסגעקליבענע קעניגען האָבען בעדאַרפט האָבען די צושטימונג פון טערקיי; בעזונדערס דערפאַר. ווייל פוילען איז געווען אין יענע צייטען אין קריג מיט רוסלאַנד און זי האָט, פערשטעהט זיך, גענויטיגט טערקיים שטיצע. אַ פראָמינענטער יוד, שלמה בן נתן אשכנזי, וועלכער איז צוערשט געווען לייב דאָקטאָר פון אַ פריהערדיגען פוילישען קעניג, פון זיגמונד דער צווייטער, און איז נאָכהער געוואָרען אַ דיפּלאָמאַט ביים טערקישען הויף, האָט וואָהרשיינליך געהאָלפען סטעפאַן באַטהאַרין, דאָס ער זאָל בעשטימט ווערען אַלס קעניג אין פוילען. דער קעניג האָט דאָס נישט פערגעסען, און ער האָט די יודען פון זיין לאַנד באמת בעשיצט און זיי געגעבען ווייט-געהענדע רעכט.

ס׳איז אויך אַ היסטאָרישער פאַקט, אַז גראָד אָט דער קעניג, וועלכער איז געווען גוט צו יודען, האָט זעהר שטאַרק דערהויבען פוילען. דאָס לאַנד איז אונטער איהם געוואָרען אַ גרויסע מאַכט. ער האָט אָנגעפיהרט מיט גרויס ערפאָלג, מיט נצחון און גלאָריע איהרע מלחמות געגען רוסלאַנד און פוילען איז אונטער איהם געוואָרען גרעסער ווי זי איז ווען געווען. פוילען איז געווען גליקליך צו האָבען אַזאַ קעניג, און זיין פריינדשאַפט צו יודען האָט איהם זיכער אויך פיל געהאָלפען אין זיינע נצחונות.

סטעפאַן באַטהאַרים ערשטע וויכטיגע טאַט פאַר יודען, נאָך דעם, וואָס ער איז געוואָרען קעניג, איז געווען, וואָס ער האָט גענומען די יודען פון ליטע אונטער זיין שוץ און ער האָט ערקלערט פאַר גרינדליך פאַלש די בעשולדיגונגען אין ריטואַלען מאָרד. דעם עלילת דם, וואָס מען האָט פערשפּרייט געגען זיי.

דער נאָבעלער קעניג האָט נאָכהער אַרויסגעגעבען אַ בעפעהל, דורך וועלכען ער האָט אָפּגעשאַפט יעדע בעגרעניצונג פאַר יודען צו האַנדלען. ער האָט ערלויבט די יודען צו האַנדלען אפילו אין די טעג פון די קריסטליכע חגאות. זיין שטאַנדפּונקט איז געווען דאָס אויב זיי האַלטען זייערע אייגענע ימים טובים דאַרפען זיי נישט זיין געצוואונגען צו היטען אויך די קריסטליכע. דורך דעם זעלבען בעפעהל האָט קעניג סטעפאַן באַטהאַרי אויך אָפּגעשאַפט דאָס געזעץ, וואָס האָט דעמאָלט עקזיסטירט, אַז מינדעריעהריגע יודישע יתומים זאָלען זיין אונטער דער אַפּוט-רופּסות פון קריסטען; ער האָט זיי געשטעלט אונטער דער אַפּוטרופּסות פון רבנים.

כדי צו מאַכען אַ סוף צו די אָנפאַלען, וואָס פלעגען געמאַכט ווערען אויף יודען האָט קעניג סטעפאַן באַטהאַרי אויף דאָס ניי איינגעפיהרט אַ בעפעהל, וואָס נאָך קעניג זיגמונד דער ערשטער האָט אַרויסגעגעבען, נעמליך, אַז די שטאָט-ראַטען זאָלען זיין פעראַנטוואָרטליך פאַר די אָנפאַלען אויף יודען און זיי זאָלען דאַרפען צאָהלען די יודען פאַר דעם שאָדען, וואָס זיי האָבען געהאַט דורך די אָנפאַלען.

בעזונדערס פלעגען די יודען דעמאָלט לייד[en] אין פויזען, וואָס איז פאָלגליך גאָר אַ פערגיפ[ט]טע נעסט פון אַנטיסעמיטיזם. עס זענען דעמאָל[ט] געווען געפאַהרען, אַז די קריסטליכע בעפעלקע[־]רונג וועט מאַכען אָנפאַלען אויף די יודען א[ין] פויזען. דער קעניג האָט אַרויסגעגעבען אַ ספּע[־]ציעלע בעפעהל צו דעם דאָרטיגען שטאָט-ראַ[ט] אַז ער זאָל אָננעהמען שטרענגע מיטלען אוי[ף] צוהאַלטען אָרדנונג. דער בעפעהל איז נישט א[פּ]געהיט געוואָרען. מיט דריי חדשים שפּעטע[ר] נאָך דעם, וואָס ער איז אַרויסגעגעבען געוואָר[ען] איז פאָרגעקומען אַ טרויעריגער אָנפאַל אוי[ף] דעם יודישען קוואַרטאַל פון פויזען. פיל יודיש[ע] הייזער און קראָמען זענען פערברענט געוואָר[ען] און מען האָט איינגיגע יודען דער׳הרג׳עט. דע[ר] קעניג סטעפאַן באַטהאַרי האָט גלייך אַרויפגע[־]וואָרפען אַ גרויסע שטראָף אויף דעם שטאָט-ראַ[ט] פון פויזען, נעמליך, אַז יעדער ראַטמאַן זאָל צא[ה]לען צעהן טויזענד פוילישע מאַרק; דאָס א[יז] דעמאָלט געווען אַ זעהר גרויסע סומע. די ראַ[ט]מענער האָבען אַפּעלירט צום קעניג געגען די[ר] גרויסער שטראָף. זיין שטרענגקייט האָט סט[ע]פאַן באַטהאַרי פעראייניגט מיט חסד. און נא[ך] דעם, וואָס יעדער ראַטמאַן פון פויזען האָט ג[ע]שוואוירען, אַז ער האָט נישט געוואוסט, דאָס [ע]ס ווערט צוגעגרייט אַזאַ אָנפאַל אויף יודען, א[ון] האָט פערשפּראָכען צו האַנדלען מיט מע[הר] פאָרזיכט אין דער צוקונפט, האָט דער קעניג [די] שטראָף מוחל געווען.

דעם 2-טען יאַנואַר 1580 האָט סטעפאַן באַ[ט]האַרי אין דעם פוילישען סיים בעשטעטיגט [א]לע רעכט, וואָס ער האָט ביז דעמאָלט געג[ע]בען די יודען און האָט איינגיגע רעכט נאָך מע[הר] אויסגעברייטערט, בעאָיפּטראַגענדיג די שט[אָט־]ראַטען, דאָס זיי זאָלען בעשיצען די יודיש[ע] רעכט פון די יודען.

(ווייטער זעה 20-טע זייט)

דער שרייבער און זיין אלטער פריינד

ערצעהלונג • נאכן פראנצויזישען • פון ב. פערלמאן

ווען מאַרטין אָרער איז אַריינגעקומען אין זיין אַרבייטס-צימער, — זיין קאַבינעט, ווי ער האָט עס גערופען, — איז אַנעט, זיין סעקרעטאַרין, שוין דאָרט געווען, פערטאָן איבערן קאָפּ אין אַרבייט. יעדען פריה-מאָרגען איז עס אַזוי געווען: זי איז אויפגעשטאַנען אין די אונמעגליכע שטונדען, האָט אויפגעריסען דאָס דינסט-מיידעל פון שלאָף מיט איהר קלינגען דאָס טיר-גלעקעל, איז אַריין שטילערהייט אין אָרערס אַרבייטס-צימער און האָט זיך גענומען פלייסיג צו דער אַרבייט.

— גוט מאָרגען אַנעט, — האָט אָרער מונטער אַרויסגעזאָגט.

— גוט מאָרגען, — האָט דאָס יונגע מיידעל געענטפערט מיט איהר וואַרעמען שמייכעל, וואָס אָרער האָט אַזוי ליב געהאַט.

אָרער האָט געפיהלט, אַז אַנעט איז אַן׳אויפריכטיגע, טיפע פערעהרערין פון זיין טאַלאַנט, און ער האָט שטאַרק הנאה געהאַט דערפון. זיין בעריהמטקייט אַלס אַ ראָמאַנען - שרייבער איז נאָך געווען יונג, אַ נייע געליבטע, וואָס איז נאָך פול מיט רייץ.

— וואָס הערט זיך ביינעם? — האָט ער געפרעגט.

— איך האָב שוין דאָ געהאַט צוויי געסט.

— צעהן אַ זייגער אינדערפריה? דאָס איז משוגע! און וואָס האָבען זיי געוואָלט, די געסט?

— דער ערשטער איז געווען אַ שרייבער, אַ קאָלעגע אייערער. ער איז נאָר וואָס אָנגעקומען פון ש. אַ קליין פערוואָרפען שטעטעל, ספּעציעל צו טרעפען זיך מיט אייך. ער איז געקומען אָהערצו גלייך פון וואָקזאַל. ער איז נאָך גאָר אַ יונגער שרייבער, האָט זיך נאָך קיינמאָל נישט געדרוקט, ער האָט אָבער אַן׳אָנגעשריבענעם ראָמאַן, — זיין ערשט ווערק, — און ער חלש׳ט צו הערען אייער מיינונג וועגען דעם.

— וואָס האָט איהר איהם געענטפערט?

— איך האָב איהם געענטפערט, אַז איהר זענט נישטאָ אין שטאָט, דערצו זענט איהר איבערגעלאָדען מיט אַרבייט, און ביי אייער בעסטען ווילען צו טון איהם די טובה וועט איהר נישט קאָנען געפינען קיין צייט צו לייענען זיין ראָמאַן.

— אויסגעצייכענט, אַנעט!

— יאָ, הער אָרער, אָבער נאָך זיין אַוועקגעהן האָב איך זיך אַרומגעזעהען, אַז ער האָט איבערגעלאָזט זיין מאַנוסקריפּט אויפן טיש. און איך בין זיכער, אַז ער האָט עס געטון אומיסטנע.

אָרער האָט געמאַכט דעם אַנשטעל, אַז ער איז שטאַרק אויפגעבראַכט פון אַזאַ „חוצפּה".

— שיקט איהם אָפּ זיין קונסט-ווערק! — האָט ער אויסגעשריגען — די פּראָווינציאַלען זענען ש. עקליך. זיי שטעלען זיך פאָר, אַז מיר האָבען דאָ מעהר נישט צו טון, ווי נאָר צו פערנעהמען זיך מיט זיי.

טיף ביי זיך אין האַרצען האָט ער פונדעסטוועגען זיך געפיהלט געשמייכעלט. אָט די פערעהרונג, אָט דער צוטרוי פון אַ יונגען שרייבער צו זיין מיינונג, האָט אָנגענעהם געקיצעלט זיין זעלבסט-ליבע.

— נו, און דער צווייטער גאַסט? — האָט ער געפרעגט.

— דער צווייטער איז געווען אַ מאָהלער.

— אַ מאָהלער?

— יאָ, אַן׳אַרטיסט. אָט איז זיין וויזיט-קאַרטעל, ער וויל מאָהלען אייער פּאָרטרעט. עס פערשטעהט זיך, אומזיסט. ער פערלאַנגט נישט מעהר פון אייך, נאָר איהר זאָלט פאָזירען פאַר איהם עטליכע מאָל. זיין גאַנצע צוקונפט. זאָגט ער, העננגט אָפּ אָן דעם. ער האָט מיר ערקלערט, אַז דער פּאָרטרעט וועט אויסגעשטעלט ווערען מיט דער אונטערשריפט: „פּאָרטרעט פון בעריהמטען שריפט-שטעלער מאַרטין אָרער". קיין בעסער מיטעל וואָלט ער נישט געקאָנט געפינען אויף צוציהען צו זיך די אויפמערקזאַמקייט פון די קונסט-קריטיקער.

אָרער האָט זיך פונאַנדערגעלאַכט.

— אַ שעהנע געשיכטע, כ׳לעבען! — האָט ער געזאָגט — עס זעהט אויס, אַז איך מוז אַלעמען צופרידענשטעלען. שרייבט איהם. אַז איך בעדויער פון גאַנצען האַרצען, וואָס איך קאָן גאַרנישט טון פאַר איהם. ער איז געקומען צו שפּעט. איך האָב מיין אייגענעם מאָהלער. און וואָס נאָך האָט היינט פּאַסירט?

— איך האָב געהאַט עטליכע טעלעפאָן-געשפּרעכען.

— נו, געוויס, זיי וועלען מיך דען לאָזען צורוה? וואָס האָבען זיי געוואָלט?

— אָט, האָט איהר עס. איך האָב דאָ אַלץ פערצייכענט. אַ רעפּאָרטער פון „ליטעראַרישען שפּיגעל" וויל אייך טרעפען, צו האָבען אַן׳אינטערוויאַ׳ מיט אייך. דער פערוואַלטער פון דער ראַדיאָ-סטאַציע „אַנהיי" וויל זיך דורכ-ריידען מיט אייך וועגען פופצעהן מינוט יעדע וואָך. איך דענק, אַז דאָס איז אַ גוטער פּלאַן, עס שמעקט מיט געלד...

אָרער האָט געשמייכעלט צו זיין גוטער, געטרייער סעקרעטאַרין.

— נו, און וואָס ווייטער? — האָט ער געפרעגט.

— ווייטער האָט אַן׳אומבעקאַנטע דאַמע, — זי האָט מיר נישט געוואָלט זאָגען איהר נאָמען, — פערלאַנגט צו טרעפען אייך אויג-אויף-אויג. און דערנאָך האָט אַ יונג מיידעל געבעטען מיך, אַז איהר זאָלט איהר זאָגען אייער אמת׳ען עלטער. זי האָט געמאַכט מיט אימיצען אַ וועט וועגען דעם.

— דאָס איז אַלץ?

— יאָ. און איצט האָב איך נאָך די פּאָסט.

— אָ, איך האָב גאָר פערגעסען די פּאָסט....

די סעקרעטאַרין האָט איהם איבערגעגעבען אַ היבש בינטעל בריף. איידער ער האָט זיי געעפענט, האָט ער גענומען איבערקוקען די אַלע קאָנווערטען פון פערשידענער גרויס, פערשריבען מיט אַלע סאָרטען אומבעקאַנטע האַנד-שריפטען. אייניגע בריף האָבען געטראָגען אויף זיך אויסלענדישע מאַרקעס. דעם אינהאַלט פון די אַלע בריף האָט מאַרטין אָרער געוואוסט פאָראויס: נאַאיווע אויס-דריקען פון פערעהרונג, צוגעשיקט פון לעזער און לע-זערינס, אַלערליי איינלאַדונגען, אָנגעבאָטען פון רעדאַק-טאָרען מיטצואַרבייטען אין זייערע זשורנאַלען אָדער צייטונגען, בריף פון איבערזעצער, אָנפּראָגעס וועגען אַן׳ערלויבעניש צו דראַמאַטיזירען זיינע ראָמאַנען פאַר דער ביהנע; און ווידער זענען דאָרט אויך געווען בריף, וואָס האָבען איהם בעליידיגט, געסטראַשעט אפילו מיטן טויט, און טונקעלע, נישט-פערשטענדליכע רייד פון אויפגעגע-רעגטע האַלבע און גאַנצע משוגעים. ער האָט געוואָרפען אַ בליק אויף יעדען אָפּענעם בריוועל, דערנאָך האָט ער דאָס גאַנצע פּעקעל איבערגעגעבען זיין סעקרעטאַרין.

— נעהמט, מיין טייערע, קוקט דאָס אַלץ גוט איבער. עס ווערט אַלץ ערגער און ערגער, — האָט ער אַרויס-געזאָגט מיט אַ זיפץ.

אַנעט האָט אויפגעהויבען אויף; באַלעבאָס איהר צאַר-טען פּנים, האָט אָנגעשטעלט אויף איהם דעם אָפענעם בליק פון איהרע אויגען, וואו די פערעהרונג האָט אַרויסגע-לויכטען דורך די ריזיגע גלעזער פון איהרע ברילען.

— אָט דאָס איז דער פּרייז פון בעריהמטקייט, — האָט זי געזאָגט זעהר ערנסט — אייער נאָמען ווייס מען איבער דער וועלט, אָט האָט איהר דאָ אַ בריף פון קאַ-נאַדאַ, אַן׳אַנדער בריף פון אויסטראַליע.

אָרער האָט געוואָלט עפּעס ענטפערען דערויף, אָבער דער טעלעפאָן האָט אין דעם מאָמענט זיך ווידער צעקלונגען.

— שוין ווידער! — האָט ער אויסגערופען — זייט אַזוי גוט אַנעט, ענטפערט. אויב עס איז עפּעס אַן׳אַנשיקעניש, אַ נודניק, זאָגט איהם. אַז איך בין אָפּגע-פאָהרען פון שטאָט.

אַנעט האָט אויפגעהויבען דאָס טרייבעל. אין אַ ווייַלע אַרום האָט זי געזאָגט:

— דאָס איז אַן׳אָנגעשטעלטער ביי אייער פערלעגער באַלדרין. ער פרעגט, צי זאָל מען אייך צושיקען אַהיים עטליכע קאָפּיעס פון אייער נייעם ראָמאַן אויף אונטער-צושרייבען פאַר דער פּרעסע, אָדער איהר וועט אַזוי גוט זיין און צוקומען צו זיי, ווי איהר טוט עס געוועהנליך.

אָרער האָט אויפגעהויבען די הענד צום הימעל.

— פּונקט איצט זענען זיי מיר אַריינגעפאַהרען מיט דער פּרעסע! פערלירען אַ האַלבען טאָג אויף אונטערצו-שרייבען ביכער פאַר אַ פּאָר צעהנדליג קריטיקער, וואָס וועלען אַוודאי גאַרנישט אַריינקוקען אין מיין בוך... גאָט מיינער, ווי אַזוי קאָן מען גאָר אַרבייטען אונטער אַזוינע אומשטענדען! נו, גוט, איך געה.... זאָגט איהם, אַז איך גְעה שוין.... איך וויל וואָס שנעלער אָראָפּ-פּטר׳ן פון זיך די צרה פון קאָפּ.

ער איז אַוועקגעגאַנגען צופרידען, נאָך אַלעמען, צו אַנטלויפען פאַר אַ צייט פון דעם פּלאַץ, וואָס עס שטעלט מיט זיך פאָר זיין שרייב-טיש.

אין דרויסען האָט איהם בעגעגענט אַ שעהנער סעפּ-טעמבער - פריהמאָרגען. דער זון - פערפלייצטער דרויסען און די אָנגענעהם קיהלע לופט פון אָנהויב הערבסט האָ-בען איהם אַריינגעגעבען דעם געדאַנק צו געהן צופוס. אַ קאָפּ-אַרבייטער, ווי ער, וואָס איז צו-אָפּט פעראורטיילט צו אומבעקוועמליכקייט, קאָן אַזאַ מין פיזישע איבונג גאַרנישט שאַטען. אַזוי האָט דער בעריהמטער ראָמאַנען שרייבער אַ טראַכט געטון פאַר זיך מיט אַ שמייכעל. ער האָט אָבער באַלד זיך אַרומגעזעהען, אַז די זאַך איז גאָר נישט געווען אַזוי גרינג, אָט דאָס לאָזען זיך וואַויל-געהן, שפּאַצירען גריג מיט פאַמעליכדיגע טריט איבער די גאַסען, וואָס יעדער בעשיידענער באַנק - אָנגעשטעלטער, לאָמיר זאָגען, קאָן זיך עס פערגינען. פערלירט אָבער זעהר פיל פון זיין רייץ, ווען דאָס פערגינט זיך אַמאָל אַ בעריהמ-טער מענש, וואָס די צייטונגען האָבען שוין צו אָפּט גע-דרוקט פאַר די לעזער זיין בילד. יעדען מאָל, ווען אָדער האָט זיך געפינען צווישען מענשען, האָט ער געהאַט דאָס געפיהל, אַז ער ציהט צו צו זיך די נייגעריגע בליקען פון דער מאַסע, גלייך ווי ער וואָלט זיך פערקליידט אין אַ פּאַיאַצען קאָסטיום. בוואַליעס פון נייגעריגקייט האָבען פערפלייצט, אַזוי צו זאָגען, זיין גאַנצען וועג.

עס האָט זיך איהם אײַנגעדאַכט, אַז ער האָט ג[...] ווי מאַמעס האָבען געזאָגט צו זייערע קליינע קינדער:

— נעהם אַרויס די פינגער פון נאָז. זעהסט [...] מאַן אָט דאָרטען? דאָס איז מאַרטין אָרער, דער גרוי[סער] שרייבער.

אָרער איז געגאַנגען אַבּיסעל אָנגעשפּאַנט, דעם [...] גלייך, די ליפּען פערצויגען אין אַ דינעם שמייכעל, ווי עס פּאַסט פאַר אַ מענשען, וואָס ווייסט, אַז מען [...] איהם נאָך. דעם אמת געזאָגט, איז אָט די נאָבאַנ[...] אויפמערקזאַמקייט, וואָס ער האָט געצויגען אויף [...] איהם גאַרנישט געווען אַזוי שטאַרק דערווידער. ווי [...] בעקוועם דאָס קען אַמאָל זיין פאַר אייך, איז דאָך [...] פאָרט אַ בעווייז פון אָנערקענונג, וואָס אַזוי פיל [...] שטרעבען דערצו. עס איז אַזוי ווי אַ מין שיין [...] דעם קאָפּ, וואָס טיילט אייך אויס פון פּשוט׳ע [...] ליבע. צוליב אָט דעם שיין אַרבייט מען דאָך אַל[ע] רען, מען קעמפט, מען ענטוויקעלט די פעהיגקייטען [...] טאַלאַנט, וואָס מען פערמאָגט.

אָרער איז געגאַנגען אַזוי פערטאָן אין זיינ[ע] דאַנקען, ווען ער האָט דערהערט מיטאַמאָל אַ שטימ[ע] וועלכער ער האָט אויפגעציטערט:

— מאַרטין, אַלטער פריינד, וואָס מאַכסטו?

ער האָט דערזעהען לעבען זיך אַן׳אומבעקאַנטען [...] אין אַרבייטער - קליידער.

— וואָס, דו דערקענסט שוין נישט קיין פריינ[ד?] האָט דער אומבעקאַנטער ווייטער געזאָגט.

אָרער האָט זיך גוט איינגעקוקט אין איהם און [...] אַמאָל האָט ער זיך דערמאָהנט. די שווערע שטרימ[...] דעם מיטעל-יעהריגען פּנים זענען פערווישט גע[...] און ער האָט דערזעהען פאַר זיך דאָס יוגענדליכ[ע] פון זיין שול-חבר, אַלבערט.

— אַלבערט! — האָט אָרער אויסגערופען — [...] מאַכסטו?

— וואָס זאָל מען מאַכען? — האָט יענער [...] פערט — אָט ווי דו זעהסט. — האָב איך זיך [...] שטאַרק פערענדערט, אַז דו האָסט מיך נישט געקאָנ[ט] קענען?

— ניין, מיין פריינד, האָסט זיך נישט פער[ענדערט] איך בין פּשוט געווען פערטראַכט. האָסט מיר א[...] שלאָגען אין מיטען די געדאַנקען. אָ, איך בין אַז[וי] פרידען צו טרעפען דיך ווידער! געדענקסטו....

עראינערונגען, פריהליכע און טרויעריגע, או[ן] ערע קינדער - יאָהרען זענען אויפגעקומען אין [...] געדעכעניש. זיי האָבען גענומען; ביידע זיך דערמ[אָהנען] האָבען זיך איבערגעשלאָגען, האָבען גערערט בייז[ע] אַמאָל. צו לעצט האָט אַלבערט גענומען רעדען אַבי[סעל] „היינט". ער איז געווען דער באַלעבאָס פון אַ [...] פּלאָמבעריי. ער האָט געהאַלטען אַ פּאָר אַרבייטער [...] האָט געאַרבייט אינאיינעם מיט זיי, אפילו נאָך [...] פון זיי, די געשעפטען זענען געגאַנגען נישט [...] אפילו אין דער שווערער צייט פון קריזיס. [...] דערצעהלט אַלץ פון זיינע געשעפטען. דערנאָך [...] קענטיג, זיך געבאַפּט, אַז מען דאַרף נישט שטע[...] זינגען האָבען גאָר זיך אַליין, און ער האָט זיך [...] ביי זיין פריינד:

— און דו מאַרטין, — האָט ער אַרויסגעזאָ[גט] דער אומשולדיגסטער מינע אין דער וועלט, — טוסטו עפּעס איצט? דו אַרבייטס ערגעץ?

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

קורצער פרייטאג: דו זעהסט עפעס, ווי היטלער און מוסאָליני וואַקסען.

שבת הגדול: דו האָסט אַ טעות, נישט היטלער און נישט מוסאָליני וואַקסען, נאָר אַלע ארום זיי זינקען.

א חזן איז נישט קיין נאר

פאַרוואָס ער איז נישט געפאָהרען קיין אַמעריקא

דער חזן ק. האָט געזאָלט פאָהרען קיין אַמעריקא. פון דער רייזע האָט זיך אויסגעלאָזט אַ בוידעם, פרעגט איהם איינער:

— פאַניע ק. פאַרוואָס זענט איהר נישט געפאָהרען קיין אַמעריקא?

— צוליב די לעצטע בעגרענצונגען. מ'האָט פעסט-געשטעלט, אַז איך האָב אַ גאָלדענעם גאָרגעל...

דער כל בו'ניק

אַ פּאָליטיקער אויף אַלע פראָנטען

— צו וועלכער פּאָליטישער ריכטונג געהערט איהר?

— איך בין אַ סאַנאַציע — לודאָווע — סאָציאַליס-טיש — ענדעקישער ראַדיקאַל קאָנסערוואַטיווער קאַציש-סלאַוואַ — סקלאַדקאָווסקישער נעאָ פּילסודטשיק.

א בעל-רחמנות

— ערקלערט מיר, פאַניע פלאַטפּוס, פאַרוואָס האָט איהר אייגענטליך נישט חתונה?

— צוליב רחמנות.

— אויף וועמען האָט איהר רחמנות?

— אויף די פרויען, אויף דער וועלט זענען דאָ מיליאָנען פרויען, און איך קען ליידער, נאָר איינע גליק-ליך מאַכען.

אין אייגענעם קאסטיום

יונגע רעוויו-אַקטריסע (צו אַ חבר'טע): דו הערסט, איך האָב בעקומען אַ ראָל, אין וועלכער איך וועל צום ערשטען מאָל שפּילען אין מיין אייגענעם קאָסטיום.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ ראָל?

— חוה.

די פּיעסע געפעלט איהר נישט

שמועס אין טעאַטער

אין טעאַטער זיצען צוויי פרויען. נאָכן צווייטען אַקט זאָגט איינע:

— אין פּראָגראַם שטעהט ווירקליך, אַז דער צוויי-טער אַקט שפּילט זיך אָפּ 6 חדשים שפּעטער פון ערשטען אַקט.

— נו, ס'איז דען נישט אַזוי?

— אוודאי נישט. דו האָסט דען נישט געזעהען, אַז די אַקטריסע האָט געטראָגען דעם זעלבען הוט אין ערש-טען אַקט.

ווען דו וואלסט געווען דער בורא עולם

צו די שטאָט-ראַט-וואַהלען אין לאָדז

— ווען דו וואָלסט געווען דער בורא עולם
וואָס וואָלסטו געמאַכט?

— ווען דו וואָלסט געווען דער בורא עולם
וואָס וואָלסטו געמאַכט?

— כ'וואָלט געמאַכט און געמאַכט,
און געמאַכט, און געמאַכט, און געמאַכט:
כ'וואָלט געמאַכט אַלע יודען זאָלען האָבען סערטי-
פיקאַטען,
דאָס וואָלט איך געמאַכט,
יעדער זאָל האָבען אין שטאָט-ראָט אַ פּאָר מאַנדאַטען,
דאָס וואָלט איך געמאַכט,

— הלואי, הלואי, הלואי וואָלט דאָס אמת געווען!

— ווען דו וואָלסט געווען דער בורא עולם
וואָס וואָלסטו געמאַכט?

— כ'וואָלט געמאַכט, און געמאַכט, און געמאַכט.
און געמאַכט, און געמאַכט, און געמאַכט:

— כ'וואָלט געמאַכט פאַר יעדען אַ זיכערן „מאַ-
מאַטעליי",
דאָס וואָלט איך געמאַכט,
יעדער יוד זאָל האָבען אַ'אייגענעם מאַגיסטראַט,
דאָס וואָלט איך געמאַכט,

— הלואי, הלואי, הלואי וואָלט דאָס אמת געווען.

דער בריטישער לייב און מיין ווייב

דער בריטישער לייב,
איז פּונקט, ווי מיין ווייב:
אַז זי וויל נישט — איז פאַרטיג די קלאָג!
קאָנסט איהר רעדען צום נעכטיגען טאָג.

צום ערשטען געהט זי מיט גוטע רייד,
פערשטעלטערהייט,
„געפּוצט" און געדרעהט,
און זעהט זי, אַז זי האָט ביי דיר נישט געטראָפען
פאָהרט זי אַרוים אָפען
מיטן אמת'ען „מאָנאָלאָג"...
נאָכדעם, ווי פון איהר מויל האָט זיך נאָר וואָס געגאָסען,
איז אויס יעדעם וואָרט אַ טשוואָק....

הכלל, דער בריטישער לייב,
און מיין ווייב,
אַז זיי געבען זיך אַ צוזאָמענשטוס —
העלפט נישט קיין „דוטשע"...

די לאָדזער וויינעריין

ווען עס וויינט זיך איהר נישט

ביי אונז אין לאָדז איז דאָ אַ זאַוואָדאָווע וויינעריין, וואָר אַ לוויה, אַ יאָהרצייט קומט זי אויפן בית-החיים וויינען. דער הויפּט-סעזאָן איז ביי איהר דער חודש אלול ווען דער עולם געהט אויף קבר-אבות. די היינטיגע וואָך, קומט צו איהר אַ דאַמע און בעטעלט זי, זי זאָל קומען אויפן בית-החיים אויף איהר מאַנס קבר אָפּוויינען.

— ניין, היינט קען איך נישט וויינען, — האָט זי געענטפערט.

— פאַרוואָס?

— ווייל היינט איז מיין מאַן געשטאָרבען — האָט די וויינערין געענטפערט.

זי וועט איהר מאן שוין נישט פערראטען

שמועס אין קראַשעווער וואַלד

נאָך דער טראַגעדיע אין קראַשעווער וואַלד, זאָגט אַ מאַן צו דער פרוי:

— ווען דו וואָלסט מיך פערראַטען, וואָלט איך מיך אַליין דערשאָסען.

— איך וועל עס זיכער נישט טון. דו ווייסט דאָך, אַז אַ שוואַרץ קלייד איז מיר נישט „דאָ טוואַזשי"...

פּייטעל און מרייטעל

פּייטעל: מרייטעל, דו ביזט דאָך אַ פּשיאַטשעל, טאָ גיב מיר עפּעס אַן עצה.

מרייטעל: וואָס איז דען?

פּייטעל: די רעגירונג ערלויבט נאָר אַרויסצופיהרען קיין אויסלאַנד 200 זל. און איך האָב נישט מעהר ווי 50.

אויף א בילדער-אויסשטעלונג

בעזוכער (צום מאָהלער): פאַניע.... וואָס בעדייט איי-גענטליך דאָס בילד?

מאָהלער (נאָך צעהן מינוט טראַכטען): כ'האָב שוין פערגעסען.

דער העפליכער בחור

געהערט אין אַ לאָדזער טראַמוואַי

אין טראַמוואַי קומט איין אַן עלטערע, נישט קיין איבעריג שעהן מעדעל. דער טראַמוואַי איז געווען גע-פּאַקט. איינער פון די יונגעליים גיט זיך אַ שטעל-אויף און בעט די פאַננע פערנעהמען זיין פּלאַץ. דאָס מעדעל דאַנקט דעם בחור פאַר זיין העפליכקייט, צום סוף זאָגט צו איהר דער יונגערמאַנטשיק:

— זעהען זי, אַנדערע מענער זענען העפליך נאָר צו יונגע און צו שעהנע פרויען. איך אָבער מאַך נישט קיין חילוק פון יונג און אַלט און פון שעהן ביז מיאוס. איך שטעל מיך אויף אַפילו פאַר אַזאַ פערזעהעניש ווי זי זענען!....

אַ מאָדערנע דינסט

דינסט (צו דער נייער בעל-הבית'טע): מאַדאַם, זאָגט מיר ווי זאָל איך קאָכען? פאַר נירען-ליידענדע, פאַר אַפּ-רעטיקער, צי פאַר הויכע בלוט-דרוקען?

אוי, די מלחמות!

וואָס דער זיידע דערצעהלט די אייניקלעך

אַ יוד, וואָס איז געווען אין דער טערקישער מלחמה דערצעהלט פאַר זיינע אייניקלעך:

— יאָ.... יאָ.... אַ מלחמה איז נישט קיין קינדער-שפּיל. דו לייגסט דיך שלאָפען אַ געזונדער און דו שטעהסט אויף אַ טויטער

דער קונדס

● הומאָר ● סאַטירע

● צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק

ביילאַגע צום „נייעם פאָלקסבלאַט" נומער 207 — פרייטאג, דעם 4 סעפּטעמבער 1936

דער „יודישער אחדות"

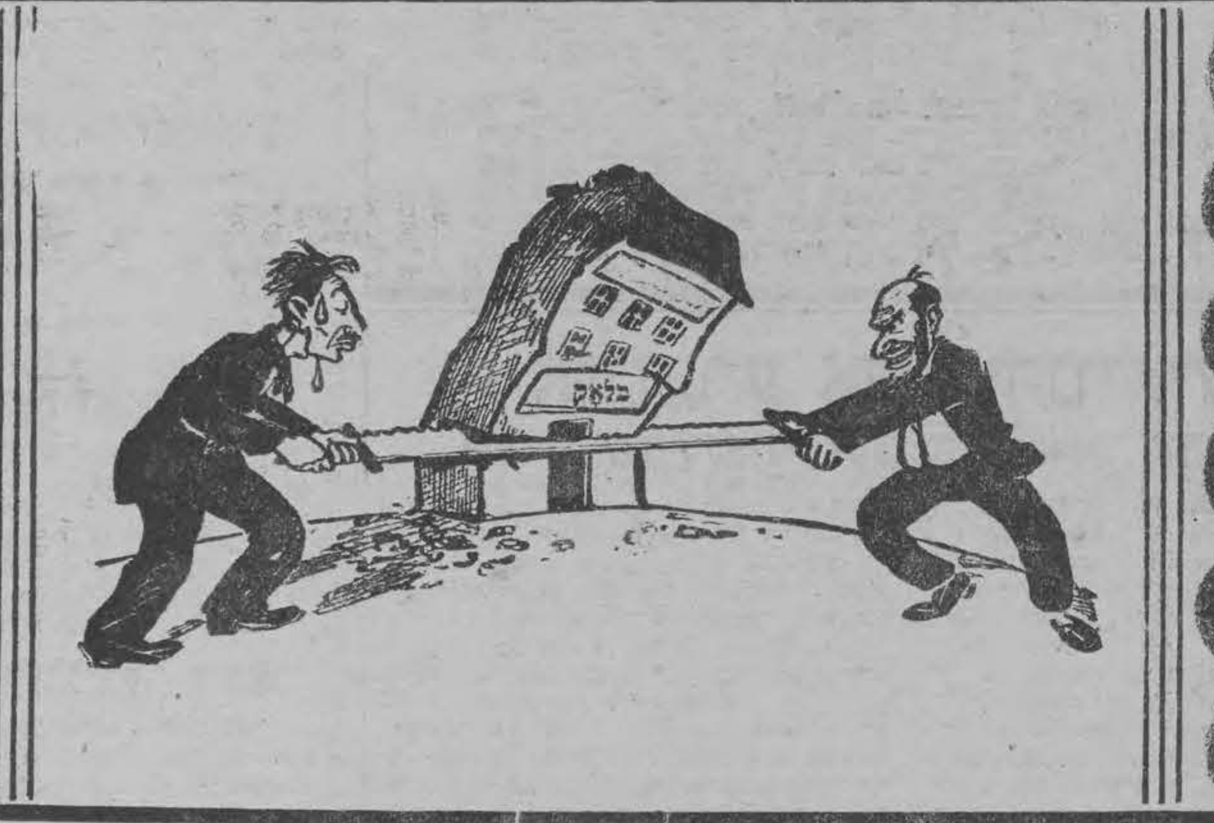

ווי אַזוי ער ווערט אונטערגעשניטען...

פּאָליטיק פון וואַד

יאָ אָפּשטעלען די יודישע עליה קיין ארץ-ישראל, נישט אָפּשטעלען די עליה, אַזעלכע ידיעות ווערען דיפּלאָמאַטיש אַריינגעוואָרפען אין דער וועלט אַריין.

מיר ווייסען שוין באַלד נישט ווי מיר האַלטען דאָרט.

שטעהט די גאַנצע וועלט - דיפּלאָמאַטיע אין דער גרעסטער שפּאַנונג און פרעגט זיך: „וואָס וועט זיין דער גורל פון דער יודישער נאַציאָנאַלער היים, וואָס יודען ווילען בויען אין ארץ-ישראל?

פּונקט אַזוי ווי מען פרעגט זיך, וואָס עס וועט זיין דער גורל פון שפּאַניען.

עס האָבען זיך צוזאַמענגעטראָפען די גורלות פון שפּאַניען און פון יודען.

דיפּלאָמאַטען האַלטען דאָס נישט פאַר קיין צופעליגקייט. זיי זעהען אין דעם ווייט פערצווייגטע פּאָליטישע טענדענצען.

פּאָליטיק רעכענט זיך מיט געשיכטע און אין דער געשיכטע דערצעהלט זיך אַ סך וועגען שפּאַניען און יודען.

דיפּלאָמאַטען פּרובען פערשידענס אַרוים-דרינגען און אויסטייטשען דעם פאַקט, וואָס גראַד איצט הענגען אויף דער וואָגשאַל די שפּאַניער און יודען.

דאָס איז מיסטישע הויך פּאָליטיק וועגען וועלכע מען דאַרף דערווייל שווייגען און אָפּוואַרטען דעם סוף.

וועגען אַ געוויסער מלוכה

וועגען אַ געוויסער מלוכה זאָגט מען:

קיין שום מלוכה אויף דער וועלט, האָט נישט אַזוי זיך גאָכן קריזיס צוריק בעקומען דעם גלייכגעוויכט ווי זי. אַנדערע שטעהען שוין, און זי ליגט, און ווער ס'ליגט, פערלירט נישט דעם גלייכגעוויכט.

נאָך דער אָלימפּיאַדע

ערב דער שאַך - אָלימפּיאַדע

שאַכיסט (צו אַ ספּאָרטלער): אויף דער אָלימפּיאַדע אין בערלין האָבען טאַקע די פּוילישע ספּאָרטלער געהאַט מפּלה. דערפאַר וועלען מיר אויף דער שאַך-אָלימפּיאַדע זיין די זיגער?

ספּאָרטלער: נו, יאָ, די שאַך-פערד קענען דאָך נישט רענען!

מיט וואָס האַנדעלט ער

דער לאָדזער קאַשטשושקאַ?

אַ פּראָווינצער יוד איז צוריקגעקומען פון לאָדז, דער צעהלט דעם ווייב:

— דו הערסט שרה? אין לאָדז אויפן נייעם מאַרק שטעהט קאַשטשושקאַ.

— און מיט וואָס האַנדעלט ער אויפן מאַרק? — האָט איהם דאָס ווייב געפרעגט.

אַ שרעקליכער צופאַל

מיט אַ פּעראיינס - דירעקטאָר

אין אַ לאָדזער אינסטיטוציע, האָט מען פּלוצים גע-איגריגט דעם דירעקטאָר, פרעגט מען דעם פּרעזעס:

— פּאַניע פּרעזעשע, פאַרוואָס האָט מען דעם דירעקטאָר געקינדיגט?

— ס'איז מיט איהם נעכעך געשעהען אַ שרעקליכער צופאַל.

— וואָס פאַר אַ צופאַל?

— ער האָט „אַראָפּגעשל'נגען" 10 טויזענד זל.

נראף קאלי.

מ'קומט פון די דאַטשעס

אַוועק איז דער זומער, אויס דאַטשע
אויס נחת, אויס ליבע און גליק,
עס ציהען זיך פוהרען פון אַלע שאַסעען
אַ, שטרויענע אַלמנ'ס, געגוג זיך צו פרעהען
די ווייבער זיי קומען צוריק......

זיי קומען צוריק מיט פערברענטע געזיכטער
אַזוי ווי די קופּערנע פאַנען....
זיי קומען פון גלאַוונע, ווישניאָווע און קאָלע
צוריק צו די טייערע מאַנען....

זיי האָבען אויף זיך צוגענומען אַפילו
ווער אַ פּאַר דעקאַ און ווער אויך אַ קילע...
שפּאַצירט אין די וועלדער אין הויזען, פּיזשאַמעס
עס האָבען געפלירטעוועט טעכטער און מאַמעס...

עס איז שוין דער ליכטיגער זומער פערפלאָסען
עס איז שוין זיין חן און זיין שעהנקייט פערביי
אַז וועה איז צו דעם, וועלכער האָט נישט גענאָסען
די שעהנקייט פון זומער, דעם צויבער פון מאַי....

די אָרימע מענער, די שטרויענע אַלמנ'ס
זיי גרייטען אַ תירוץ מיט שכל און זין
ווען ס'וועלען די ליכטיגע ווייבער די טרייע
זיי פאָדערן צום יום - הדין....

ווען ס'וועט זיי דאָס ווייבעל אַצעטער אַ שווערען
מיט שאלות מיט האַרבע דערלאַנגען,
צי איז דאָ אַ שכנה צו-גאַסט ווען געקומען,
צי האָט ער ביי איהר „אַ פּאַזשיטשקע" גענומען
און ווען איז מען שלאָפען געגאַנגען?...

אָ, מענער, געדענקט, וואָס איהר האָט צו בלאָפען
דערצעהלט זיי, אַז איהר האָט קיין נעכט נישט געשלאָפען
פון בענקשאַפט צום ווייב... וואָס קען עס אייך אַרען?
עס איז דאָך אַ ווייבעל אַ מצוה צו נאַרען,
ווייל איין זאַך — דאָס מוזט איהר דאָך נעהמען אין אכט
אַז זי האָט אויף דאַטשע אייך מעהר נאָך גענאַרט....

אונזערע אינטערוויוען

מיט די שפּיץ-קאַנדידאַטען צום לאָדזער שטאָט-ראַט

אַזוי ווי מיר האַלטען ערב די וואַהלען צום שטאָט-ראַט, אויף דער יודישער גאַס איז שוין ליהודים. ביי-טאָג ווערען געבוירען בלאָקען און ביינאַכט ווערען זיי פערשווינדען. ס'געהט אַ געיעג אויף „קרייזען". יעדער קאַנדידאַט וויל אַריינכאַפּען דעם „פעטסטען" קרייז, און שטעהען וויל ער דווקא אין „שפּיץ". האָט דער „קונדס" בעשלאָסען אַדורכצופיהרען אינטערוויוען מיט אונזערע „גדולים", וואָס רייסען זיך צום בענקעל.

צום ערשטען האָבען מיר זיך געווענדעט צו איינעם פון די דאָזיגע „שפּיצען", מיר האָבען איהם געטראָפען גראַד, ווען ער איז געקומען „פון הויף", ווישענדיג זיך די הענד מיטן טאַשען-טיכעל. האָט ער געענטפערט אויף אונזערע פראַגען.

— מיר גיבען איבער דעם געשפּרעך:
— וואָס זאָגט איהר צום בלאָק?
— אשר יצר....
— מיט וואָס טרעט איהר צו צו דער וואַהל-אַקציע?
— בחכמה.
— ווי זעהען אויס די שאַנסען אויף אַן אַלגעמיי-נעם יודישען פראָנט?
— נקבים, נקבים, חלולים, חלולים....
— איז דאָס אמת, אַז איהר ווילט געהען אויפן ערש-טען פּלאַץ?
— גלוי וידוע...
— און ווער איז דער צווייטער נאָך אייך?
— אחד מהם...
— וואָס פאַראַ מיינונג האָט איהר וועגען דעם קו-מענדיגען שטאָט-ראַט אין לאָדז?
— אי אפשר להתקיים..
— מ'שמועסט, אַז דער נייער שטאָט-ראַט וועט זיך האַלטען אַ לאַנגע צייט, וואָס זאָגט איהר?
— אפילו שעה אחת....

מיר האָבען געענדיגט אונזער אינטערוויו, און דער קאַנדידאַט האָט געענדיגט וואָס ווישען די הענד מיטן האַנטוך.

פּיניעלע מזיק

גיט לשון

אַ קלאַל, יאַטן, זוגט מער מאַזלטאָפ, כאָשוין פיגרונטיוועט אַ בלאָק. באַ מיער איזים ניש אַזוי ווי באַ די ווילקער. די ווילקער מאַכן אין מאַכן אין באַמאַכן זעך. אייגער וויל באַמאַכן דעים צפייטן. אָנע זיי גימאַכט אַנ'אַלע-גימיינים בלאָק, אָבן זיי זעך דינוכן ציק'פּט אין אָעם אַלע-גימיי-נער בלאָק, יעידער אָט גיוואָלט זאָן פין אויוועז, ני גיי שטעל אַלע פין אויוועז!

יעץ איז וואָטער אַ מאַנסע מיטן צפייטן בלאָק צ'מיינץ, אַז מיטן צפייטן בלאָק זענטעץ שוין פאַרטיג? זאָך אַזוי לעיבן מיט ענק ציניזאַמעט, ווי זיי עבן זעך נאָך קאָלן אַבית. צעץ זעיען וואָעס דו עט זעך נאָך טיען, ס'גייען ביי זיי אָוען אַזאַ-כינע גראַנדים, אַז מ'קען קריגן א כאָפּ אָפּן אָריט.

צ'העיערץ יאַטן, ווען מ'לאָסט מיעך צי צו די ווילקער גראַנדאָווניק'ס, וואָלט איעך זיי אַזוי גיזוגט:

— העץ נאָר, עץ קנאָלטיעס, גיברוטינע יאָל-דען, ווי זענט עץ, אָפּן שאָכער - מאַריק, צי וואָ-עס? צ'גייט זעך דעך שוין פאַר ענק אען אַ מיגל! ציליב וואָעס ראַסט עץ ענק באַ די קעפּ, צעט מיער עפּטשער זוגן, אַז צאָץ אין זינע די אורימע פאָליקס-מאַסן? זאָלט עץ אַזוי!.... כ'-וויל ענק ניש ווינטשן, יואָל ס'איז פאַר רישע-שונע, אַז ניש וואָלט איעך ענק אַראַנגיזוגט, וואָלט ענק די גאַל איבערגעגאַנע. יעץ, ווען מ'-גייט אַראָעם אין אַ מיכומע מיט די נעדעקים, גייט עץ אין צ'מאַכץ ענק אַליינט אַ מיכומע — אַ פּאַיער זיעכט ענק! — אַזוי וואָלט איעך גי-זוגט צי די ווילקער גראַנדאָוונע נאַכאַלניקעס.

אָבער באַ אינדז, אין שמאָלן געסל, איז ניש אַזוי ווי באַ זיי, באַ די ווילקער. באַ אינץ איז דו סציפּלינע, אַז איעך זוג אַ בלאָק, איז שוין דו אַ בלאָק. כעב ענק ניש זוגן ווערער ס'גייט אַראָן אין אינדזער בלאָק. צעץ שוין זעיען שפּעיטער. צפּויטן וויל איעך ניש אָעסזוגן, צעץ זעען סאַרינע בלאָק אינץ אָנע גימאַכט, ראָט טאָזינט טאָם. יונגין ווי די בעירן, אַלע באַליטער יאַטן. אַלע אָבן זיי שוין גיפּאָקט אין גימוזלט. צ'פּאַשטייט וואָעס איער מיין? אַז צ'פּאַשטייט איז גיט.

אַ קלאָל, צ'קאָנט מיער שוין זוגן מאַזל טאָפּ, איעך אָב שוין גימאַכט אינדזער בלאָק. אַז די ווילקער עבן זעך אָרים ראָסן באַ די קעפּ, עט מע אינץ, באַליטער גיווינע, עט מע אינץ זיצן אין שטוט-נאַר אין די ווילקער עבן פּלאַצן.

געדענקץ וואָעס איעך זוג ענק, קיקץ ניש אָף די ווילקער אין אָצץ מיער אַ גיטן שאָבים אין זאָץ מיער גיזינט.

פּאָליטיק אויפן שפּיץ פון שווערד

פון א. איטקין

נעהמט רבותי, דעם שפּאַנישען בירגער-קריג,
וואו יעדער צד ריהמט זיך, אַז ער האָט אַ זיג.
און דערווייל גיסט זיך דאָרט בלוט גאַנצע ימ'ען,
און די שחיטת-אַחים די שׂרפה האַלט אין איין פלאַמען
בערלין און רוים שיקען אַמוניציע (דרשה געשאַנק)
לכבוד דער שׂרפה
און ס'געפינט זיך נישט ווער ס'זאָל אָסר'ן די שחיטה
די שׂרפה,
אָדער נאָך בעסער: נעהמט אונזער מאַנדאַט-מדינה,
וואו יודיש בלוט גיסט זיך ווי פון אַ רינע,
און דער קאַלטער ענגלענדער ווייזט אונז אַ פריינדליך
און שטיצט מיט כל טוב אונזערע שונאים,
און די וועלט שווייגט, קיינער גיט זיך קיין ריהר,
נו, איז דאָס נישט רשעות? איז דאָס נישט ווילקיר?
אָ, ווען איך בעטראַכט די אַלע געמיינע זאַכען,
ווילט זיך מיר וויינען, נישט לאַכען,
נאָר פערפאַלען, מ'מוז שווייגען און קוקען,
כאָטש אויפן האַרצען טוט עס שמערצליך דריקען,
נאָר היות, ווי איך וועל שוין די צייט נישט איבער-
מאַכען,
לכן רבותי, מוז איך מיך נעהמען אַביסעל צו פּאָלי-
טישע זאַכען,
ווען מיין פּאָליטיש אויג האָט געכאַפּט אַ טיפען קוק,
וואו ס'האַלט איצט מיט די לעצטע פּאָליטיק.
האָב איך בעמערקט, אַז יעקע האָט חשק גאָר אין דער
נאָהענטער צייט,
צו וואַרפען זיך מיטן גאַנצען כח אויף מזרח-זייט,
ווייל יעקע לעבט אויסשליסליך צו אַגרעסיווע צוועקען
האָט ער ענערגיש גענומען דעם פאָלק שרעקען;
פּלשתים עליך, שמשון, דייטשלאַנד ביסט בעדראָהט פון
אַלע זייטען,
פון נאָהענט אויך פון ווייטען,
טשעכאָסלאָוואַקיען שנייד זיך אַריין אין דיר ווי
אַ קלין,
דאָרט זענען דאָ לופט באַזעס מיט אָפיצירען פון ר'
סטאַלין,
ראַטעווע דיך קאָן נאָר קריג,
ד. ה. כל הקודם זכה, לויף געשווינד און כאַפּ דעם
ערשטען זיג,
אַזוי טרומייטערט די דייטשישע פּרעסע גאַנץ שיין,
נאָר איך דיפּלאָמאַט זאָג, קאַ! ניין,
אַזוי געשווינד וועט עס נישט געהן,
ווייל די וועלט ווייס, אַז מ'וועט צורייצען דעם רויטען
בער,
וועלען די פאָלגען דערפון זיין זעהר שווער.

דער פּראָפעסאָר האָט געהאָלפען

זייט אַ יאָהר פּייניגט מיך מיין ווייב:

— יאָשע, וואָס טוסטו נישט עפּעס. דו האָסט דאָך אַ האַרץ-פעהלער.

— ווי פּאַלסטו אויס? ווער האָט עס דיר איינגע-רעדט? — האָב איך זי אָפּגעענטפערט.

— רעד נישט קיין נאַרישקייטען יאָשע, איך ווייס בעסער, אַז דאָס האַרץ וואָלט דיר נישט ווייגעטון, וואָלס-טו נישט אויפגעגעסען פיגן קאָטלעטען אין איין זיץ, נאָר אַ מענש מיט אַ קראַנק האַרץ קען האָבען אַזאַ וואָל-פישען אַפּעטיט, פאָלג מיך, געה צו אַ פּראָפעסאָר.

— דער פּראָפעסאָר נעהמט דאָך 50 זל.

— פערפאַלען, אַ כפּרה 50 זל. ס'געזונד איז טייערער פון געלד — האָט זי געי'טענה'ט.

האָב איך זי געפאָלגט און געגאַנגען צום פּראָפעסאָר. אַריינגעקומען אין קאַבינעט, פרעגט מיך דער פּראָ-פעסאָר.

— ווייסט איהר וויפיל ס'קאָסט אַ וויזיט?

האָב איך אַרויסגענומען אַ 50-ער און אַוועקגעלייגט אויפן טיש. האָט ער דעם 50-ער אַריינגערוקט אין שופלאָד און מיך גענומען אויפן פערהער:

— ווי הייסט איהר? וויפיל קינדער? ווי הייסט מיין ווייב? ווי הייסט דאָס ווייב פון דערהיים? ווי הייסט די שוויגער פון דערהיים? אויף וואָס איז מיין טאַטע געשטאָרבען? ווען איז די מאַמע געשטאָרבען? ווען איז געשטאָרבען דער מאַמעס באָבע און די באָבעס זיידע, און די מוהמעס און עלטער-מוהמעס? וואו האָב איך גע-וואוינט אין קריגס-צייט? וואו וואוין איך איצט? וואו רעכען איך צו וואוינען ביי דער קומענדיגער מלחמה? וויפיל וועג איך איצט? וויפיל האָב איך געוואויגען, ווען איך בין געבוירען געוואָרען. און וויפיל האָב איך געוואויגען צו דער חומש-סעודה און וויפיל צו דער בר-מצוה? אין וועלכער שטאָט איז מיין מאַמע געבוירען? ווער איז געווען איהר עלטער-זיידע? צי פיהל איך אַ דושנעקייט, ווען מ'זאָגט מיר אַז אַ שלעכטע בשורה? צי קלאַפּט מיר דאָס האַרץ ווען דער קאָלעקטאָר קומט מיר אָנזאָגען אַ בשורה, אַז ס'איז מיר אַרויס דער מיליאָן? צי האָב איך ביי זיך די רעצעפּטען פון די לעצטע 20 יאָהר? ווי אַזוי רעאַגירען מיינע נערווען אויף אַנ'ערד-ציטערניש?

נאָך דעם האָט מיר דער פּראָפעסאָר פערשריבען פּראָש-קעס און נאָך די ערשטע 5 פּראָשקעס איז מיר איינגאַנצען בעסער געוואָרען אויפן האַרץ — כ'האָב אינגאַנצען אויף געהערט צו עסען.

איצט איז מיין ווייבעל איבערגליקליך. איצט — זאָגט זי — זעה איך, אַז דו ביזט געהאָלפען, אַז דו האָסט אַ געזונד האַרץ, האָסט אוועקגעגעבען 50 זל. ס'איז אָבער געווען אָנגעלייגט — אַ פּראָפעסאָר איז פאָרט נישט קיין דאָקטאָר!....

פּייטשע לייטשע און איהרע שכנ'טעס

אויפן ליטעניק ברענט דאָס היטעל

די ליטעוונישקע פּויטשע לייטשע, איז די היינטיגע וואָך צוריקגעקומען פון דער לעטביסקע. דער מאַן זע-הענדיג דאָס אומגליק אין דער שטוב, האָט ער זי בע-געגנט פריינדליך און געזאָגט:

— פּויטשע לייטשע, דו זאָלסט נישט גלויבן, וואָס שום „ביילאַגע"..

— די שכנ'טעס וועלען דיר דערצעהלען וועגן מיר, ס'איז קיין איין וואָרט נישט אמת.

— ביזט גערעכט, זיי האָבען מיר טאַקע דערצעהלט, אַז דו ביזט יעדען טאָג אַהיימגעקומען 9 אָווענד אַהן

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

ווי אזוי דארף מען אויפנעהמען אינטערעסאנטען איז די שטייער-אמטען?

פון אדוו. ע. שעסקין

נאך יאהרען פראקטיק, טיילמאל זעהר נישט אנגענעהמע, נאך א מבול אנקלאגען און מורמלערייען, איז ענדליך דאס פינאנץ-מיניסטעריום געקומען צו דער איבערצייגונג, אז „נישט אלץ איז אין ארדנונג אין דענישען קעניגרייך", אז דער אופן פון אויפנעהמען און ערלעדיגען אינטערעסאנטען אין די שטייער-אמטען שטעהט נישט אויף דער געהעריגער הויך און, אויסדריקענדיג זיך דעליקאט, פערלאנגט דאס א געוויסע קארעקטור.

ווען דאס מיניסטעריום וואלט געפרעגט דעם ערשטען, בעסטען שטייער-צאהלער פון די וועלכע שטעהען אין „אגאנעק" פאר'ן קאבינעט פון נאטשעלניק, וואלט ער געענטפערט קלאהר און שארף ווי אזוי מען „ערלעדיגט" איהם און מ'וואלט נישט געדארפט די פראקטיק פון לאנגע יאהרען, כדי ארויסצוגעבען א צירקולאר. וועלכער איז ערשינען ערשט מיט עטליכע וואכען צוריק.

אין דאזיגען צירקולאר קאנסטאטירט דאס פינאנץ-מיניסטעריום, אז „כדי צו בעקומען א נפאר-מאציעס, פערלירט דער צאהלער איבערגאנצע איבעריג צייט און ענערגיע". דאס זענען הייליגע ווערטער! די עקספעדיציע פון א דורכשניטליכען צאהלער אין שטייער-אמט, איז מעהר ווי אן עקספעדיציע אין א ווייטער לאנד. מ'ווייסט ווען מ'געהט ארויס פון געוועלב אדער קאנטאר, אבער מ'ווייסט נישט, ווען מען וועט צוריקקומען. יוישוביטיגע סוחרים רעגולירען זייערע ענינים אויף א גאנצען טאג, איידער זיי געהען אין שטייער-אמט. אויב זיי האבען נישט קיין אנגעשטעלטע פערמאכען זיי דאס געוועלב. מוטערס נעהמען מיט זיך די קינדער. ס'פעהלט נאך מיטצונעהמען מיט זיך עסען און מלבושים, כדי צו פערגלייכען דאס געהען אין שטייער-אמט מיט אן עקספעדיציע אין די ווייטער לענדער.

אויף דער טיר פון אמט-נאטשעלניק הענגט א שילדעל: „נעהמט אן אינטערעסאנטען פון 10 ביז 1", אבער פאקטיש נעהמט דער נאטשעלניק זעהר זעלטען אויף אינטערעסאנטען אין די דאזיגע שעהן. אין די דאזיגע שעהן געהען יעדען אויגענבליק אריין אין קאבינעט רעפערענטען מיט פאפירען און אקטען; אין די דאזיגע שעהן קומען פאר קאנפערענצען, בעראטונגען; אין די דאזיגע שעהן ווערען רעפערירט ענינים; דער גלאק אויפ'ן טיש פון דעם נאטשעלניק קלינגט אהן אויפהער, רופענדיג איינעם אדער דעם אנדערן בעאמטען. זיי געהען אריין און געהען ארויס פון קאבינעט פערואגטע, ערנסטע בעאמטע. לויפען איבער די טרעפען, קומען צוריק, טיילמאל הערט מען א הויך קול פון נאטשעלניק, שפעטער עסט דער הער נאטשעלניק פרישטיק, דאן רעדט ער דורכ'ן טעלעפאן, דאן רופט ער ארויס צום טעלעפאן אימיצען פון די בעאמטע און דאס אלץ „פון 10 ביז 1". אלץ אין די אויפנאהמס-שעהן. און די גרויסע מאסע פון די שטייער-צאהלער האט זיך בעזעצט פאר דער טיר, הערט זיך צו, קוקט אריין דורכ'ן שליסעל-לאך און ווארט, ווארט און ווארט... און ווען דאס גליק איז שוין נאהענט, ווען דער נאטשעלניק איז שוין ענדליך „צום האבען" געהט אריין אין קאבינעט עמעס „א הער מיט א טעקע" אויסער דער רייה און זיצט דארט א געשוואלענע שעה און מ'ווייסט נישט, וועגען וואס מ'רעדט דארט אזוי לאנג. די אינטערעסאנטען טוען שוין ווי די פיס, דער קאפ, זיי זענען הונגעריג. זיי האבען איבערגעלאזען דאס געשעפט, פערשידענע ענינים, און דער „אגאר-נעק" וואקסט. קיין זאשני איז מעהרסטענטייל נישטא. קיין ארדנונג אויך נישט און ענדליך ווערט 1 א זייגער און דער „הער נאטשעלניק נעהמט מעהר נישט אן".

אזוי האט דאס אויסגעזעהן ביז איצט. איצט איז אין דעם ענין ערשינען א ספעציעלער צירקולאר: „בעאמטע, וועלכע זענען פעפליכטעט אויפצונעהמען אינטערעסאנטען, טארען נישט אין די אויפנאהמס-שעהן בעשטימען קיין אנדערע בעשעפטיגונגען".

דער צירקולאר געהט נאך ווייטער. ווען ער זאגט „די צייט פון די אויפנאהמען טאר נישט בעהאנדעלט ווערען שטייף", דאס הייסט, אז אויך נאך 1 א זייגער קען מען אויפנעהמען, בעזונדערס אינטערעסאנטען פון דער פרעמד. דאס מיינט, אז דער צאהלער דארף נישט מעהר מיט שרעק נאכפאלגען דעם ווייזער פון זייגערל און ציטערן, אז פאר זיין אויפנעהמען וועט ווערען 1 א זייגער. מעפיסטא וועט אריין אונטער דער ערד און קיין אויפנאהמע וועט נישט זיין...

דער צירקולאר פון פינאנץ-מיניסטעריום געהט נאך ווייטער: „די פארם פון ערלעדיגען מוז זיין א קאנקרעטע און א קאמפעטענטע". — דאס איז שוין א גאנצע רעוואלוציע. די ביז'איצטיגע ערלעדיגונג איז מעהרסטענטיילס בעשטאנען אין דעם אז מען האט געהייסען אפגעבען א ביטע, אין ביורא, אין דער קאנצעלאריע. דאס ביז'איצטיגע ערלעדיגען איז בעשטאנען אין אפלעגען די ערלעדיגונג פון טאג צו טאג ביז דער אינטערעסאנט וועט מיד ווערען און ער וועט רעזיגנירען פון דער אינטערווענץ. ביז איצט האבען זיך די בעאמטע זעלטען זוען אנגעשטרענגט אויסצופארשען און ערלעדיגען א ענין באלד אויפ'ן ארט....

איצט דארף זיין אנדערש. איצט דארף זיין „א גן-עדן אויף דער ערד". דער אינטערעסאנט קומט, דער הער נאטשעלניק נעהמט איהם אויף, אין די אויפנאהמס-שעהן, הייסט מיטאמאל ערלעדיגען דעם ענין, אלץ דויערט זעהר קורץ, אלץ קומט פאר זאכליך — דער צאהלער וועט נישט בעדארפן אויסצוזוכען קיין פאפיראס, מיט וועלכען ס'וועט איהם מכבד זיין דער בעאמטער, און ער איז שוין ערלעדיגט.

אזוי ווינשט זיך דער צירקולאר פון פינאנץ-מיניסטעריום און אויב ער ווינשט זיך דאס אזוי שטארק, מוז אזוי זיין...

צי וועט אזוי זיין אין דער ווירקליכקייט וועט ערשט בעווייזען די פראקטיק...

X

אמבעקוועמסטען צו זאמלען אפשפארונגען און צו לאקירען פרייע געלדער
איז אין
Bank Kupiecko-Kredytowy Sp. w Łodzi
z ogr. odp. 29 PIOTRKOWSKA 29
ס'ווערען אנגענומען איינצאהלונגען אויף פקדונות-ביכלעך ווי אויך נדנים
אויף צוויי קוויטונגען אויף די בעסטע בעדינגונגען און גינסטיגע צינזען.
דאס געהיימנים פון די פקדונות איז געזעצליך געשיצט!
פינקטליכע און זארגפעלטיגע ערלעדיגונג פון זעמטליכע באנק-אפעראציעס.
מיר פעדינגען קאסעטקעס (SAFESY)

אקציע פון די פאבריקאנטען געגען די אימפארט-אגענטען

שווערע קאמפליקאציעס ביים אימפארט פון רויה-שטאפען

(אג) די לעצטע טעג איז נאטירט געווארען א זעהר אינטערעסאנטער קאנפליקט צווישען די טעקסטיל פאבריקאנטען און די אגענטען פון די אויסלענדישע פירמען וועגען דער פראגע פון בעקומען אריינפיהר ערלויבנישען, ערטיילט אויפ'ן יסוד פון די ערלויבנישען, וואס זענען אריסגערופען געווארען אין פערגאנגענעם יאהר. די האנדעלס-קאמער פאדערט אויף אלע צוויי חדשים די לאדזער פירמען אפצוגעבען די צאהל קוויטען, פון פערגאנגענעם יאהר, וואס דינען אלס בעווייז פאר דעם סכום רויה - שטאפען, וואס איז אריינגעפיהרט געווארען אין יאהר 1935.

דעם 1-טען סעפטעמבער איז אפגעלאסען דער טערמין צו בעלעגען די צאהל קוויטעס וואס אילוסטרירען דעם אימפארט פאר דער צייט פון 1-טען סעפטעמבער ביז צום 1-טען נאוועמבער עס ווייזט זיך ארוים אז די לאדזער פאבריקאנטען ווי אויך די אימפארט פירמען האבען נישט געקענט צושטעלען די צאל קוויטען און דעריבער וועלען זיי אנטרעפען אויף שוועריגקייטען ביים בעקומען אריינפיהר - ערלויבנישען. די לאדזער פירמען האבען אבער נישט געהאט די מעגליכקייט צוצושטעלען די צאהל קוויטן צוליב פאלגענדער סיבה:

פאראיאהרען אין דער צייט האט נאך נישט עקזיסטירט קיין שום אריינפיהר און דעוויזען בעגרענצונגען און צוליב דעם האבען די לאדזער פירמען געבראכט רוי - שטאפען דורך דער פערמיטלונג פון אגענטען פון אויסלענדישע פירמען. די צאל - קוויטעס זענען דעריבער געווען אויסגעשטעלט אויף די נעמען פון די דאזיגע אגענטען, וועלכע האבען איצט די מעגליכקייט צוצושטעלען די צאל קוויטעס וואס זענען אייגענטליך נישט זייער אייגענטום, אין דער האנדעלס קאמער. און אזוי ארום בעקומען נישט די לאדזער פאבריקאנטען און נישט די אימפארט-פירמען די אריינפיהר ערלויבנישען, נאר די אגענטען פון די אויסלענדישע פירמען.

די דאזיגע לאגע האט ארויסגערופען א קאנטר אקציע מצד די פאבריקאנטען, וועלכע זענען אין דער מיינונג, אז די אויפגאבע פון די אגענטען איז נאר צו פערלייכטערען דעם אימפארט, אבער נישט צו צונעהמען ביי די פראדוצענטען די אימפארט-מעגליכקייטן צוליב וואס זיי זענען געצוואונגען צו פערקלענערען די ארבייט אין זייערע אונטערנעהמונגען.

30-טער יאהרצייט פון „בלוטיגען מיטוואך" אין לאדז

צוגרייטונגען צו די פייערליכקייטען

(א) דעם קומענדיגען זונטאג, דעם 6 ד. ח. ארגאניזירט די פ.פ.ס. גרויסע פייערליכקייטען אין שייכות מיט'ן 30-טען יאהרצייט פון דעם „בלוטיגען מיטוואך".

אין שייכות דערמיט זאלען אנקומען קיין לאדז פיל מיטגלידער און סימפאטיקער פון פ.פ.ס., פון די קלאסען-פעראיינען א. א. וו.

עס וועלען פארקומען א רייה פערזאמלונגען, אקאדעמיעס און א גרויסע מאניפעסטאציע, וואס וועט אדורך מיט די גאסען: טאראגאווא, נאווראט, קילינסקיעגא נארוטאוויטשא, פיעטרקאווער, 11 ליסטאפאד — צו די קברים פון די געפאלענע העלדען אין יאהר 1905.

זאל פילהארמאניע נארוטאוויטשא 20
זונטאג, דעם 13 סעפטעמבער 8.30 אוונט
גרויסער ארטיסטישער אוונט
אויסגעפיהרט דורך דעם פרעמיער פון דער ווילנער טרופע
יוסף קאמען
— אין פראגראם: —
ד. בערגעלסאן, ש. אש, ש. אנסקי, מ. נאדיר, י. מאנגער, י. האשעס, י. שודריך, וו. לאראש א. אנד.
בילעטען פון 54 גר. שוין צו בעקומען ביי דער קאסע פון פילהארמאניע
און אין „קולטור ליגע" זאכאדניע 68.

Dr. med.
HALTRECHT
ספעציעל-ארצט פאר הויט,-געשלעכטס קראנקהייטען און מענער-שוועכע
האט זיך איבערגעצויגען און נעמט אן
פיעטריקאווער 161 טעל. 245-21
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצא-פרייזען
פון 11 פריה ביז 3 בייטאג און פון 7 ביז 9 אוונט
זונטאג פון 8—1 בייטאג.
פאר פרויען א באזונדער ווארטע-זאל

פרייטאג, 4 ר"ח אלול תרצו

סעפטעמבער
6.10 זון-אונטערגאנג
5.29 זון-אויפגאנג
ליכט-צינדען: 6.06

קיין ארץ-ישראל
גרופענווייז און אינדיווידועל.
ביליגע פרייזען. גוטע בעדינגונגען.
פינקטליכע בעהאנדלונג.
14-טאגיגער אויספלוג קיין ווינע
אבפאהר יעדען טאג. 135 זל.
אויסלענדישע הנחה-און קוראציע-פעסער.
פארשטעהערשאפט פון „אינטוריסט"
אויספלוגען און רייזעס קיין רוסלאנד.
ברענגען קרובים פון רוסלאנד קיין פוילען
אינפארמאציעס ערטיילט
דאס יודישע רייזע-ביורא
Union Lloyd
Piotrkowska 42, tel. 107-87.
פארשטעהערשאפט פון „אינטוריסט"
נעמט אן דאס איבערשיקען
פעקלעך קיין ז. ס. ר. ר.

היינט די רעגיסטראציע פון יאהרגאנג 1918

היינט דארפען זיך שטעלען צו רעגיסטראציע אויף פיעטריקאווער 165 פון 1-טען קאמיסאריאט די אותיות:

Sz T U W Z Z Ź

און פון 7 קאמיסאריאט אויף די אותיות

W"Z Ż Ż

מארגען, שבת, צווייטער קאמיסאריאט אויף די אותיות:

A, B, C, D, E, F, G, H, CH, I, J, K, L, Ł, M, N,

און פון 8 קאמיסאריאט אויף די אותיות

A, B, C, D, E, F, G,

צוגאב-פאבאר

(א) די צוגאב-פאבאר-קאמיסיע פאר פ. ק.או לאדז שטאט „איינס" וועט אמטירען דעם 15-טען סעפטעמבער ד. י. אין לאקאל פיעטריקאווער 165.

צום צוגאב-פאבאר דארפען זיך צושטעלען אלע מאנספילען, וואס זענען געבוירען אין יאהר 1915 און עלטערע, וועלכע האבען ביז איצט נישט רעגולירט זייער בעציהונג צום מיליטער-דינסט, וואוינען אויפ'ן שטח פון 2, 3, 8, 9 און 11 קאמיסאריאטען און האבען בעקומען נאמענטליכע רוף-צעטלען פון דער שטאטישער סטאראסטווע.

ווי אנגעהויבען דער שול-יאהר

(א) נעכטען האט זיך אין אלע היגע שולעס פייערליך אנגעהויבען דאס שול-יאהר.

די אייגענטליכע לימודים הויבען זיך אן היינט.

געבעקס וועט נישט טייערער ווערען

(א) אויף דער נעכטיגער זיצונג פונ'ם בעקער-צעך (פאדלעשנע 1), אויף וועלכער עס איז צ. א. בעהאנדעלט געווארען די פראגע וועגען העכערען די פרייזען אויף געבעקס, מחמת מעהל איז טייערער געווארען — איז בעשלאסען געווארען די פרייזען נישט צו העכערען, ווייל די מעהל-טייערונג איז אן איבערגייענדע.

א אפקלאנג פון דער בלוטיגער טראגעדיע

ביי דער „אובעזפיעטשאלניע"

(א) אין שייכות מיט דער בלוטיגער טראגעדיע, וועלכע האט פאסירט ביי דער לאדזער „אובעזפיעטשאלניע", בעת דער רעדוצירטער בעאמטער אלעקסאנדער מאצאנדער האט דערשאסען דעם דירעקטאר וואנסאוויטש און דערנאך זיך גופא — דערציילט מען זיך, אז די אלמנה פון מאצאנדערן בעמיהט זיך וועגען בעקומען עמעריטור. א סברא, אז איהרע בעמיהונגען זאלען געקרוינט ווערען מיט ערפאלג.

Dr. REICHER
פאלודניאווא 28, טעל. 93-201
ספעציאליסט
פאר מענער - שוועכע - בעהאנדלונג
סעקסועלע בעראטונגען פון פסיכא - אנאליז
נעמט אן פון 8—11 פון 5—8 אוונט.
זונטאג און חגאות פון 9—12.

14 ליסטעס צום שטאָט-ראַט

5 יוד־ישע, 7 פּויל־ישע, און 2 ד־ייטשע

נעכטן זיך פערענדיגט דער טערמין פון אַריינטראָגן קאַנדידאַטן-ליסטעס

נעכטן איז געווען דער לעצטער טאָג פון אַריינטראָגן קאַנדידאַטן־ליסטעס אין דער הויפּט־וואַהל־קאָמיסיע און דעריבער האָט דאָרט געהערשט אַ זעהר גרויסע בעוועגונג. דער קאָרידאָר איז געווען פול מיט פערטרעטער־און־געגס־מענער, וועלכע האָבן געבראַכט זייערע ליסטעס. די קאָמיסיע האָט זעהר ענערגיש געאַרבייט און שוין עטליכע מינוט נאָך 7 אַ זייגער אין אָוונט איז די גאַנצע אַרבייט אין דער קאָמיסיע געווען פערטיג.

אין פערלויף פון נעכטיגן טאָג האָבן אַריינגעטראָגן ליסטעס, אויש 8 אַלגעמיינע און לאָקאַלע וואַהל־קאָמיטעטן, דערונטער 4 יודישע, ציוניסטישע, אלגעמיינער יודישער בלאָק, רעכטע פּועלי־ציון און אַ לאָקאַלע ליסטע פון גייערס ראַיאָן, א חוץ דער יודישער אַרבייטער־בלאָק, וועלכער האָט נאָך פּריער אַריינגעטראָגן די ליסטע.

נעכטן האָבן אויך אַריינגעטראָגן איהר ליסטע די יונג - דויטשע פּאַרטיי (היטלעריסטען) און די איבריגע 4 זענען סאָנאַטאָרישע פון פערשידענע מינים; „נאַפּראַוואַטשעס“ אונטער 3 פערשידענע נעמען, ווי ליסטע פון יודזעיזער אייג וואוינער, פּוילישער פראָנט און יואַהל־בלאָק פון פּוילישע און גייסטיגע אַרבייטער, דאַן אויך די כ.ד. ז.ז.ז. און אַנדערע סאַנאַטאָרישע גרופּען.

דער ציוניסטישער בלאָק האָט אַריינגעטראָגן קאַנדידאַטן־ליסטעס אין 4 וואַהל־קרייזן: 2, 7, 9 און 10־טען.

אין צווייטען קרייז האָט די ציוניסטישע ליסטע בעקומען דעם נומער 5, אויף דער דאָזיגער ליסטע קאַנדידירען: ד״ר עלענבערג, ד״ר האַנדזעל, מ. קאַרא, ד״ר צעסעמסקא, ד״ר בערלאַס, ח. אַקאַוויע, דיר. ארטור פראַנקפורט, ד״ר א. טאַרטאַקאָווער און ד״ר שמואל יעקב שיוויג.

אין זיבעטען קרייז האָט די ציוניסטישע ליסטע בעקומען דעם נומער 9, אויף דער דאָזיגער ליסטע פיגורירען; אַדוו. צימערמאַן, אַדוו. בערקאָוויטש, הערש וואַלטער, אינזש. יעזשי סאַלאָמאָנאָוויטש, חיים גאָטליב, משה שייניאַק, מיכאַל ווייבערגער, זלמן ווינגאַרטען, מ. אַבראַמסאָן און מ. לימאַן.

אין ניינטען וואַהל־קרייז האָט די ציוניסטישע ליסטע בעקומען דעם נומער 5, אויף דער דאָזיגער ליסטע קאַנדידירען: ד״ר קרויש, אַדוו. שמעון שאַיעוויטש, מ. דאַבושינסקי, ש. פייגער, שמעי יאַנקעלעוויטש, אליעזר באום, ראובן האָפּמאַן, יעקב רייכמאַן, מענדעל רייבענבאַך, מרדכי חיים רומקאָווסקי.

Dr.
Wołkowyski
ציגעל-גאַס 11, טעל. 238-02
ספּעצ. פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט-קראַנקה.
בעהאַנדלונג פון מענער-שוועכע
נעמט אָן פון 8—11 בייטאָג און 4—9 צו נאַכט

אין צעהנטען וואַהל־קרייז האָט די ציוניסטישע ליסטע בעקומען דעם נומער 8, אויף דער דאָזיגער ליסטע קאַנדידירען: אדוו. שטרויך, בער מאַרעק, אברהם טייטעלבוים, מלכה רעזניק, גרשון פראַש קער, אליעזר שיין, מאַרעק פיין, וועגמייסטער נחמיה, רייכמאַן שמואל, פרוינד בערעק, מארכעוו מרדכי, האָכענבערג בצלאל, לעוו שמואל, לובלינסקי ישראל, הערשקאָוויטש משה, קלאַרא לאַנגע, קלמן לעווענטאַן, יואל האַלבערשטאַט, פנחס גערשאַווסקי, באָריס יואקס.

די רעכטע פּועלי־ציון האָט אַריינגעטראָגן א קאַנדידאַטן־ליסטע נאָר אין צעהנטען קרייז און דאָרט בעקומען דעם נומער 11, אויף דער דאָזיגער ליסטע קאַנדידירען: ד״ר משה סאָבעל, יואל שאַליט, מיכאל הערשקאָוויטש, חיים טאָביאַש, יהושע ליפּמאַנאָוויטש, מרדכי לייזעראָוויטש.

נאָך א ליסטע האָט אַריינגעטראָגן א לאָקאַלער יודישער וואַהל־קאָמיטעט נאָר אין 5־טען וואַהל־קרייז, דער קאָמיטעט הייסט „בלאָקירטער יודישער פראָנט פון כאָינע און גייערס מאַרק“, די דאָזיגע ליסטע האָט בעקומען דעם נומער 11, אויף דער דאָזיגער ליסטע קאַנדידירען: אביגדור קינצלער, ה. מ. עפּשטיין, מיכאל קליין, יקיר קאַמפּעל, בלינבוים ישראל.

די לעצטע האָט אַריינגעטראָגן זיינע ליסטעס דער פעראייניגטער יודישער בלאָק, דער בלאָק האָט געזאָלט אַריינטראָגן ליסטעס אין 6 וואַהל־קרייזן, היות אָבער ווי אויף דער ליסטע פון אַכטען וואַהל־קרייז האָבן געפעהלט 3 אונטערשריפטען, האָט דער הויפּט וואַהל־קאָמיסאַר די דאָזיגע ליסטע נישט אָנגענומען, ס׳זענען געבליבן ליסטעס פון דערמאָהנטען בלאָק נאָר אין 5 קרייזן: 1, 2, 7, 9 און 10.

אין ערשטען וואַהל־קרייז האָט די ליסטע … בעקומען דעם נומער 9. אויף דער ליסטע קאַנדידירן … נאַפּטאַלי אברהם (רעוויזיאָניסט), כארי פּיאַטער (… …סט), בערנשטיין שמחה (פּועלי אגודת ישראל).

אין צווייטען וואַהל־קרייז האָט די ליסטע … בעקומען דעם נומער 6, אויף דער ליסטע קאַנדידירן: יעקב ליבראַך (ווירטשאַפטליכער פראָנט), … וואַלמאַן (אגודה), קופּערמינץ שמעון (פאָלקיסט).

אין זיבעטען וואַהל־קרייז האָט די ליסטע … בעקומען דעם נומער 11, אויף דער ליסטע קאַנדידירן: לייב ראָזענבערג (אומפּאַרטייאיש), … דענבערג פאַלק (פּועלי אגודת ישראל), … יעקב (רעוויזיאָניסט).

אין ניינטען וואַהל־קרייז האָט די ליסטע … בעקומען דעם נומער 8, אויף דער ליסטע קאַנדידירן: גאַלבאַרישסקי מענדעל (פאָלקיסט), יאַקוב … (ווירטשאַפטליכער פראָנט) יצחק לעוין (אגודה), מאיר זיידע (רעוויזיאָניסט).

אין צעהנטען וואַהל־קרייז האָט די … בעקומען דעם נומער 10. אויף דער ליסטע קאַנדידירן: פישעל ליבערמאַן (אגודה), אדוו דאַבראַ… (ווירטשאַפטליכער פראָנט), בנימין רוט (אומפּאַרטייאיש), אדוו יוסף וייצמאַן (פאָלקיסט), … טאָוב (אגודה). ד״ר דאַם (רעוויזיאָניסט).

איצט איז די לאַגע אינגאַנצען קלאָהר … וואַרעו, אויף דער פּוילישער גאַס קעמפן 3 … טונגען, פּ.פּ.ס. ענדעקעס און סאַנאַציע, הגם … סאַנאַציע איז צוטיילט אויף 7 ליסטעס אונטער … פערשידענע נעמען ביי די דייטשען קעמפן 2 … טעס: דער פאָלקספערבאַנד און די יונג־דויטשע פּאַרטיי (היטלעריסטען).

ביי יודען זענען פערהאַן 3 הויפּט־ליסטעס: … ציוניסטישע, פעראייניגטער יודישער בלאָק … דער אַרבייטער בלאָק און נאָך 2 ליסטעס … אין צוויי איינצעלנע קרייזן: „פּועלי־ציון־רעכטע …“ דער יודישער פראָנט“ אויף גייערס מאַרק און … ביי די יודען וואַרפט זיך אין די אויגן … ורעסטע צאָהל קאַנדידאַטען זענען נייע מענ… וועלכע זענען נאָך קיין ראַטמענער נישט געווען.

ביז דעם 10 סעפּטעמבער וועט די הויפּט וואַהל־קאָמיסיע אַדורכקוקן די ליסטעס און … אויפּפאָדערן די פערטרויאונגס - מענער און … בעסערען די עווענטועלע פעהלערן ביז דעם … סעפּטעמבער.

דעם 16־סעפּטעמבער אין אָוונט וועט … קומען אַ זיצונג פון דער הויפּט־וואַהל־קאָמ… וועלכע וועט בעשטעטיגען אָדער פסלען די ליסטעס …

…Dr.
…med. L. Berman
צעגעלניאַנאַ 15. טעל. …9-07
ספּעציעל־אַרצט פאַר מענער - שוועכע …
האַנדלונג און סעקסועלע בעראַט…
נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָוונט
זונטאָג פון 9—1 פאַרמיטאָג
פאַר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פריי…

פּאַרק הועלענאָוו
טעל. 209-32
געזעלש: „הזמיר“
מאָרגן, שבת, דעם 5-טען סעפּטעמבער, 8.30 אָוונט
א גרויסער קאָנצערט
קאַנטאַטע פון י. זאַקס
מול הישימון
טעקסט פון א. שלאָנסקי. ס׳בעטייליגען זיך: דער כאָר און אָרקעסטער פון „הזמיר“.
לאָדזער פילהאַרמאָניע־אָרקעסטער. סאָליסטען:
מ. קוסעוויצקי,
ה. פּפעפער ⊙ מ. קאַליסקי
אויסערדעם סאָלאָ-נומערן פון מ. קוסעוויצקי און ה. פּפעפער
ווי אויך די בעריהמטע יודישע ראַפּסאָדיע פון זאַלאָטאַריאָוו,
נעווידמעט דעם בעריהמטען קאָמפּאָזיטאָר גלאַזונאָוו
ביים קלאַוויר: פרוי פּיעטרושקאַ. דיר. פּראָפ. י. זאַקס.
פון 3 אַ זייגער נאָכמיטאָג איינטריט אין גאָרטען.
איינטריטס-בילעטען צו 1.09 זל. ווי אויך צו 1.70 פאַר
ספּעציעלע זיץ-פּלעצער פערקויפט די קאַסע פון הועלענאָוו.

ה. אַכערמאַן

ער און זיינע פריינט

ראָמאַן פון יודישען לעבען

23

דעם קוטשער האָט זיך, ווייזט אויס, געלוינט צו מאַכען מיט איהם דאָס געשעפט, ווייל ער האָט באַלד איינגעשטימט דערצו.

אויף קיין וויטען בילעט איזעקצופאָהרען האָט איהם אָבער דער קוטשער נישט געהאַט צו געבען און ער האָט אַרויסגענומען פון דער קעשענע וויפיל דאָרט איז געווען.

— דאָס איז אַלץ, וואָס איך פערמאָג, און דאָס גיב איך דיר אַוועק.

דאָס געלד האָט נתנ׳ען נישט געסטאַיעט אויף אַ בילעט קיין אָדעס.

פאָהרענדיג אויף דער באַהן, האָט נתנ׳ען געפרייט, וואָס עס האָט זיך מיט איהם אַזוי געמאַכט. וואָס גאָט האָט איהם צוגעשיקט דעם קוטשער און דורך איהם איז ער גערעטעוועט געוואָרען פון שמד.

עס האָט איהם געפרייט דער געדאַנק, כאָטש אין קעשענע האָט ער געהאַט זעהר ווייניג געלט, מיט וואָס ער זאָל קאָנען לעבען אין דער פרעמדער, וויטער און גרויסער שטאָט.

ווען די באַהן איז אָנגעקומען קיין אָדעס, האָט זיך נתן געלאָזט גיין אין שטאָט אריין א פערלוירענער, אַ דערשלאָגענער, און דאָס האַרץ זיינס האָט אין איהם געוויינט.

עס איז שוין דאַן געווען אַרום צוויי בייטאָגט, און דאָס ערשטע, וואָס איז איהם געקומען אויפ׳ן געדאַנק, איז געווען: אויפזוכען עפּעס אַ ביליגען האָטעל וואו איבערצושלאָפען און דערנאָך — וואָס גאָט וועט געבען, דאָס וועט זיין. ער איז געזעסען מיד פון דעם וועג און די אויגען זיינע האָבן זיך איהם געקלעפּט פון שלאָף.

נתן האָט פאַר זיין אָרים געלד בעקומען אַ דאַך־שנינבעל אין א ביליגען האָטעל, און ער האָט זיך, אַ מידער, אַריינגעוואָרפען אין בעט אַריין, וואו ער איז באַלד אַנטשלאָפען געוואָרען.

אין מוח ביי איהם האָבן זיך געפּלאָנטערט שרעקליכע חלומות. אָט האָט ער געזעהען סערקע׳ן, און עס האָט זיך איהם געדוכט, אַז זי רופט איהם צו זיך... אָט האָט ער געזעהן דעם רושאַניצער ראש־ישיבה און עס האָט זיך איהם געדוכט, אַז ער מוסרט איהם:

— נתן, וואָס האָסטו געטון? שמד׳ן האָסטו געוואָלט? מיט פריצה׳טעס האָסטו צו טון??...

און נתן האָט געשריגען פון שלאָף:

— רבי... כ׳וועל עס מעהר נישט טון... כ׳וועל מעהר נישט...

ווען נתן האָט זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף, איז שוין געווען ליכטיג, און צו איהם אין צימער אַריין האָט זיך שוין דערטראָגען דאָס קלינגען פון שטאָט־זייגער.

„איינס, צוויי, דריי“, האָט נתן אָנגעהויבען צעהלען, וויפיל דער זייגער האַלט, און ער האָט אָפּגעצעהלט ביז צעהן. נתן איז געווען הונגעריג, אַז עס האָט איהם אַזש געשווינדעלט אין קאָפּ. ער האָט זיך אויף שנעל געגעבען א טו־אָן און ער איז צו צום פענסטער אַרויסצוקוקען וואו ער איז. אַקעגענאיבער דעם האָטעל, וואו ער האָט זיך איצט געפונען, האָט ער דערזעהן אַ רעקלאַמע פון אַ בע קעריי מיט פּעטע בוכשטאַבען, אַז דאָרט פערקויפט מען דאָס בעסטע ברויט.

ער האָט פערמאַכט די אויגען און צו זיך אַליין האָט ער גערעדט: — וואָס קוקסטו? — און אַז דאָרט פערקויפט מען דאָס בעסטע ברויט — וואָס וועט דיר אַרויסקומען דערפון? האָסט דען מיט וואָס צו קויפען?? האָסט דען מעהר אין קעשענע ווי אויף איבערצושלאָפען אַ צווייטען נאַכט־לעגער?

נתן איז אַראָפּגעגאַנגען אויפ׳ן הינטערשטען שטאָק וואו דער באַלעבאָס פון האָטעל האָט געוואוינט, און וואו ס׳איז געווען די סטאָלאָווע פאַר די געסט צום עסען, און דערזעהענדיג איהם האָט דער באַלעבאָס פונ׳ם האָטעל ביי איהם געפרעגט:

— איהר וועט טרינקען אַ קאַווע מיט צובייס?..

— אוודאי — האָט נתן געוואָלט אויסשרייען — וועל איך טרינקען... איך בין הונגעריג, אין זיהל מיר נישט דעם בויך... אָבער ער האָט זיך באַלד דערמאָהנט, אַז ס׳איז אָדעס, נישט דאָס גוט ביי דער פריצה — און נאָכ׳ן עסען וועט מען דאַרפען בעצאָהלען, האָט ער אויף שנעל פערלעגט אַ תירוץ, אַז ער דאַרף שנעל אוועקגעהן וועגן געשעפט, און ער וועט שפּעטער זיין צוריק.

און איז אַרויס אין גאַס. אַ שטאַרקער גערויש פון וועגענער, פון טראַמוואַיען האָט אָנגעפילט די לופט; די טריט פון די פיס־געהער, דאָס קלאַפּען פון די קאָפּיטעס פון די פערד אויפ׳ן גראַניט פון דער גאַס, דאָס אַלץ האָט נתנ׳ען שיכור געמאַכט. דאָס איז דאָס ערשטע מאָל, וואָס איהם איז אויסגעקומען צו זיין אין אַזאַ גרויסער שטאָט און ער האָט זיך געפיהלט אַ פערלוירענער. עס האָט זיך איהם געדוכט אַ שווערער אומעט אויפ׳ן האַרץ פון וואָס ס׳האָט זיך איהם געוואָלט וויינען.

עסען! אָט דאָס וואָרט איז ביי נתנ׳ען איצט געווען דאָס וויכטיגסטע פון דער גאַנצער מענשליכער שפּראַך. עס האָט איהם אָנגעהויבען קלעמען ביים האַרץ.

אין דער קעשענע ביי זיך האָט ער געהאַט עפּעס געלד. וואָס פאַר דעם האָט ער געקאָנט אין דער אכסניה איבערשלאָפען נאָך איין נאַכט. און עס איז איהם דאָס געלד געווען שיער צו טשעפּען.

…ע״ האָט זיך געטראַכט, נתן, אַז עס איז … ערגער, ווען מען האָט נישט וואָס צו עסן … אַ פרעמדער שטאָט ווי ווען מען האָט נישט … צו שלאָפען.

אַזוי האָט ער זיך אַרומגעשלעפּט אַהין … איבער די גאַסען. זיך אַרומגעדרעהט אַהער, און ער האָט געפיהלט, אַז צווישען די מענשען, וואָס ער בעגעגענט אין די גאַסען … נישטאָ נאָך אַזאַ אומגליקליכער ווי ער …

אין מוח ביי איהם האָבען זיך געגנומען … מישען מאָמענטען פון דער פערגאַנגענהייט: … קע... ראָכיל... בתיה... די פריצה... שמד... אַלץ האָט זיך געמישט ביי איהם אין מוח … טאָלק און אָהן אַ סדר.

דער זייגער האָט שוין געקלונגען עלף... … איינס... און איהם האָט דאָס האַרץ אָנגע… חלש׳ן פון הונגער. פלוצים האָט ער דערזעהן … פאַר איהם געהט אַ דאַמע און טראָגט אין … האַנד אַ קיישעל. פון וועלכען עס האָט זיך … געזעהן אַ ברויט — און ער, נתן, האָט זיך … לאָזט נאָכגעהן נאָך איהר. „אפשר זאָל ער … שטעלען“ איז איהם געקומען אויפ׳ן געדאַנק … איהר זאָגען דעם אמת, אַז ער האָט נאָך … נישט געגעסען, וועט זי איהם געבען אַ … ברויט. אַ, טאַקע, פאַרוואָס זאָל ער איהר … זאָגען?“ אָבער ער האָט געפיהלט, אַז די … וועלען איהם בלייבען שטעהן אין האַלז, … וועט גאָרנישט קאָנען זאָגען. איז ער איהר … לאַנג נאָכגעגאַנגען, ביז זי איז אריין … אַ הויז, און ער איז געבליבען שטעהן מיט אַ … געלאָזטער נאָז.

ווי אויף צו להכעיס האָט דער הונגער … נישט אָפּגעלאָזט. ס׳איז איהם שוין אין … נישט איינמאָל אויסגעקומען צו פאַסטען … ווי יום־כפור, תשעה באב און אַנדערע טעג … ער האָט גלאַט געפאַסט אין די ישיבות צו … זיך און נאָך קיינמאָל ביז איצט איז ער נישט … אַזוי הונגעריג.

(פאָרטזעצונג קומט).

גרויסע שרפה אויף זגערזשער 96 אפּגעברענט די פאבריק פון בּרידער גייער

נעכטען אין אָוונד איז אין דער פאַבריק פון ברידער גייער זגערזשער 96 אויסגעבראָכן א גרויסע שרפה.

7 אַ זייגער אין אָוונד ווען די פאַבריק איז נאָך געווען אין גאַנג און דאָרט האָבּען זיך געפונען 200 מענשען ביי דער ארבייט איז פּלוצלונג אויס געבראָכן א שרפה, וועלכע האָט ארומגענומען דעם גרויסען בנין פון דער פאַרבעריי און טרוקנעריי.

דער פאַרטער־בנין איז באלד געשטאנען אין פלאַמען.

צווישען די ארבייטער איז ענטשטאַנען א שרעקליכער פאַניק און זענען ארויס פון דער פאַבריק אָהן די אויבערשטע מלבושים, איינער פון די ארבייטער דער 66־יעהריגער יוזעף פאטשינסקי (מאלאָפּאָלסקאַ 4) איז בעתן ארויסלויפען פון דער פאַבריק ארונטערגעפאַלען אונטער אַן אויטאָ און איז שווער פאַרוואונדעט געוואָרען, ער איז אָפּגעפיהרט געוואָרען אין שפּיטאָל.

אויפ׳ן אָרט פון דער שרפה זענען אָנגעקומען 6 פייערלעשער־אָפּטיילונגען 1, 2, 3, 16 און 10־טער, וועלכע זענען קודם־כל צוגעטרעטען אָפּ צוהיטען די אַרומיגע וואוינונגס־בנינים, פון הויז אויף זגערזשער 94 האָט מען עוואַקואירט די לאָקאָטאָרען, ווייל ס׳האָט געדראָהט, אז די פלאַמען זאָלען זיך אריבערכאַפּען אויף דעם דאָזיגען בנין.

די פייערלעשער איז אָבער געלונגען אָפּצוראַטעווען אלע אַרומיגע אָביעקטען.

די גאַנצע פאַבריק פון די ברידער גייער, צוזאַמען מיט די מאַשינען און איינריכטונגען, זענען פאַרברענט געוואָרען, די שאָדענס בעטרעפען 150 טויזענד זלאָטיס. 200 אַרבייטער זענען געבליבען אָהן ארבייט. אויפ׳ן אָרט פון דער שרפה האָט די מאכט אָנגעהויבען אַן אויספאָרשונג וועגען דער סיבה פון דער שרפה, לויט די ביזאיצטיגע השערות איז דאָס פייער אויסגעבראָכן צוליב א קורץ־שלוס.

די בנינים און מאַשינען זענען געווען פאַרזיכערט.

די שטרייק־בּעוועגוּנג אין לאָדז

דער שטרייק ביי די סטאָליערס פערבּרייטערט זיך

(א) דער שטרייק פון די סטאָליערס, וואָס איז פּראָקלאַמירט געוואָרען אויפ׳ן 1 ד. ח. האָט זיך אין משך פון נעכטיגען טאָג אויסגעשפּרייט אויף א רייה קלענערע וואַרשטאַטען, וואו די אַרבייטער האָבען נאָך געאַרבּעט פאַרטגעזעצט די אַרבייט.

ביי דעם איצטיגען מאָמענט איז די צאָהל שטרייקענדע געוואַקסען ביז 3,500 מאַן.

אויב די קאָנפערענץ, וואָס איז בעשטימט געוואָרען אויפ׳ן 4 ד.ח. וועט נישט ברענגען דעם געהעריגען רעזולטאַט און וועט נישט דערפיהרען צום אונטערשרייבען אַ קאָלעקטיוון אָפּמאַך, וועט דער שטרייק אויסגעברייטערט ווערען אויפ׳ן גאַנצען לאָדזער קרייז.

אין דער טריקאָטאַזש־בּראַנזשע

(א) די לוין־טריקאָטאַזש־פאַבריקאַנטען האָבען די פאָריגע וואָך פּראָקלאַמירט אַ שטרייק, אָפּשטעלענדיג זייער פּראָדוקציע און פאָדערענדיג ביי די הויזטאָוניקעס, זייערע אָפּנעהמער, אַז ביי בעשטעלונגען זאָלען זיי הויבען דעם לוין פאַר טריקאָטאַזש־אויסאַרבייטונגען, מחמת ביי דער איצטיגער קאַלקולאַציע לײַדען די לוין־פאַבריקאַנטען היזק.

אַנהויב וואָך האָבען עטליכע הורטאָוניקעס נאָכגעגעבען, אַ רייה פאַבריקאַנטען שטרייקען אָבער נאָך און דעריבער ליידען 800 אַרבייטער.

אויף ווייפל עס האַנדעלט זיך וועגען דער גאַנצער טריקאָטאַזש־בראַנזשע, זענען די פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען ארויס מיט דער פאָדערונג צו שליסען אַן אָפּמאַך אויפ׳ן זומער־סעזאָן, מחמת דער איצטיגער אָפּמאַך האָט זיך געענדיגט דעם 31 אויגוסט ה. י.

וועגען דעם ענין איז בעשטימט געוואָרען אַ קאָנפערענץ אויפ׳ן 9 ד. ח.

די סיטואַציע איז אַן אָנגעשטרענגטע, און אויב עס זאָל נישט קומען צו קיין הסכם — וועט זיכער אויסברעכען א שטרייק אין דער גאַנצער טריקאָטאַזש בראַנזשע וואָס בעשעפטיגט 8,000 אַרבייטער.

ביי די סוויטער־פאַבריקאַנטן

(א) עס ווערט פאָרטגעזעצט דער שטרייק אין די פאַבריקען פון וואָלענע סוועטערס, פולאָווערס א. ד. גל.

עס שטרייקען אַן ערך 2,700 אַרבייטער און אַרבייטערינס.

עס ווערען געפיהרט אונטערהאַנדלונגען, און מע׳ רעכענט, אז די קומענדיגע וואָך וועט דער סכסוך ליקווידירט ווערען.

אין מילער׳ס פאבריק

(א) אין לעבערעכט מילערס פאַבריק (רודע פּאַביאַניץ), וואו עס איז די פאָריגע וואָך אויסגעבראָכען אַן אָקופּאַציע־שטרייק פון 500 אַרבייטער, האָט זיך די לאַגע נישט געענדערט, און די אַרבייטער אָקופּירען ווייטער די מויערען פון דער פאַבריק.

נעכטען האָט אַ דעלעגאַציע פון די שטרייקענדע אינטערוועניערט אין דער פּאַוויאַט־סטאַראָסטיע, בעטענדיג אויסצואיבען אַ דרוק אויף דער פירמע, זי זאָל נאָכגעבען די אַ־בייטער.

די פירמע האַלט זיך ביי איהרס, אַז קודם זאָלען די אַ־בייטער אַרויס פון דער פאַבריק.

שטרייק פון קאוואלעס

(א) עהערנעכטען האָבען פערשטרייקט אַן ערך 200 קאָוואַלעס, וועלכע פאָדערן אַ קאָלעקטיווען אָפּמאַך.

אויפ׳ן 8 ד. ח. איז בעשטימט אַ קאָנפערענץ אינ׳ם אַרבייטס־אינספּעקטאָראַט.

וועגען די איינאָרדנונגס־מעגליכקייטען אין פראנקרייך פאר נישט־לעגאלע

יט״א האָט ערהאַלטען פאָלגענדען קאָמוניקאַט פון דער יודישער עמיגראַציע געזעלשאַפט „יעאָס“ אין פוילען:

ווי עס מעלדעט אונז אונזער ברידערליכע אָרגאַניזאַציע, קומען לעצטענס פּערזאָנען פון פוילען נישט - לעגאַל קיין פראַנקרייך, צי אַלס טוריסטען, צי אויף אַן אַנדער אופן מיט דער האָפנונג זיך דאָרטען לעגאַליזירען און קריגען אַן ערלויבניש אויף צו ארבייטען. דערביי שטיצען זיך די עמיגראַנטען מיט דער פאַלשער האָפנונג, אַז דאָס וועט זיך עס זיי איינגעבען.

די דאָזיגע האָפנונגען ווערען אָבער נישט מקוים און די דאָזיגע פּערזאָנען, וועלכע קומען אונלעגאַל האָבען נישט קיין שום מעגליכקייט זיך איינצואָרדנען אָדער צו פערבלייבען און זיי מוזען אָנקומען צו קאָמיטעטען מען זאָל זיי העלפען אויף רייזע הוצאות צוריקצוקומען קיין פוילען און די קאָמיטעטען דאָרטען האָבען נישט קיין מיטלען אויף דעם צוועק.

דער „יעאָס“ האַלט פאַר זיין חוב צו וואָרענען פאַר אַזעלכע שריט ווייל די קאָמיטעטען אין פראַנקרייך וועלען נישט קענען העלפען מיט רייזע - הוצאות און די עמיגראַנטען וועלכע פאָהרען אונלעגאַל קומט אוים צו ליידען נויט. (יט״א).

כוליגאנעס בעפאלען יודען

נעכטען אין אָוונד האָבען כוליגאַנעס אין פערשידענע פונקטען פון שטאָט פערטשעפעט יודען פון וועלכע עטליכע זענען פערוואונדעט געוואָרען.

אויף פאָזנאַנסקאַ גאַס אין גייערס ראַיאָן איז פאָרגעקומען א פערזאַמלונג פון די ענדעקעס, ארויסגעהענדיג פון דער פערזאַמלונג זענען די כוליגאַנעס בעפאַלען אדורכגעהענדע יודען, איינער אַ געוויסער שמחה פאַלטשינסקי האָט בעקומען מיט אַן אייזען אין קאָפּ און איז ערנסט פערוואונדעט געוואָרען, פּאָגאָטאָוויע האָט איהם ערטיילט הילף.

נעבען סטאַשיץ־פּאַרק אויף ציגעל־גאַס זענען כוליגאַנעס בעפאַלען א געוויסען משה זאַיאָנדזקי פון ציגעל־גאַס 56, ער האָט בעקומען ווונדען מיט אַן אייזען אין קאָפּ, ער האָט בעקומען הילף אין „לינת־הצדק“.

דאס נייע בוך
זי שפּילט ווייטער
פּיעסע אין 3 אַקטען, 4 בילדער
— פון —
ח. י. בזשושטאָווסקי
צו בעקומען אין דער אַדמיניסטר.
פון „נייעם פאָלקסבלאַט“,
פּיעטריקאָווער 21.

Casino
אָנהויב 4, 6, 8 און 10 אָוונד.
ערעפענונג פון סעזאָן 1936/37
היינט פייערליכע פּרעמיערע!
דער ליבלינג פון דער גאַנצער וועלט
SHIRLEY
TEMPLE
אין נייעסטען און רייצענדסטען
פילם פון הומאָר, געזאַנג
און טאַנץ אונטער׳ן נאָמען:
דער קליינער
בונטאָווטשיק
אין די איבריגע ראָלען:
John BOLLES, Jack HOLT

אינספּעקציע פון וואָיעוואָדע אין דער „אובעזפּיעטשאַלניע“

נעכטען צווישען 8—8,40 פריה, האָט דער וואָיעוואָדע האַוקע־נאָוואַק אדורכגעפיהרט אַן אינספּעקציע אין די ביוראָס פון דער „אובעזפּיעטשאַלניע צענטראַלנאַ“ אויף וואָלטשאַנסקאַ 225 און קאָנטראָלירט ווען די בעאַמטע קומען צו דער אַרבייט און אויך די טעכניק פון אויפנעהמען און ערלעדיגען אינטערעסאַנטען.

א חוץ דעם האָט דער וואָיעוואָדע בעזוכט די בנינים אין וועלכע עס געפינען זיך די ביוראָס פון דער „אובעזפּיעטשאַלני“ און אויך אָפּגעהאַלטען א קורצע קאָנפערענץ מיט׳ן דירעקטאָר.

זאב זשאבאטינסקי קומט קיין פוילען

דעם 8-טען סעפּטעמבער קומט קיין פוילען דער פּרעזידענט פון דער נ. צ. א. וול. זשאַבאָטינסקי, וועלכער וועט בעזוכען די גרעסערע שטעט אין פוילען — צווישען אַנדערע אויך אונזער שטאָט — און וועט אויפטרעטען מיט א פּאָליטישען רעפעראַט א.ד.ט. „זיין אָדער נישט זיין“.

עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז דאָס קומען פון בעקאַנטען ציוניסטישען מנהיג אין יעצטיגען מאָמענט פאַרן ציוניזם האָט ארויסגערופען א פערשטענדלכע פּעראינטערעסירונג אין די קרייזען פון נאַציאָנאַלען יודענטום אין פוילען.

שפּענדע

הער ל. לענטשנער און צ. אַפּעל האָבען געשפּענדעט 5 זל. לטובת בית־היתומים זגערזשער 40.

דאָס געלד איז אַפּצונעמען אין אַדמיניסטר. פון דער צייטונג.

טעאַטער
„ראָזמאַיטאָשטשי“
טעל. 112-25
דיר. דוד צעלמייסטער.
נאָך א פּאַר גאַסטשפּילען
פאַר׳ן אָפּפאָהרען פון לאָדז.
אידאַ קאַמינסקאַ
מיט אַן ערשטקלאַסיגען אַנסאַמבל.
היינט, פרייטאָג, 9.15 אָוונט
„נייע מענשען“
מאָרגען שבת 3 פאָרשטעלונגען
12.15 פריה — מאָרגען־פאָרשטעלונג
„מוטערשאַפט“
פּרייז פון 40 גר. ביז 1.50
4.15 נאָכמיטאָג
חאַשע די יתומה
9.15 אָוונד
„מאַדאַם X“
אכטונג! זונטאָג, 12.15 פריה
„נייע מענשען“
בילעטען צו בעקומען אין קאַסע.

ר. מלאך
דאָן־דאָמינגאָ
ראָמאַן

157

(סוף)

דער אַגענט האָט געקוקט דורכ׳ן פענסטער פון דער ביוראָ. דער בנין האָט זיך געפונען אויף א באַרג און פאַר׳ן אויג האָט זיך פונאַנדערגעשפּרייט אַ ווייטע און ברייטע פּאַנאָראַמע, בערגלעך, געקייטעלטע טאָלען, ל׳יך־טייכלעך און וואַסער־פאַלן.

דער „פיר־אויגיגער“ האָט זיך געוואונדערט, ווי אַזוי מען קען דאָ אויסקומען אָהן מעדיצינישער הילף, וואָרום עס זענען שוין אריבער שעהנע עטליכע שעה. ווי דער פּאָליציאַנט איז געשיקט געוואָרען אויף דעם פּלינקסטען פערד צו דער באַהן־סטאַציע ה׳ן עריבאַנגאָ, כדי אַרויסצורופען אַ דאָקטאָר פון אַ נאָהענטסטען שטעטעל און ער איז נישטאָ צוריק.

ער האָט אַלץ ווײַלע אַ רוק געטון זיין אַרבעל און געכאַפּט אַ בליק אויפ׳ן זייגערל, וואָס איז געווען אָנגעטון אויף זיין האַנד. ער האָט געזוכט אין די ווייזערלעך, גלייך זיי זאָלטען געוואוסט, ווי לאַנג דער „אַרעסטירטער“ וועט נאָך אויסהאַלטען איהם האָט זיך נאָך שטאַרק געוואָלט אַרויסבעקומען פון דאָמינגאָ׳ן אַ וואָרט, אַן אָנדייטונג, וואו מאַטאַראָזאָ געפינט זיך און וואו מען נעמט געיועהר פאַר די באַנדעס, וו׳ס האָבען זיך פערקליבען ערגעץ וואו אין די פערהוילטע נעסטען...

דאָניע איז אָבער געלעגען אין שוחט׳ס פאַר שטיבעל מיט כמעט פערהאַקטע צייהן. די ליפּען זענען געווען בעדעקט מיט אַ פערטריקענטער הויט, ווי איינגעשטאַנענער שוים, פון דער נאָז האָט זיך געצויגען אַ פערברענט שנירעל בלוט און זיך פערגליטשט איבער דער באַק. ווי אַן אויסגעטרקנטע רויז, און דאָס אויער איז געווען ווי אָפּגעביסען און פערפלייצט פון טונקעל פליסענדיגעס.

די זון האָט זיך צושאָטען אין טויזענטער שיפען און זיך צוגלאַנצט איבער דער לענג פון די וואַסערן און איבער דעם צופלאַסענעם גאָלד האָבען זיך געצויגען טונקעל רויטע שטרייפען פור־פור און פּיאָלעט־ראָז.

אין וואָס נעהנטער דער טאָג האָט זיך געשפּאַט צו דעם בלויען רייף פון די וועלדער, אַלץ אויפגערעגטער איז די קאָלאָניע געוואָרען.

ברוך כ״ץ איז געווען שוואַרץ ווי אַן אויסגעברענטע קויל. ער האָט זיך געביסען די נעגעל פון די פינגער און אויסגעמיטען זיך צונויפצוטרעפען מיט ראַזינען, גלייך זי וועט די גאַנצע שולד וואַרפען אויף איהם. אַ רעדעל מענשען זענען געשטאַנען און אויסגעקוקט דעם דאָקטאָר, בעזיפצט זייער מזל און זיך געשושקעט, מורא האָבענדיג די פראַגע פון די מיילער אַרויסצולאָזען פאַר די צוויי שומרים, וואָס זענען געשטאַנען אויף דער וואַך ביים שוחט׳ס הויז. ראַזינע, אַלץ אַ פערבראָכענע מיט די הענד — צווישען רעדעל.

און ווען דער קרעכץ פון דאָניעס אָטעם האָט אויפגעהערט צו פייפען, האָט מען זיך דערשראָקען. מען האָט געמיינט: שוין! און מען איז אריינגעלאָפען... אָבער דאָניע׳ס פּנים איז אויפגעהייטערט געוואָרען, אַ ראָזע פאַרב האָט זיך אָנגעשלאָגען אויף די באַקען און די ראָזקייט האָט זיך נאָך אייגעהילט אין אַ רויטליכער העלקייט פון דעם לעצטען אָפּשיין פון דער זון, וואָס האָט זיך געזעצט אויף די שויבען.

די ליפּען זיינע האָבען זיך געעפענט. דאָס פערריקענקייט האָט זיך געשפּאָלטען און ווייסע, גלאַנצענדע ציינער האָבען געגומען אַרויסלייכטען.

דעמאָלט איז אַנדזשעליטאַ צוגעגאַנגען צו איהם, זיך איינגעבויגען איבער זיין פּנים. אין די גרויסע ווייסלען פון איהרע אויגען האָט איצט געדרעמעלט מידקייט, גוטסקייט און רחמנות. זי האָט געזעהן ווי די ליפּען זיינע עפענען זיך און מאַכען זיך צו פערשמאַכטע, ווי א פיש אויף דער טרוקעניש פאַר׳ן אָפּשטיין. זי האָט מיט אַ נאַס טוך געקיהלט זיין צוגליהטען שטערן און צאַרט געפרעגט:

— אַ טרונק, דאָמינגאָ?

ער האָט דערהערט איהר שטים, ווי עס וואָלט אויפגעוועקט אַ ווייטער פערכישופטער גלאָק. זיינע אויגען האָבען זיך ברייטער און גרעסער אויפגעריסען און זיך ארויסגעזעצט אויף איהר פּנים. זי האָט איהם נאָכאַמאָל געפרעגט, אָבער שוין צוטומעלטער און רעדעלשטער. עס האָט זיך גענומען לייכטען א שמייכעלע אויף זיין געשטאַלט, אַ קוים בעמערקבאַרעס עפּעס ווי א דינע פּייד וואָלט אויפגעהעלט.

ער איז נישט געווען בכח צו ענטפערן. די אויגען [illegible] ער האָט נאָר בלויז זיין האַנד פאַמעליך קאַפּויער געשטרעקט, אָנגעריהרט איהר פינגער און אַזוי צוגעטראָגען זיי צו זיינע ליפּען. אַנדזשע האָט הוים געפּיהלט א ווייטען בעריהר, אָדער דאָניעס האַנד האַלטענדיג איהרע איז ווי געשוואָלען אַרום זיין שטערן. זי איז עקגעלייגט ווי ער וואָלט געוואָלט א גרויס פייער איינשטילען, איינקיהלען. און דאַן האָט ער איהר האַנד אַראָפּגעשאַרט נידעריגער. אויף זיינע אויגען און מיט די לעצטע כוחות זיי צוגעדריקט, צוגעגלעט...

— — — — — — — — — —

און ווען אַנדזשע האָט אַוועקגעהויבען איהר האַנד פון זיין פּנים, זענען זיינע אויגען געווען פערמאַכט די ווייסע צייהן האָבען אַרויסגעלויכטען פון די געעפענטע ליפּען. ווי עס וואָלט זיך איינגעפּרעסט אַ שמייכעל פון געשטילטער בענקשאַפט. א רויִקע מנוחה האָט אַראָפּגעלייגט אויף זיינע באַקען און געבליבען פערשטאַרט. דאָס ליכט. וואָס איז געפאַלען פון די שויבען, האָט זיך געלאָשען אויף זיין פּנים.

עס דאַרף קיינער נישט פעהלען! ■ ערפילט אייערע פליכט! ■ ערפילט

פערשרייבט אייך אלס מיטגלידער אין „בית מחסה לזקנים"

דער אנהויב פון סעזאָן

דער מאָנאַט סעפטעמבער איז דער אָנהויב פון הערב-סטיגען סעזאָן. אין אַלע צווייגען פון לעבען, וועלכע האָבען אין משך פון צוויי מאָנאַטען געהאַט פעריען, הויבט זיך אָן אַ בעוועגונג.

אַ אויפלעבונג הערשט אויך בייַ די לאָטעריע-שפּילער, ווייל שוין דעם ניינטע' סעפטעמבער הויבט זיך אָן די ציהונג פון דער פערטער קלאַס פון דער זעקס און דרייסיגסטער מלוכה-לאָטעריע. דעם 28-טען פון זעלבען מאָנאַט ענדיגט זיך די ציהונג מיט'ן אַרויסציהען דאָס הויפּט-געווינס — אַ מיליאָן זל.

איבריגענס איז נישט נאָר דער מיליאָן די אַטראַק-ציע פון דער ציהונג. אַ דאַנק געוויסע ענדערונגען, ווי למשל: דאָס סקאַסירען די סעריע-געווינסען, ווי אויך די ספּעציעלע ציהונגען א. אַז. וו. איז מעגליך געוועזען איינצופיהרען אין פּלאַן ענדערונגען זעהר נוצליכע פאַר די שפּילער. אַזוי למשל איז, אומאָפּהענגיג פון די דריי געווינסען צו הונדערט טויזענד זל. און ניין געווינסען צו 50.000 איינגעפיהרט געוואָרען 4 נייער געווינסען צו פינף און זיבעציג טויזענד זל. יעהע; עס איז פער-גרעסערט געוואָרען די צאָהל צו צוואַנציג טויזענד זל., פון צעהן אויף פופצעהן און די טעגליכע געווינסען אין דער סומע פון פינף און צוואַנציג טויזענד זל. זענען פערגרעסערט געוואָרען פון פערצעהן אויף זיבעצעהן און אַז. וו.

אַלזאָ, ווי עס איז צו זעהן, זענען די שאַנסען צו בעקומען איינע פון די גרעסערע אדער פון מיטעלע גע-ווינסען בעדייטענד פערגרעסערט געוואָרען.

היות ביז דער ציהונג טיילט אונז בלויז עטליכע טעג, דאַרף מען זיך צואיילען מיט'ן בענייען דעם לאָס. דאָס גליק דאַרפען אויך פּרובירען די, וועלכע האָבען בעת די פעריען, פערנאַכלעסיגט שפּילען אין די ערשטע דריי קלאַסען פון דער לויפענדער לאָטעריע.

די מעגליכקייטען זענען אַזעלכע גרויסע, אַז די הוצאה אויפ'ן לאָס קען זיך זייער גוט אָפּצאָהלען.

די שעדליכקייט פון די „שול-קרעמלעך"

אפּעל צו די עלטערן פון שול-קינדער

אין נעכטיגען „נייעם פאָלקסבלאַט" איז געווען פערעפענטליכט א נאָטיץ וועגען די „שול-קרעמ-לעך" וועלכע גראָבען אונטער די עקזיסטענץ פון הונדערטער בוכהענדלער און סוחרים פון שרייב-מאַ-טעריאַלען.

אין שייכות דערמיט, איז כדאי זיך אָפּצושטע-לען אויף דעם דאָזיגען שעדליכען שול-מסחר, וואו לעהרער'ס ווערען „סוחרים" און די שילער זענען די „קליענטען". קודם-כל דאַרף אָנגעוויזען ווערען אַז דער דאָזיגער מין „האַנדעל" ווירקט זעהר שלעכט אַזוי אויף דער שול-דיסציפּלין, ווי אויך אויף דער לעהרע גופא, ווארום דער שילער בעטראַכט נישט דעם לעהרער פאַר זיין מורה דרך נאָר פאַר איינעם, וואָס שטעהט מיט איהם אין האַנ-דעלס-בעציהונגען. דאָס איז איינס, והשנית, ווע-רען די שולען פערוואַנדעלט אין געוועלבלעך — און דאָס איז נישט דערלאָזבאַר.

איצט דאַרף גענומען ווערען אין אַכט, אַז מיט דעם האַנדעל אין די שולען, נעמט מען צו בייַ הונדערטער פאַמיליעס די מעגליכקייט צו עקזיס-טירען. דאָס אינטערעסאַנטסטע דערביי איז, וואָס די שולען פערקויפען די ארטיקלען נישט ביליגער ווי אין די פּריוואַטע געוועלבער, און דער שילער קען זיך אויסביטען, וואָס ער וויל און וואָס איהם געפעלט.

אין דעם לעצטען קאָמוניקאַט פון בילדונגס-מיניסטעריום, ווערט דעם שול-קוראַטאָריום טאַקע אויפמערקזאַם געמאַכט, אַז מ'טאָר נישט צווינגען די שילער צו קויפען אין די שול-קרעמלעך, אַז די שילער קענען קויפען וואו זיי געפעלט.

ס'ליגט דערום אַ חוב אויף די עלטערן צו-נעמען אין אכט דעם אָקולניק פון בילדונגס-מי-ניסטעריום און די שעדליכע ווירקונג פון די „שול-קרעמלעך".

KINO TEATR
MIRAŻ
11 LISTOPADA 16
היינט פּרעמיערע!
דער קעניג פון הומאָר
Harry Lloyd
אין דעם פרעהליכסטען פילם פון סעזאָן
„מילכיגער וועג"

קאָמוניקאַט

צוליב דער שלעכטער לאַגע איי וועלכען ס'לעבען די טריקאָ - וועש נייער- כאַלופּניקעס האָט די פערוואַלטונג פון די כאַלופּניקעס גערופען א קאָנפערענץ דעם 1טען און 2-טן ד.ח. כדי פריינדליך צו נאָרמאַלירען די לוינען. די פאַבריקאַנטען האָבען אויסגעמידען די קאָנפערענץ מיינענדיג אַז אַזוי ארום וועלען די כאַלופּניקעס ארויס אין א שטרייק פון וועלכען זיי. די פאַבריקאַנטען האָבען שטענ-דיג א געווינס. מאַכען מיר אויפמערקזאַם אַז קיין שטרייק וועלען מיר היי-יאָהר נישט פיהרען, נאָר מיר וועלען זיך רעכענען מיט די פאַבריקאַנטען וועלכע מיידען אויס פריד-ליך צו ערלעדיגען דעם ענין אויף אַזאַ אופן אַז זיי אַליין וועלען טראָגען די פעראַנטוואָרטליכקייט. ראַגעגען אויב די פאַבריקאַנטען ווילען פרידליך ערלעדיגען דעם ענין דאַר-פען זיי קומען צו אונז אין פעראיין זונטאַג דעם 6 ד. ח. די וועלכע האָבען בעקומען איינלאַדונגען אויף דינ-סטאַג 11 פריה. די, וועלכע האָבען בעקומען איינ-לאַדונגען אויף מיטוואָך 5 נאָכמ..

די פערוואַלטונג פון טריקאָ-וועש-נייער כאַלופּניקעס, בזשעזשינער 7.

פאָרזיצער —שמולאָוויטש.
סעקרעטאַר — סאַנדלער.

סיכות-אַקציע פון תומכי-אורחים

אונטער דעם פאָרזיץ פון פּרעזעס משה בענדעל איז פאָרגעקומען אין „תומכי אורחים" אַ גרעסערע זיצונג אויף וועלכער עס איז בעשלאָסען געוואָרען צו פערגרע-סערען אויף דעם היי-יאָהריגען סוכות די צאָהל מיטאָגען אין די סוכות-קוך. סעקרעטאַר לייזעראָוויטש גיט אָפּ א בעריכט פאַר דער זומער-צייט פון וועלכער ס'איז צו זעהן אַז דער פעראיין האָט אָהן איבעררייס געפיהרט איהר נאָרמאַלער טעטיגקייט. די גאַרטען-פערוויילונג וועלכע איז איינגעאָרדענט געוואָרען אין העלענאָוו האָט געהאַט ריי-נע הכנסה —1.152 זלאָטעס.

פּרעזעס בענדעל דאַנקט די פערוואַלטונג און דאַמען-קאָמיטעט ווי אויך די ווירטשאַפטס - קאָמיסיע פאַר די אינטענסיווע ארבייט לטובת דעם הונגעריגען אָרימאַן, עס ווערט אויך בעשלאָסען זיך צו ווענדען צו די גבאים פון בתי תפילות, דאָס זיי זאָלען מטהר ווי 2 אורחים פרייטאָג צו נאַכטס און 2 אורחים שבת בייטאָג נישט צו שיקען, ווייל „תומכי אורחים" איז בעגרעניצט אין אָרט צום זי-צען אַזוי אַז עס איז נאָר פאַראַן אָרט פאַר 200 פּערזאָן דעריבער קען זי נאָר טרטיילען 200 מיטאָגען מיט איין מאָל.

אַלע אָנוועזענדע בעשליסען מיט צו העלפען אין דער ווייטערער ארבייט לטובת דעם הילפס-פעראיין „תומכי-אורחים".

Ostrzeżenie

Pan Izrael Mordka Biderman zam, Al. Kościuszki 32 z dniem 1 Września 1936 stracił wszelkie prawa inkasa oraz przyjmowania zleceń firmy naszej.

sp. z o. o. „KOSMA"
Warszawa, Młynarska 26

פון בית-הכנסת „אהל-יעקב"

דער קאָמיטעט פון דער שוהל „אהל יעקב" איז מודיע אַז דער בעריכט פאַרן יאָהר תרצ"ו איז שוין ארויסגע-געבען און פונאַנדערגעשיקט געוואָרען צו אַלע מתפללים פון דער שוהל. די מתפללים, וועלכע האָבען דעם בעריכט נאָך נישט בעקומען דאַרפען ־וועגען דעם מעלדען.

די פּלעצער אין בית הכנסה פאַרן יאָהר תרצ"ז ווערען פערדינגען פון דעם קומענדיגען זונטאַג (6 סעפּט.) יעדען טאָג פון 6 ביז 8 אוועגר

א הספד אויף דעם אָדעסער רב

צו די שלושים פון דער פטירה פון הרב הגאון ר' יצחק העלער זצ"ל (אָדעסער רב) אָרדענט איין די פערוואַלטונג פון דער וואָלינער שוהל זונטאַג פ' נצוי"י י"ט אלול (6 סעפּטעמבער) 6 אָוועגד, בין מנחה למעריב א הספד, מספּיד זיין וועט איהם הרב ר' שמואל אליעזר סגל דער רב פון דער וואָלינער שוהל, נעווים די אַלע, וואָס האָבען נישט זוכה געוועזען צו זיין אויף ־ער לויה וועלען פערשטעהן יעצט צו זיין בייַם הספד און נישט פערגעסען אין זיין עלענדע אלמנה און זיין טאָכטער. ת.נ.צ.ב.ה.

Doktór Z.
HENRYKOWSKI
ספּעציעל-אַרצט פאַר מענער - שוועכע ווענערישע און הויט-קראַנקהייטען
טראַוגוטאַ 9 טעל. 262-98
נעמט אָן פון 8—1 און פון 5—9 אָוועגר
זונטאָג פון 9 פריה ביז 12.30 מיטאָג
פאַר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פּרייזען

Dr. med. Trepman
ספּעציאַליסט פאַר טריפּער, סיפילים און הויט-קראַנקהייטען,
בעהאַנדלונג פון מענער-שוועכע.
זאַוואַדזקאַ 6, טעל. 234-12
נעמט אָן פון 8–11 נאָכמ. און פון 6–8 אָוועגד

די טראַדיציע פון שעהנעם דאַווענען אין פילהאַרמאָניע

וועט היי-יאָהר ווייטער געפייערט ווע-רען דורך זיין דאַווענען פון דעם יונגען מאַלענט חזן קרול

דאָס דאַווענען ימים נוראים אין פילהאַרמאָניע איז געוואָרען אַ טראַדיציע, א טראַדיציע א שעהנע זון, א ערהאַבענע. א טראַדיציע פון ערליכע תפילות און זינגען. אַ טראַדיציע פון אמת'ער ימים-נוראים-דיגער עונג אינ'ם דאַווענען, אין פילהאַרמאָניע אויף די ימים-נוראים דאַווענען שטענדיג די בעסטע וועלט-חזנים.

היי-יאָהר וועט דאַווענען אין פילהאַרמאָניע א גאַנץ יונגע קראַפט, דער 22 יאָהר גער טאַלאַנט-פולער חזן קרול. ער בעזיצט א וואונדער-שעהנע לירישע באַריטאָן-שטימע, א גלענצענדען טעמבר און פאַרם. ער איז אנענטציקענדער זינגער און זאָ-גאַר מיט א זויבערער דיקציע. דער יונגער חזן קרול איז שוין בעקאַנט אלס סאָל'ן זינגער, א גרויסען נאָמען האָט ער זיך ערוואָרבען אין דער קאַלישער סינאַגאָגע מיט זיין ימים-נוראים'דיגער דאַווענען. חזן קרול איז דער ערשטער קאַנדידאַט אויף קאַצן ווינצער אויבער-קאַנטאָר. ער שטאַמט פון א יחוסדיגער משפחה און האָט אַליין געלערנט ביז 17 יאָהר אין גער, ס'איז זיכער, אַז די מתפללים וועלען היי-יאָהר האָבען אַן'אמתע הנאה פון דאַווענע.

דער טעאַטער-דירעקציע פון „ראָזמאָ-טאָשטשי", דער רעדאַקציע פון „נייעם פאָלקסבלאַט", אונזערע פאַרעהרער און פריינד, דעם גאַנצען טעאַטער-עולם און אַלע, וועלכע האָ-בען אונז ארויסגעוויזען אַזויפיל אויפריכטיגע סימ-פּאַטיע בעת אונזער שפּילען אין לאָדז — זאָגען מיר אונזער הארציגע

זייט געזונד

צו אונזער אָפּפאָהרען פון לאָדז.

פסח'קע בורשטיין,
ליליאַן לישער.

וואַרשאַווער אַפיציעלע בערזע

דעוויזען:

האָלאַנד — — — —	360.80
לאָנדאָן — — —	26.76
ניו-יאָרק (קאַבעל) — — —	531.
פּאַריז — — —	34.98
פּראַג — — —	21,96
ציריך — —	173,20

אַפיציעלע פּראָצענטיגע פּאַפּירען

באַנק פּאָלסקי — — —	97.25
3 פּראָצ. אינוועסטיציע I. פּרעמירטע	63.00
3 „ „ II. —	61,76
4 „ דאָלאַרובקע — — —	46.50
7- „ סטאַבילזאַציע — —	49,50
5- „ וואַרשאַווער — —	52.50
5- לאָדזשער — — —	47,50

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פרייטאַג, דעם 4-טען סעפּטעמבער

6.03 מוזיק (פּליטען) 6.33 גימנאַסטיק. 6.50 מי-ליטערישע מאַרשען, 7.20 מאָרגען-ידיעות. 11 פּליטען, 11.30 אוידיציע פאַר שולען. 11.57 צייט-סיגנאַל, 12.03 קאָנצערט פון דאַן-באָר (פּליטען) 3.27 לאָדזער בערזע, 3.30 ווירטשאַפטליכע ידיעות. 4 קאָנצערט פון פּראַגאַ 4.45 — רעפּאָרטאַזש 5 — תאַליסטען - קאָנצערט, 5.50 ראַטגעבער פאַר ספּאָרטלער, 6.15 אונגאַרישע מע-לאָדיעס. 6.35 רעקלאַמע - קאָנצערט, 6.45 שמועס. 7 פערוויילונגס-מוזיק, 8.45 אָוונט-ידיעות, 9 סימפאָנישער קאָנצערט, 10 ספּאָרט, 10.15 מוזיק. אוידיציע.

שבת, ד. 5-טען סעפּטעמבער

6.33 גימנאַסטיק, 6.50 מוזיק (פּליטען), 7.20 ידי-עות, 7.40 מוזיק (פּליטען), 8 אוידיציע פאַר שולען, 11.30 אוידיציע פאַר שולען. 11.57 צייט-סיגנאַל. 12.23 קאָנצערט, 2.30 פּליטען, 3.35 ווירטשאַפטליכע ידיעות, 3.45 אוידיציע פאַר קינדער, 4 קאָנצערט פון טאָרן, 4.45 איינדרוקען פון שטאָקהאָלם, 5 די נייעסטע פּליטען, 5.50 שמועס, 6 „דאָס לעבען איז לאָדז" — א בילדעל, 6.10 אַפּעל צו די פייערלעשער, 6.15 מוזיק (פּליטען), 6.35 רעקלאַמע - קאָנצערט, 6.50 אַקטועלער שמועס, 8.15 אוי-דיציע פאַר פּאָליאַקען אין אויסלאַנד 8.45 אָוונט-ידיעות, 9 פּאָרטעפּיאַן - קאָנצערט, 9.30 הומאָרעסקע, 10 ספּאָרט, 10.15 מוזיק, 11.15 מוזיק (פּליטען). 11.30 „קאָנצערט זשומשען".

אָרגאַניזירענדע אויפ'ן ירידי
קיין וויען
6—12 סעפּטעמבער 130 זל.
אָרגאַניזירטע אויפ'ן יריד
קיין פּראַג
7—14 סעפּטעמבער 120 זל.
קיין וואַרשע
אויף די באַלאָנען-פּערמעסטונגען גאָרדאָן-בענעט. די רייזען הין און צוריק צוזאַמען מיט'ן איינטריט אויף די פּערמעסטונגען 6.20 זל. אָפּפאָהר דעם 29/8, 6.11 מינוט. פון וואַרשאַ, דעם 30/8, 10.10 מינוט.
אָנמעלדונגען נעהמט אָן
„אָרביס" פּיעטריק. 18, טעל. 249-40

טעאַטער, מוזיק און פערוויילונג (קאָמוניקאַטען)

אידאַ קאַמינסקאַ מיט איהר אַנסאַמבל אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי"

דער דערפאָלג פון אידאַ קאַמינסקאַ מיט איהר אַנסאַמבל אין לאָדז האָט איבערגעשטיגען דערוואַרטונגען. די דירעקציע פון „ראָזמאַיטאָשטשי" טעאַטער האָט אָנגעווענדעט אַלע בעמיהונגען, אַז קאַמינסקאַ מיט איהר אַנסאַמבל זאָל שפּילען עטליכע געצווילטע פאָרשטעלונגען אין „ראָזמאַיטאָשטשי" טעאַטער.

אַזוי וועט מאָרגען שוין היינט פרייטאָג אויפטרעטען אידאַ קאַמינסקאַ מיט איהר אַנסאַמבל אין שיינעם „ראָזמאַיטאָשטשי" טעאַטער.

היינט פרייטאָג, דעם 4 סעפּטעמבער שפּילט קאַמינסקאַ „די נייע מענשען", וועלכע זענען אין „ראָזמאַיטאָשטשי" טעאַטער אויסגעשטאַטעט געוואָרען אין שיינע דעקאָראַציעס. „נייע מענשען" פון י. פּערלע, דראַמאַטיזירט פון אידאַ קאַמינסקאַ האָבען זיך דערוואָרבען אַ אויסערגעוועהנליכען דערפאָלג.

מאָרגען שבת ווערט געגעבען אַ ספּעציעלע פּרייז מאָרגען פאָרשטעלונג צו ביליגע פּרייזען פון 40 גר. ביז „מוטערשאַפט", 4.45 נאָכמיטאַג „כאַשע די יתומה" אָוונט „מאַדאַם איקס"

„מל הישימון" פון פּראָפ. זאַקס

גרויסער „הזמיר"-קאָנצערט אין העלענאָוו

מאָרגען, שבת, ערוואַרט דעם יודישען לאָדז אַן געוועהנליכע מוזיקאַלישע איבעראַשונג. דאָס איז דער קאָנצערט פון „הזמיר" אין העלענאָוו. די אויפפיהרונג איז דאָס אויספיהרען די נייע קאָמפּאָזיציע „מל הישימון" פון „הזמיר"-דיריגענט פּראָפ. זאַקס. איז די בעאַרבייטע קאַנטאַטע אויף דער טעמע פון בעקאַנטען העבראַאישע דיכטער שלאָנסקי. ווערק בעהאַנדעלט דאָס אַלטע וויסטע ארץ ישראל. די הערליכע מסירות נפש'דיגע אויפבוי-ארבייט פון חלוצים און צום סוף די פרייד אין ארץ ישראל. ליסטען טרעטען אויף דער זעריחמטער קינסטלער סעוויצקי, ווי אויך ה' פּפעפער און מ. קאַליסקי. דעם ווערט געגעבען די בעריהמטע יודישע ראַפּסאָדיע זאַלאַטאַריאָוו. אין קאָנצערט בעטייליגען זיך דער גאַנצער כאָר און אָרקעסטער פון „הזמיר" און לאָדזער האַרמאָנישען אָרקעסטער.

דער קאָנצערט ווערט דערוואַרט מיט דער גרעסטער שפּאַנונג. ס'איז דעריבער צו דערוואַרטען, אַז דער קאָנצערט וועט בעזוכט ווערען פון די ברייטסטע קרייזען דער יודישער בעפעלקערונג.

יוסף קאַמען אין לאָדז

דערפרעהענדיג וועט זוכער זיין פאַר דעם יודישען לאָדז די ידיעה, אַז דער בערהמטער אַרטיסט יוסף מען קומט מיט אַן'אויפטריט אין פילהאַרמאָניען.

געדענקען דאָך נאָך אַלע דעם גרויסען שוישפּילער קאַמען, זיינע פּרעכטיגע רעציטאַציעס, און דעם נחת רוח וואָס ער האָט פערשאַפט מיט זיינע אויפטריטען אין היגען יודישען טעאַטער.

דער אַרטיסטישער אָוונט פון יוסף קאַמען וועט פאָרקומען זונטאַג דעם 13 סעפּטעמבער אין פילהאַרמאָניע וועט זוכער אַרויסרופען אַן'אונגעהויערן אינטערעס, און דאָס לאָדזער יודישע טעאַטער פּובליקום מאַסענווייז קומען אויף דעם אויפטריט פון זיין ליבלינג — דעם פּרעמיער פון דער ווילנער טרופּע

פון צירק „אַרענאַ"

נאָך צוויי וואָכעדיגע סוקצעסן פון צירק „אַרענאַ" ענדיגט ער זיינע גאַסטשפּילען אין לאָדז. היינט פרייטאַג 8.30 אָוונט איין פאָרשטעלונג. מאָרגען, שבת, זונטאַג צו צוויי פאָרשטעלונגען 4.30 נאָכמ. און אָוונט. צום שלוס פון צירק-סעזאָן אין לאָדז ווערט געמאַכט א סיורפּריז: „העררען און דאַמען בחינם". 2 פּערזאָן פאַר איין בילעט. פערזוימט נישט די דריי טעג.

נייער אַרטיסטישער אַנסאַמבל אין שטאַטישען פּוילישען טעאַטער

דעם דירעקטאָר פון שטאַטישען פּוילישען טעאַטער קאַזשימיערזש ווראַטשינסקי איז געלונגען צונויפצושטעלען פאָלגענדען אַרטיסטישען אַנסאַמבל: קריסטינע אַנקוויטשובנאַ, ליריש - דראַמאַטישע אַרטיסטין פון וואַרשאַווער און קראַקאַווער טעאַטערן (בעקאַנט אויך פון עקראַן), מאַריאַ דאַמבראָווסקאַ כאַראַקטער - ראָלען, גייט צוריק קיין לאָדז נאָך גרויסע סוקצעסן אין וואַרשע. ווייטער פון צווישען די נייע-אַנגאַזשירטע זענען: מיר: — יאַדוויגאַ קאָסאָצקאַ, עמיליאַ יאַוואָרסקאַ, לענצקאַ. טאַדעאוש ביאַלאָשטשינסקי (פּילאַר פון פּערגער טעאַטער); קאַזשימיערזש דאַוילעוויטש, קאָנדראַט, אויסגעצייכענטער קאָמיקער, פּאָפּולער קראַקאַווער טעאַטער און קאַזשימיערזש קאַרווין, אַמאַנט. ווייטער: וואַצלאַוו מאַדרזשעוסקי און זשיגמונט סטרוזשעווסקי.

פון די אַלטע בעקאַנטע וועלען מיר זעהען: נאַצקאַ, א. דונאַיעווסקאַ, ז. בודזינסקאַ, א. פּאָלקאָ, וו. סקווארסקאַ, ה. סקושידלאָווסקאַ, ז. סטעפּאַ, י. זשעראַמסקאַ, א. גורעצקי, גורינאָוויטש, ה. ראָווסקי, טש. קאַלינאָווסקי, י. קרעל, וו. מאַטושעווסקי, י. מראָזשינסקי, י. סראַי ב. שופּינסקי, י. ווייס.

רעזשיסער העניק שלעט נסקי געהילף-רעזשיסער וו. טשעגערי, יאַן באַנעצקי. ע. זשיטעצקי. אויף שפּילען קומען: י. אָסטערוואַ, ל. סאָלסקי, מ. זשימאָנס. בראָנישובנאַ, א. וועגערקאַ. מ. זנויטש א. א.

דעקאָראַטאָרען: ק. מאַצקיעוויטש און ב. קאָנ מוזיק: — ב. שמורגעלב.

דערעפענונג פון נייעם סעזאָן אין שטאַטישען פּוילישען טעאַטער

שבת, 8.30 אָוונט קומט פאַר די פייערליכע עפענונג פון נייעם סעזאָן אין שטאַטישען פּוילישען טעאַטער.

ס'ווערט געשפּילט „דער געהיים-אַגענט" פון קאָנראַד קאָרזשעניאָווסקי.

אינסצעניזאַציע און רעזשי פון העניק שלעטנסקי.

פון דער יוד. דעמאָקראַטישער פאָלקס-פּאַרטיי

שבת 4 נאָכמיטאַג קומט פאַר אין לאָקאַל פון עקספּאַזיטור פּיעטריקאָווער 54 אַ חברישער שמועס געגען די וואַהלען צום שטאָט-ראַט און קהלה

Zalcwasser
כירורג
CEGIELNIANA 19, tel. 125-27
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן פון 1–2 מיטאָג און פון 4–6.30

באטער-אירן 1 זל. יעדע קוואנטום אצענטנאר פערקויפט

Fabryka Napojów Gazowych „ŻRÓDŁO"

Łódź, ul. Kilińskiego 97, tel. 133=72.

אפטייקעז.

היינטיגע נאכט · דיזשורען

(א) היינט ביינאכט דיזשורירען פאלגענדע אפ־טייקען: דושקיעוויטש (זגערזשער 87), האחטמאן (מלינארסקא 24), הישפאנסקי (פל. וואלנאשטשי 2) פערלמאן (ציגעלניאס 32), צימער (וואלטשאנסקא 87), דאניעלעצקי פעטריק. 127), וואטישעצקי (נאפ־יורקאווסקיעגא 27).

אמטליכעס

(א) נעכטען האט זיך צוריקגעקעהרט פון אורלויב און איבערגענומען זיין אמט דער לאדזשער פאוויאט-סטאראסטע, ה' ווצלאוו מאקאווסקי.

פאר'ן בעגיין מיסברויכעז

פאר'ן בעגיין מיסברויכען אויף זיין אמט האט דאס קרייז-געריכט פערמשפט דעם באהו־בעאמטען יאן-יעזשי גאלאנסקי אויף 6 חדשים טורמע.

פערמשפט א גנב

(א) דער 31-יאהריגער גנב שמואל-הענעך וויינבערג איז נעכטען פערמשפט געווארען דורכ'ן היגען קרייז-געריכט אויף 2 יאהר טורמע פאר'ן בעגנב'ענען א געוויסען סאמועל קופמאן (פיעטרי־קאווער 113).

ארעסטירט א בינטעל ווארשעווער גנבים

(א) אין שייכות דערמיט, וואס ווארשעווער גנבים זענען געווארען אפטע געסט אין לאדז, איז נעכטען אדורכגעפיהרט געווארען א שטארקע פא־ליציייאישע אבלאווע, און עס זענען ארעסטירט געווארען די בעקאנטע ווארשאווער גנבים: לייזער קראמענבערג, מענדל ריטשעוואל, גדליה נוסס־מכער, טאוגעניוש שוויטאלסקי, שמיל יאסעל קאץ און שמואל שפרינגער.

ביני לביני איז אויך ארעסטירט געווארען דער לאדזשער גנב יחיאל פוקס.

די ווארשעווער האט מען איבערגעשיקט אין רשות פון דער ווארשעווער פאליציי.

זעלבסטמארד

(א) אויף קילינסקיעגא 20 האט זיך גע־סמ'ט מיט זאלץ-זויער א געוויסער הערבערט־הענעך גוראל פון ליפאווא 9 אין קאליש. פאגאטאוויע האט איהם אפגעפיהרט אין רא־דאגאשטשער שפיטאל.

פאליטישע פראצעסעז

(א) נעכטען זענען דורכן היגען קרייז-געריכט פערמשפט געווארען די בעשולדיגטע אין קאמו־ניסטישער טעטיגקייט:

משה זילבערבערג – אויף 2 יאהר טורמע.
בערל געלאדע — אויף אנדערטהאלבען יאהר און אסתר מלאטשקאוויטש – אויף 10 חדשים טורמע.

צווישען קצבים

(מ) אויף דעם שטח פון שעכט-הויז (אינזשי־ניערסקא 1) האבען זיך צעשלאגען „אויף מעסער" די צוויי קצבים אברהם פלאצקי (לימאנאווסקיעגא 11) און לייזער קויפמאן (לוטאמירסקא 38). פאליציי האט פונאנדערגענומען, און פא־גאטאוויע — באנאזשירט.

Dr. med.

Sadokierski

כירורג פון ציהן און יאסלעס
האט זיך איבערציגעזאויף

Piotrkowska 56, tel. 129=77.

די ווארשאווער פראצאוויניע
פון קינדער- און שילער-קאנפעקציע
עמפפעהלט צום איצטיגען שול-סעזאן אלערליי שילער-מונדירען און שינעלען ווי אויך קינדער-קאנפעקציע פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות.
פינקטליכע אויספיהרונג. ביליגע פרייזען.

I. KRAUZER
פאלודניאווא 22. פראנט. פארטער.

אכטונג
דער בעוואוסטער הערן-שניידער
מ. גראסס
פיעטריקאווער 31, וו. 35
קוטער-אפיצינע, איז צוריקגעקומען פון וויען און האט מיטגעבראכט מיט זיך די נייעסטע ווינער מאדעלען.
פיהרט אוים זעמטליכע בעשטעלונגען צו קור־מעסיגע פרייזען, פונקטליך און רעיעל.
—— קומט און איבערציינט אייך! ——

בחנם ווערט צוגעפאסט אלערליי גלעזער!

„OPTICUM"
28 פיעטריקאווער 28
בעזיצט אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע ברילען, בינאקלען, אלערליי ציילינדער-גלעזער, קאם, בינירטע גלעזער, טערמאמעטערס־אלעס צו די ביליגסטע פרייזען.
ס'ווערן אויך אויסגעפיהרט זעמטל. רעפעראטורען פינקטליך און רעיעל. — געדענקט די אדרעס!
עס ווערען אנגענומען אלע ארט רעצעפטען פון די ה"ה דאקטוירים.

הילף און רפואה פאר ברוך-קראנקע

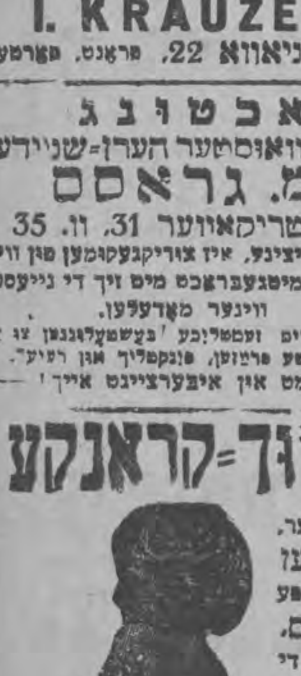

רופטורען) אויף פוויינקעל, נופעל ביי מענער, פרויען און קינדער, אויך פאר פערהרימונגען פון רוקענביין (הויקערס), פיס, שיפע פלייצעס און שמערצהאפטע פלאט-פיס.
דאס ליידען איז נישט צו פערנאכלעסיגען, ווייל די פאלגען זענען פאר'ן לעבען ביטער און גע־פעהרליך. דורך מיין מעטאדע ערפונדענע ספע־ציעלע גומי-הייל-באנדאזשען, וועלכע האלטען צו די גרעסטע פערנאכלעסיגטע געפער־ליכע ברוכען און בעזייטיגען ראדיקאל מיט גאראנטיע אהן בלוטיגע אפע־ראציע. מיין ספעציאליטעט איז אויך: הייל־אפאראטען און גארסעטען נעגען אלערליי פערקריפלונגען, פערקרימטע פלייצעס, פוס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פלאט-פיס. פאר אמפו־טירטע אינוואלידען אמעריקאנישע קונסט-פיס (סאלאן-ארבייט).
ביים פראפלאזען זיך פון מאגען, קישקעס, געבירט-מוטער, עמפפעהל איך ספעציעלע הייל-באנדאזשען לויט דעם סיסטעם פון פראפ. ד"ר גלענארד
דער אמת'ער בעריהמטער איז גאנץ פוילען פון אוניווער־זיטעטס-פראפעסארען אנערקענט
אנערקענונגס-צייגניש און לויב-שרייבען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס-פראפעסארען:

Prof. Dr. Marischler, Prof. Dr. Barącz, Dr. B. Kielowski, Dr. Maksymiljan Müanzer.

ספעציאליסט **Ortoped NATAN RAPAPORT**

מיט 30-יעהריגער פראקטיק אין וויען, דייטשלאנד און לעמבערג. נעמט אן פון 9 פריה ביז 1 בייטאג און 3 ביז 7 אוונט
איז לאדז, פילסודסקיעגא № 23
פערזענליכעס ערשיינען פון קראנקע ביי מיר איז אונבעדינג נויטיג.

Dr. Różaner
ציין-ארצט טעכניקער

אכטונג, פארבען-הענדלער!
עס ווערט בעקאנט געמאכט, אז דאס בעוואוסטע פארבען-געשעפט א. ס.
„ל. ה. בערגער"
לאדז, דרעוונאווסקא 5, טעל. 133-39
איז ווידער געעפענט און עמפפעהלט זיך די געעהרטע לאדזשער און פראווינצער קונדשאפט.

FABRYKA NAPOI GAZOWYCH
R. Frydwald
Piłsudskiego 69, tel. 190-48
עמפפעהלט
סאדעוואסער און לעמאנאד
וואס ווערט אפגעשיקט פינקטליך אהיים
בעשטעלונגען ווערען אנגענומען א גאנצען טאג.

OGŁOSZENIE.

Zarząd Miejski w Łodzi ogłasza przetarg publiczny na dostawę całkowitą lub częściową, pieczywa żytniego i pszennego do instytucyj miejskich w okresie czasu od dnia 1 październik do dnia 31 grudnia 1936 roku.

Ogólne warunki przetargu są do przejrzenia w biurze Wydziału Gospodarczego, ul. Zawadzka Nr. 11, front, III piętro, pokój Nr. 59, gdzie można zasięgnąć bliższych informacyj oraz otrzymać wzór oferty.

Oferty należy składać tamże do godziny 11 dnia 14 września 1936 roku. w którym to czasie odbędzie się przetarg przy współudziale oferentów.

Łódź, dnia 3 IX. 36.

ZARZĄD MIEJSKI w ŁODZI.

OGŁOSZENIE.

Zarząd Miejski w Łodzi ogłasza przetarg publiczny na dostawę całkowitą lub częściową około 800 litrów mleka dziennie pełnowartościowego, niepasteryzowanego, zawierającego conajmniej 3% tłuszczu, do instytucyj miejskich w okresie czasu od dnia 1 października 1936 roku do dnia 1 kwietnia 1937 roku.

Ogólne warunki przetargu są do przejrzenia w biurze Wydziału Gospodarczego, ul. Zawadzka Nr. 11, front, III piętro, pokój Nr. 5?, gdzie można zasięgnąć bliższych informacyj oraz otrzymać wzór oferty.

Oferty składać mogą tylko producenci i Spółdzielnie Mleczarskie tamże do godziny 11 dnia 15 września 1936 roku, w którym to czasie odbędzie się przetarg przy współudziale oferentów.

Łódź, dnia 3.IX. 36.

ZARZĄD MIEJSKI w ŁODZI.

OGŁOSZENIE.

Zarząd Miejski w Łodzi ogłasza przetarg publiczny na wywózkę nieczystości z dołów kloacznych i biologicznych na posesjach miejskich i całkowicie dzierżawionych w okresie czasu od dnia 1 października 1936 roku do dnia 1 kwietnia 1937 roku.

Ogólne warunki przetargu są do przejrzenia w biurze Wydziału Gospodarczego, ul. Zawadzka Nr. 11. front III piętro, pokój Nr. 59, gdzie można zasięgnąć bliższych informacyj oraz otrzymać wzór oferty.

Oferty należy składać tamże do godziny 13 minut 30 dnia 14 września 1936 roku. w którym to czasie odbędzie się przetarg przy współudziale oferentów.

Łódź, dnia 3.IX. 36.

ZARZAD MIEJSKI w ŁO ZI.

OGŁOSZENIE.

Zarząd Miejski w Łodzi ogłasza przetarg publiczny na dostawę całkowitą lub częściową mięsa, szmalcu i wyrobów masarskich do instytucyj miejskich w okresie czasu od dnia 1 października do dnia 31 grudnia 1936 roku.

Ogólne warunki przetargu są do przejrzenia w biurze Wydziału Gospodarczego, ul. Zawadzka Nr. 11, front, III piętro, pokój Nr. 59, gdzie można zasięgnąć bliższych informacyj oraz otrzymać wzór oferty.

Oferty składać należy tamże do dnia 14-go września 1936 roku godziny 12 w którym to czasie odbędzie się przetarg przy współudziale oferentów. Łódź, dnia 3 IX. 36.

ZARZĄD MIEJSKI w ŁODZI.

פערשפעטיגט דעם נייעם פאלסבלאט

FIRANKI Story, Kapy, Serwety ręcznej roboty ostatnie nowości **L. WALDMAN** Śródmiejska 22, tel. 186 77, po cenach konkurencyjnych.

וויכטיג נייעס
פאר לאנג-געקליידעטע בעפעלקערונג!
איהר דארפט שוין נישט טראגען קיין סטאנדארט-מלבושים דען איך דער געוועזענער געשעפטס-אנפיהרער פון דער בעוואוסטער פירמע ה. מענדראווסקי האב צוליב זיין אפרייזע נאך ארץ-ישראל ערעפענט א געשעפט פון
יודישע לאנגע מלבושים
מיט גוטע בעשטעלטע ארבייט און גאראנטירטע צופרי־דענהייט אויך פאר נישט טייערע פרייזען ווי סטאנדארטער איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער אלערליי יודישע מלבושים אויך גאנצע אויסשטייער פאר חתנים. — אויף טרערנג ווערט אויסגעפערטיגט און פערטיג פון 24 שעה. געדענקט די אדרעס
א. ווארטסקי און י. זיסהאלץ
פולנאצנא 5 אין הויף. סאלידע בעדינונג
מעסטיג פאר קלענערע בעקליידעטע! און מיין געשעפט ווערט אויסגעפערטיגט מלבושים לויט די נייעסטע פאסאנען.

מעטאל-בעטען
מאטראצען אלע ארט
קינדער-וועגעלעך
אין א רייכען אויסוואהל
וויזשימאטשעס, אייז-קאסטענס, פעלד־בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. ג. קויפטמען
אמביליגסטן אין דער עלטסטער און רעיעלסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס-לאגער:
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל. 137-70
געדענקט דעם אדרעס! כ'בעזיץ קיין שום פיליעס.
ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטעל און לאקירער.

Warszawskie

TOWARZYSTWO POŻYCZKOWE na ZASTAW RUCHOMOŚCI

Sp. Akc. Oddział w Łodzi, Zachodnia 31

(LOMBARD)

zawiadamia, że w dniu 23 września 1936 roku i dni następnych od godziny 10-ej rano odbywać się będzie LICYTACJA przy ul. Zachodniej 31 w Łodzi, zastawów nieprolongowanych we właściwym terminie. Numery zastawów, podlegających licytacji, ogłoszone będą w „Kurjerze Łódzkim" w dniu 13 września 1936 roku w numerze 251 i wywieszone w biurze.—

Zastawy niesprzedane na licytacji w pierwszym terminie, sprzedawane będą w drugim terminie, począwszy od dnia 25 września 1936 roku.

Procenty należy wpłacać przed dniem 13 września 1936 r., gdyż po tym terminie zastawcy dopłacą koszty probierni państwowej za cechowanie prób i za ogłoszenia.

געדענקט, שטשענשליווי
ביי
א גרויסער אויסוואהל פון
אריגינעלע בילליגער און טאמאשאווער סחורות
אויף אנציגער און פאלטענס
פון די בעסטע קוואליטעטען ווי אויך פערשידענע רעשטען
מיט 30% ביליגער
קומט און איבערצייגט אייך!
R. Szczęśliwy
לאדז, 5 נאוואמיעסקא 5
טעל. 156-09.
געדענקט פראנט II שטאק.

אראבישער הכנסת-אורחים

(ענדע פון דער 6-טער זייט)

אין נישטא. מיר געהען אַ־ריי בעצאָהלען, שאָקעלט דער בעל־הבית דעם קאָפּ אויף ניין. פאַרשטעהען מיר נישט, וואַרטען מיר נאָך אַביסעל אויפ׳ן אראַבער, ער קומט נישט. געהען מיר נאָכאַמאָל אַריין צום בעל־הבית. ער שאָקעלט ווידער מיט׳ן קאָפּ אויף ניין, און ווייזט מיט די פינגער, אַז מיר זענען געקומען פינף, איצט זענען מיר פיר. דער פינפטער האָט בעצאָהלט. מיר וואַרטען נאָך אַ פערטעל שעה. אונזער אַראַבער קומט נישט. מיר קוקען זיך איבער און פאַרשטעהען נישט דעם רעטעניש.

אט דער האַלב־פער וואַקסענער אַראַבער, מיט באָרוועסע פיס, מיט אַראָפּגעהאָנגענעם זאַק, וואָס זעהט אויס ווי אַנ׳עק פון אַ פעטען שעפּס, און דער זאַק באַמבעלט זיך איהם צווישען די פיס, וואָס איך האָב איהם צוויי מאָל אַוועקגעטריבען מיט אַ הויכען „יאַללה“, אַט דער אָ, האָט אונז, פיר פערזאָן, מכבד געווען מיט אַ גוטען מיטאָג און בעצאָהלט פון זיין טאַש? ווען מען ברעכט אונז אָן די ביינער אין עכו, וואָלט דאָס פאַר אונזער בעגריף געווען נאַטירליכער, פאַרשטענדליכער און אָנגענעהמער. וואָס טוט מען? מיר טיילען זיך איין אין צוויי פּאָרלעך און געהען אין פערשידענע ריכטונגען זוכען דעם אַראַבער און רעדען אָפּ זיך צו טרעפען ביים זעלבען טישעל, וואו מיר האָבען געגעסען. מיר האָבען אַרומגעזוכט און מיר האָבען דעם בחור געפאַקט און מען האָט איהם געאַרמט געבראַכט צום טישעל. געלד האָט ער נישט גענומען. געבעטען אַ פאַפּיראָס. מיר האָבען איהם געוואָלט געבען די גאַנצע שאַכטעל, ער האָט גענומען נאָר איינעם. מיר האָבען בעשטעלט פינף מאָל קאַפע טורק, און ער האָט מיט אונז געטרונקען. מיר האָר בען אויף איהם געקוקט מיט גאַנץ אַנדערע אויגען. אין רעסטאָראַן האָט ער בעצאָהלט אַזוי פיל, וואָס ער וועט נישט פערדינען אין דריי טעג און אַלץ צוליב דער מצוה פון הכנסת אורחים. ער האָט אונז בעגלייט ביז צום טאַקסי. יעדער פון אונז האָט איהם האַרציג געדריקט די האַנד ווי אַ גוטען חבר און מיר זענען אַוועקגעפאָהרען. די מעשה איז פאָר געקומען מיט פינף טעג צוריק און איך קען מיך ביז היינט נישט בערוהיגען.

„די קולטור פון קליינע ביסעלעך“

(ענדע פון דער 9-טע זייט)

מצבה אויפן קבר פון זיין משפחה. די זעלמע־ניאנער, „איז שוין געווען נאָך אלעמען. איבערן (רעבזער) הויף האָט זיך געריסען אַ גרויסע שיין פון עלעקטרישע לאַמפען. ס׳האָט זיך גע־טראָגען אַ געהילך פון צעהנדליגער העק — — די ליכטיגקייט, פערנומען דעם גאַנצען הימעל, האָט געפלייצט איבער די אלטע דעכלעך פון דער אָפּגעלעגענער גאַס, אָפּגעשלאָגען אין די קליינע פענסטער פון די נידעריגע שטיבלעך, וואו מען האָט געהערט אין שלאָף ווי עס פאַ־לען איין די לעצטע קראָסוועס פונם רעבזעהויף“ (ז. 226). די „לעצטע קראָקוועס פונם רעבזעהויף“ זענען איינגעפאַלען אהן קולבאַקס הילף. זיין לאָפּעטע ערד און שמוץ איז נישט נויטיג גע־ווען. דער ברודער-קבר פון די זעלמעניאַנער איז שוין געווען אויסגעגראָבען, פערשאָטען און „צעאַקערט“.... קולבאַקס איינציגער אויפטו איז — זיין פערטרייבען די נודנע אַנגעצויגענקייט פון דער סאָוויעטיש - יודישער סאַטירע.

קולבאַק האָט מיט זיין „זעלמעניאַנער“ אַזוי ווי געזאָגט צו די „פּראָלעט-פעניקעס“:

— הערט אויף צו מאַכען אַ ווענען פון אייערע פעטערס און אייער׳ע מוהמעס. די „זעלמע־ניאַנער“: הערט אויף צו סטראַשען מיט זיי די גענז און די גאַנערס. זיי זענען נישט געפעהר־ליך. הערט אויף צו מאַכען אַ ווענען — מאַכט חוזק פון זיי...

אָבער קולבאַק האָט זיי פערוואַנדעלט אין אַזוינע נישטיגע און נאַריישע נפשות, אַז ס׳איז נישטאַ אפילו פון וועמען חוזק צו מאַכען.

קולבאַק האָט געקוקט אויף זיי נישט (ווי עס קוקט געוועהנליך אַ הומאָריסט) פון דער זייט, נאָר — פון אויבען אַראָפּ, און פון אַזאַ הויך, אַז מען זעהט זיי גאָר נישט, אַזוי קליין, אַזוי ניש־טיג זענען זיי געוואָרען.

קולבאַק האָט, מאַכענדיג אַשפה פון די „זעל־מעניאַנער“, געמאַכט צוניש זיין טעמע.... נברא קטילא קטל — ער האָט גע׳הרג׳עט גע׳הרג׳ע־טע. ער האָט געמאַכט אַ קאַריקאַטור פון קאַרי־קאַטורען. ווילט זיך דעם לעזער חוזק מאַכען פון זיין חוזק-מאַכעריי.

געוויס — לאַכען איז געזונד, און קולבאַק געלעכטער אַמוזירט אונז. אָבער — איז׳ס נוג? מיר געפינען אין זיין בוך גראָטעסקע סיטואַציעס, קאָמישע פאַרשוינען. ווייציגע איינפאַלען, פרעהליכע לצנות, און מיר לייענען שטעלענווייז מיט אינטערעס, אַמאָל אפילו מיט פערגעניגען, אָבער אַז מען קומט צום סוף ווייס מען נישט צו וואָס מען האָט עס געדאַרפט.

אויב די קולטור פון די זעלמעניאַנער איז באמת נישט מעהר ווי אַ „קולטור פון קליינע ביסלעך“, איז נישט געווען פון וואָס און צו וואָס — צו מאַכען אַ בוך, נישט געווען פון קיינעם נישט, בפרט נאָך — פאַר אַזאַ בעד־טענדיגען דיכטער ווי משה קולבאַק.

פוילישער קעניג סטעפאַן באַטאָרי און זיין בעציהונג צו יודען

(ענדע פון דער 10-טער זייט)

קעניג סטעפאַן באַטהאָרי האָט אַרויסגעגע־בען אַ בעפעהל, אַז יודען זאָלען האָבען גלייכע רעכט מיט די קריסטען, און אַז זיי זאָלען בלויז זיין אונטער דער מאַכט פון קעניג, אַ חוץ ציווילע ענינים בנוגע וועלכע מען האָט זיך גערעכנט מיט זיי משפטים אין די געוועהנליכע גערימטען. אין דעם זעלבען בעפעהל האָט ער אויך געוואָרענט די פוילישע בעפעלקערונג, זיי זאָלען נישט שטע־רען די יודען אין זייער האַנדעל און בעשעפטי־גונגען; אַז קינדער און אלמנות פון משומדים, זאָלען נישט אָפּרויבען דאָס וואָס קומט צו אַ־זעלכע יורשים, וועלכע האַלטען זיך אין דער יודישער אמונה. אויך האָט ער געמאַכט לייכ־טער די שבועה פאַר יודען, אַ יוד האָט בלויז בעדאַרפט שווערען ביי אַ ספר תורה ביי דער טיר פון אַ שוהל. ער האָט אויך פערבאָטען די געריכטס - הייזער צו רופען אַ יודען צו אַ משפט אין טאָג פון שבת אָדער אין עפּעס אַ יודישען יום - טוב.

אָט די זעהר נאָבעלע בעציהונג פון קעניג סטעפאַן באַטהאָרי איז מיט אַזוי פיל מעהר צו בעוואונדערען, ווייל צו יענער צייט האָט זיך שוין בעוויזען דער איינפלוס פון די יעזואיטען אין פוילען און עס האָבען נישט געפעהלט קיין העצער געגען יודען. עס האָט אין יענער צייט למשל, געלעבט איינע פון די ערגסטע פוילי־שע אַנטיסעמיטען, דער דיכטער סעבאַסטיאַן קלענאָוויטש, דער פערפאַסער פון דעם נידער־טרעכטיגען העצערישען ווערק „וואָרעק זשידאָווסקי“ (דער יודישער זאַק). דער נאָבעלער קעניג האָט זיך דערהויבען גאָר הויך איבער דעם גייסט פון זיין צייט. ער האָט בעגריפען, אַז יודען זע־נען אַ בעשטאַנד טייל פון דעם לאַנד, און ווען זיי לעבען און זייענדיג אַ עלעמענט פון סוחרים און בעלי מלאכות, מוזען זיי האָבען די זעלבע רעכט און די זעלבע מעגליכקייטען ווי די נישט-יודען פון די זעלבע קלאַסען.

עס איז איבעריג צו זאָגען, אַז אונטער דער הערשאַפט פון אַזאַ קעניג האָט דאָס קהלה לעבען זיך שטאַרק ענטוויקעלט ביי די יודען.

świątowa marka
Primeros
GUM.
nagrodzone złotym medalem w ...
pięcioletnia trwałość

אייער פערזענליכער אינטערעס
נאָר צו קויפען די ווייבען
מיט דער מאַרקע
„באַרוין“
נאַוואָמיעסקאַ 30,
טעל. 210-58
וועלכע גאַראַנטירט אייך גענוס און צופרידענהייט פאַר ביליג געלד.

7 kl. Pryw. Szkoła Powsz. Męska
oraz PRZEDSZKOLE dla płci obojga
p. n. „Nauka i Wychowanie“
Zrzeszenia Nauczycieli w Łodzi
PIŁSUDSKIEGO 62, tel. 245-97.
איינשרייבונגען פון נייע שילער נעמט אָן די קאַנצע־לאַריע טעגליך פון 10 פריה ביז 1 ביי טאָג און פון 5–7 נאַכמ.
יודישע למודים, ווי העברעאישע שפּראַך און ליטעראַטור, יודישע געשיכטע, רעליגיע און תנ״ך, ווערען אונטעררי כטעט אין אַ זעהר ברייטען מאַסשטאַב. די לעקציעס אין דער 1-טער קלאַס הויבען זיך אָן 9 פריה. מעסיגע פרייזען.
שול-לייטער: ע. גאָלדשמירט.

פאַר קראַנקע און רעקאָנוואַלעסצענטען
אָריגינעלע
רויט-ווייַנען ווי אויך אונגאַר-ווייַנען
אין דער בעסטער קוואַליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזען
בעקומט מען אין דעם לאַנג-בעקאַנטען וויין-געשעפט פון
אינה.
ישראל שיקיער
ע. שיקיער
איצט שרודמיעסקאַ 3
טעל. 107-84

קאַלומנאַ פּאַנסקאַ
ערשטקלאַסיגער כשר׳ער
„Świt“
פענסיאָנאַט
אינהאַבער: ראַדאָשיצקי
כעל. נומ׳ 15
נעמט שוין אָן בעשטעלונגען אויף יום-טוב.
עמפּפעהלט הערליכע צימערן מיט ... בעקוועהמליכקייטען, פליסענדער וואַסער יעדען צימער, עלעקטריש ליכט, ... קאַנאַליזאַציע א. ז. וו.
געשמאַקע כשר׳ע קיך. ביליג

בעקאַנטמאַכונג
דער בעוווסטער פענסיאָנאַט
„תל-אביב“
איז פון 1/9 ד. י. אויף די ימים נוראים און כוכות הבע״ל אי־בערגעטראָגען געוואָרען קיין
פּאַדעמביע — די ווילע „ראַדאָשטש“
הויז בלוהשטיין געגענאיבער דעם גראַנד ביי דער ערשטער טראַמוואַי־סטאַציע. ערשטקלאַסיגע בעלי־תפילות פלעצער פאַר פרויען, געשמאַקע און כשרע קיך און די פיינסטע בעהאַנדלונג.
פערוואַלטער דוד כויפמאַן

א עונג יום-טוב
קאָנט איהר נאָר האָבען אין גוט־בעקאַנטען און שטרענג כשר׳ן
פענסיאָנאַט
„NICEA“
KOLUMNA, Krakowska 3
דער פענסיאָנאַט געפינט זיך אין בעס־טען, גרעסטען און שענסטען וואַלד פון קאָלומנאַ. פרישע און געשמאַקע שפייזען. פינקטליכע און זאָרגפעל־טיגע בעדינונג.
אויף די יום-טובים וועט דאַווענען אַ ... אַ נאַמהאַפטער חזן.
אַ ... פערלאַנג ספעצ. דיעטישע קיך.
צו זעהר מעסיגע פרייזען!
אינפאָרמאַציעס אין לאָדז:
ביי ר׳ חיים ווערדינער,
אַנגראַדאָוואַ 5, טעל. 215-24.
און אויפ׳ן אָרט אין קאָלומנאַ.

יודישער וויסענשאַפטליכער צייטשריפט
שוין אַרויס פון דרוק
פרויד
אַריינפיהר אין פסיכאָאַנאַליז
אויטאָריזירטע יודישע איבערזעצונג פון מ. וויינרייך
מיט אַנ׳איינפיהרונג פון אַלע ווערטער און אַנ׳איבערזעצונג פון פרעמדשפּראַכיגע אויסדרוקען.
העפט 1
די ווייטערדיגע 5 העפטען וועלען ... כסדר אַלע חודש אַ העפט.
פרייז פון אַ העפט 1.80 זל. (הנחה־פרייז)
צו בעקומען אין
בוכהאַנדלונג נ. בערלינ...
לאָדז, אַלט-שטאָט 12
בעמ.: אויף לאַגער אַלערליי ביכער יודישע פערלאַגען, ווי אויך ענגלישע, ... העברעישע צו פאַרלאַג-פרייזען. ... און געועלש. אינסטיטוציעס—גרויסע ...

אַמאָנגענעהמסטע און אַמביליגסטע
קענסטו פערברענגען די ימים טובים נור אין דעם גוט בעקאַנטען און פּאָפּולערסטען
פענסיאָנאַט שער
איז גלאָוונאָ
נאָווי אַטוואַצה, טעל. 26.
ערשטקלאַסיגע כשר׳ע קיך!
סאָלידע בעדינונג! צוגענגליכע פרייזען!
אדרעס: Głowno, k/Łowicza
Pensjonat SZERA, tel. 26.

DR. MED. H.
Różaner
ספעציאַליסט פאַר הויט, וועטערישע און סעקסועלע קראַנק.
NARUTOWICZA 9,
tel. 128-98.
נעמט אָן פון 1–9 פרים. און פון 5–9.

LEON FAMILIER
אינערליכע און קינדער - קראַנק...
6. שערפּיעץ 37 ...
נעהמט אָן פון 5—7 נאַכ...

וויכטיג פאַר מיינער
צום זומער-סעזאָן
ווער ס׳וויל טראָגען
הויזען
לויט דער לעצטער פּאַריזער מאָדע, זאָל זיך ווענדען נאָר צום ערשט־קלאַסיגען ספעציאַליסט פון הויזן, וועל־כער איז צוריקגעקומען פון פּאַריז
A. Fajwewicz
אל. 1 מאַי 2, פראָנט 1 שט.
ערמעסיגטע פרייזען
קומט און איבערצייגט אייך.

בחנם!
איז די אויגען-אונטערזוכונג ביים קויפען אַ בריל אָדער אַ צוויקער, וועלכע מען בעקומט אַמביליגסטען ביים אָפּטיקער
פר. פּאַסטעלעב פּעטריק. 7
פּאַסונגען פון די ביליגסטע ביז די פיינסטע אויספיהרונג

וויכטיג פאַר
ברוך-קראַנקע
(רופּטורען) זאָווי פון פערקרימונגען פון רוקען-ביין (הויקערס), פּאַראַליזשען, ביין-שווינדזוכט, פּלאַטפיס און פערשידענע אַנדערע פערקריפּלונגען-ליידענדע.
פאַר פערשידענע אַרט רופּטורען פעועל ... ערטע און די געפערליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער ספעציעלע אָרטאָפּעדישע הייל-באַנדאַזשען לויט מיין מע־טאָדע היילען אויך בעזייטיגען ראַדיקאַל יעדן איינציגן ברוך.

ביי מאַגען און קישקע - זענקונג ספע־ציעלע אינדיווידועל צוגעפּאַסטע לייב-הייל-באַנדאַזשען.
פאַר הויקערס ספעציעלע גאָרסעטען און גלייכהאַלטערס.
געגען ביין-שווינדזוכט ספעציעלע אָר־טאָפּעדישע אַפּאַראַטען פון אַלע סיסטעמען.
געגען שמערצענדע פּלאַטפיס ספע־ציעלע אָרטאָפּעדישע איינלאַגען לויט גיפּס-מאָדעלען.
געגען קרומע אָדערן ספעציעלע גומי־שטרימף לויט מאָס.
קינסטליכע הענד און פיס
ספעציעלע הייל-אָרטאָפּעדישע אַנשטאַלט
ספעצ. אָרטאָפּעד
א. פּעטריקאָוויטש, לאָדז
9 פּיאָטרקאָווסקאַ 9, טעל. 177-09 (פריהער אַלגינסקאַ)
אַכטונג! קראַנקע מוזען זעלבסט ערשיינען.
...

לעזט און אַבאָנירט דאָס
„נייער פאָלקסבלאַט“

ווײַבטיג פאַר דאַמען
נאָר פאַר 2 זל. ווערען איבערגען
מאַכט די עלטעסטע
היטע!
אויך גאַנץ נײַע ווי אויך נײַע היטען צו
3.50
„TOLA"
25 Zawadzka 25

Założona w roku 1891.

Lecznica dla Zwierząt

Mag. Wet. H. WARRIKOFFA
ul. Kopernika 22, tel. 172-07
ODDZIAŁY: wewnętrzny i chirurgiczny.
SZCZEPIENIA psów i koni.
STRZYŻENIE psów i koni, kąpiele dla psów!
KUCIE KONI, nitowanie kopyt.
Przyjęcia w przychodni od 8—1 i od 3—6

איבערציהונגען קיין ארץ-ישראל

און עקספּעדיציעס נאָך
איז געזאַמעלטע וואַגאָנען ערלעדיגט
שנעל און פּינקטליך צו מעסיגע פּרײַזען
„POLSKI LLOYD" Sp. Akc.
oddział w Łodzi
Narutowicza 13
tel. centrala: 250-15.
פאַרטרעטונג: Palestine Shipping Co. Ltd.
Palestine and Egypt Lloyd Ltd.

דאָקטוירים-אַפּטײלונג

Prywatne Pogotowie
„SZYBKA POMOC LEKARSKA"
tel. 15-111
BAŁUCKI RYNEK
(Zgierska 56)
Czynne przez całą dobę bez przerwy.

ד"ר מעד.
ד. ראָזענצווייג
צוריקגעקעהרט
פּילסודסקיעגאָ 72.
טעל. 128-74.

DR.
Michał URBACH
נערוועזע און אינערליכע קראַנקהייטען און פיזיקאַלישע טעראַפּיע
נעמט אָן פון 1—2 און פון 5—7 נאָכמ.
Zawadzka 15 m. 6 tel. 148-83

Dr. med.
Ignacy Grynberg
אינערליכע קראַנקהייטען
ספּעצ. פאַר האַרץ-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Cegielniana 17, tel. 174-15.
נעמט אָן פון 6 ביז 7 אָוונט.

DR.
H. GUTSTADT
אַקושער-גינעקאָלאָג
וואוינט יעצט
זאַכאָדניאַ 66, טעל. 112-52
נעמט אָן פון 9 11 פאַרמ. און 5–7 אָוו.

Lekarz-dentysta
P. ŻYTNICKA-KAHANOWA
powróciła.
11 Listopada 9, tel. 133-53

Lek.-Dentysta
Helena Halpern
Nurutowicza 2, tel. 170.96
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן אַ גאַנצן טאָג.

Lek. Dentysta
St. Gelberg
Zawadzka 14, tel. 108-33
צוריקגעקעהרט.

Lekarz Dentysta
Jakób Botwinik
נעמט אָן טעגליך פון 10 ביז 3 נאָכמ.
אין דער לעטשניצע „פּאָמאָץ" רוג זגערזשער און לימאַנאָווסקיעגאָ 1, טעל. 101-29
און פון 4—10 אָוונט אויף נאַרוטאָוויטשאַ 13. —::— צוגענגליכע פּרײַזען פאַר אַרבייטסלאָזע — הנחה.

Dr. med.
E. WAJNBERGOWA
אויגען-קראַנקהייטען
Dr. med.
M. WAJNBERG
נערווען-קראַנקהייטען
האָבען זיך איבערגעצויגען אויף
LEGJONÓW 3 (Zielona)
tel. 172-20.

Dr. I. ZYW
כירורג
צוריקגעקעהרט
11-go LISTOPADA 17,
Telefon 123-41
נעמט אָן פון 1–2 און פון 5–7 אָוונט

Dr. med.
A. Banasz
כירורג · אורעלאָג
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
Piotrkowska 121, tel. 139.88
נעהמט אָן פון 4—6 נאָכמיטאָג.

Dr. med.
Rundstein
akuszer-ginekolog
POMORSKA 7, tel. 127-84.
przyjmuje od 8–10 rano i od 4–8 w

Dr. med.
FELICJA ROZEN
ספּעציאַליסטין פאַר קינדער-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Śródmiejska 31, tel. 169-59.
נעמט אָן פון 4 ביז 6 אָוונט.

Dr. med.
Markowiczowa
הויט און װענערישע קראַנקהייטען
MONIUSZKI 2, tel. 166-35
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן פון 8–1 און פון 3–8 אָוונט

Dr. med.
M. JAKOBSON
כירורג
ביינער-כירורג=ספּעציאַליסט
D-ra Sterlinga 22
(Nowa-Targowa) tel. 174-42.

צאָהן-אַרצט
F. GLIKSMAN-FREUNDLICHOWA
Zawadzka 16a – Wólczańska 2
telefon 164-47.
צוריקגעקעהרט

Lekarz-Dentysta
N. KACZANOWSKI
נעהמט אָן אין אַמבולאַטאָריום פון דער געז. „לינת המשמורים"
פּילסודסקיעגאָ 21, טעל. 242-55
אין די שעה'ן פון 9–11 פריה
און פון 5–9 אָוונט.

Dr. MED.
L. Pikielny
אוראָלאָג-כירורג
ספּעציאַליסט פאַר נירען, בלאָזען און אורין-קראַנקהייטען
NAWROT 8, tel. 219-90
נעהמט אָן פון 4—7 נאָכמיטאָג
צוריקגעקעהרט.

Lekarz-Dentysta
H. FILLAT
Piotrkowska 43
צוריקגעקעהרט
עמפּפאַנגס-שעה'ן פון 10—1 און 3—7 נ"מ
זונטאָג און יום-טוב פון 10—1 בײַטאָג.

Dr. med.
GUSTAW KOHN
געוועזענער אַסיסטענט פון דעם גינעקאָלאָגישען קליניק אין פּאַריז.
ספּעצ. פאַר פרויען - קראַנקהייטען און שוואַנגערשאַפט).
ספּעצ. פון היילען אונפרוכטבאַרקייט.
נעהמט אָן אין לאָדז
פּילסודסקיעגאָ 51, טעל. 170-03
נעהמט אָן פון 8—10 און פון 4—8 אָוונט

Doktór
M. Kalisz
אָנגיהערוןטעם אין ראַסטאַק
צאָהן-אַרצט
סטאָמאַטאָלאָג · כירורגיע
פּיעראַצקיעגאָ 7 (עװאַנגעליצקאַ)
טעל. 108-26
אויפנעהם-שעה'ן פון 3–7.
צוריקגעקעהרט

Dr. med.
P. Braun
צוריקגעקעהרט
ספּעצ. פאַר טריפּער, סיפילים און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער-שוועכע
צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 100-57
נעמט אָן פון 8—2 מיטאָג און פון 4—9 אָוו.
ספּעציעלער װאַרטע-זאַל פאַר פרויען.

Dr. O. Łagunowski
specjalista
chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światłoleczniczy)
PIOTRKOWSKA 70 tel. 181-83
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz. w niedzielę i święta od 10—1.

לעטשניצע

פאַר װענעריש קראַנקע
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
לאָדז, זאַוואַדזקאַ 1
טעל. 122-78
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אָוונט.
װענעריש-קראַנקע, מענערשוואַכע און הויט-קראַנקהייטען
אַנאַליזען פון בלוט און אורין
די פאַרהיטונגס-סטאַציע
אין טעטיג אַ גאַנצען טאָג לעת
יעד פרויען אַ ספּעציעלער װאַרטע-זאַל
אַ באַראַטונג 3 זל.

Dr. med. A. ROZENBLIT
אינערליכע קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
אַל. קאָשטשושקי 22 פּיעטריק. 79
טעלעפאָן 203-16.

CIECHOCINEK
ul. Zdrojowa, willa „Viktorja"
Dr. Łaski
נעהמט אָן קראַנקע אין אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען
טעגליך ביז צום 1-טען אָקטאָבער
(1 pazdziernika)

Dr.
Wajnberg
ספּעציאַליסט פאַר לונגען, האַרץ און סקלעראָז קראַנקהייטען
פּיעטריקאָווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אָן פון 9–10 פריה 3–5 8–9 אָוו.

Dr. med
J. Nadel
ספּעציאַליסט פון אַקושעריע און פרויען-קראַנקהייטען
אַנדזשעיאַ 4, טעל. 228-92.
נעמט אָן פון 10–12 און פון 5–7 אָוו.
אין דער לעטשניצע בזשעזשינער 11
פון 12 ביז 1 בײַטאָג.

Dr. med.
M. GLAZER
ספּעציאַליסט פאַר הויט- און װענערישע קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
ZACHODNIA 64, tel. 185-49
נעהמט אָן פון 12–2 מיטאָג און פון 7 ביז 8.30 אָוונט.
זונטאָג און חגאות פון 10–12 בײַטאָג.

אויערען, נאָז און האַלז און לונגען-קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פּיעטריקאָווער 67. טעל. 127-81
נעהמט אָן שטענדיגע קראַנקע (צוועס אָפּעראַציע א. אז. וו. ווי אויך אַמבולאַטאָרישעם פון 9–2 און פון 4–8 אָוונט
בײַ דער קליניק אין טעטיג
א רענטגען-גאַבינעט
פאַר דורכלײַכטונגען און עלעקטראָטעראַפּיע

DR. MED.
G. GERSZTAJN
ספּעציאַליסט פאַר אויגען-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Traugutta 12, tel. 175-10
נעמט אָן פון 11–2 און פון 5–8.30 אָוו.

Dr. med.
J. GOLDBERG
ספּעציאַליסט פאַר אויגען-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Śródmiejska 20, tel. 186-13.
נעמט אָן פון 11–1 און פון 7–8 אָוונט

Dr
E. Ekkert
ספּעציאַליסט פאַר װענערישע און הויט-קראַנקהייטען
וואוינט יעצט אויף
Pierackiego 5
(עװאַנגעליצקאַ)
נעמט אָן פון 12—1 און פון 5.30–8 אָוו.

Dr. med. Niewiażski
ספּעציאַליסט פאַר טריפּער, סיפילים און הויט - קראַנקהייטען. בעהאַנדלונג פון מענער - שוועכע
אַנדזשעיאַ 5, טעל. 159-40
פראָנט, 1טער שטאָק
נעהמט אָן פון 8–11 און פון 5–9 אָוונט
זונטאָג און יום טוב פון 9–1 נאָכמיטאָג.
ספּעציעלער װאַרטע - זאַל פאַר פרויען

Dr. med.
M. TAUBENHAUS
צוריקגעקעהרט
ספּעציאַליסט
פאַר אַקושעריע און פרויען קראַנקהייטען
פאַרהיטונג געגען שוואַנגערשאַפט
גדאַנסקאַ 11, טעלעפאָן 246-09
נעמט אָן פון 8–9 פריה און פון 4–8 אָוו

Dr. I. Piechowicz
ספּעציאַליסט פאַר אַקושעריע און פרויען-קראַנקהייטען
פאַרהיטונג געגען שוואַנגערשאַפט
שרודמיעסקאַ 18, טעל. 107-79.
נעמט אָן פון 8–10 פרי און פון 3–7 אָוו

Dr. med. J. Schlosser
כירורג
ul. CEGIELNIANA 30
tel. 122-16
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן פון 4–7 אָוונט.

DR.
S. Kantor
ספּעצ. פאַר הויט און װענערישע קראַנקהייטען (מענער-שוועכע)
90 פּיעטריקאָווער 90
טעל. 129-45
נעמט אָן פון 8—2 נאָכמ. און פון 6—9 אָוו.

ד"ר העלער
ספּעצ. פאַר הויט און װענערישע קראַנקהייטען און מענער - שוועכע
8 טראַוגוטאַ 8, טעל. 179-89
נעמט אָן פון 8–11 און פון 4–8 אָוונט.
זונטאָג פון 10–2 מיטאָג.
פאַר פרויען – אַ ספּעציעלער װאַרטע-זאַל
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרײַזען

לעטשניצע

פאַר װענעריש-קראַנקע
מענער - שוועכע און הויט-קראַנקהייטען
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
פּיעטריקאָווער 45
טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אָוונט.
פרויען און קינדער נעמט אָן אַ פרויען-דאָקטער פון 11–1 און פון 5–7 אָוונט.
אַ באַראַטונג 3 זל.

ערעפנונג פון נאך-וואקאציע-סעזא
אין די הויפטראָלען:
ILJAN HARVEY
VILLI FRITSCH
אָנהייב אין גענו. טעג 4 נאָכמ. שבת און זונ
הנחה-קופאָנען 70

היינט און פאלגענדע טעג!
שווארצע רויזען
נעכסטער פראָגראַם: „ראדעמ אויפן פראָנט" מיט Adolf Dymsza.
פרייזען פון די פלעצער: 1 פל. 1,09 זל. 2 פל. 90 גר. 3 פל. 50 גר.
12 בייטאָג.

קלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(רוג קאָפערניקא)

היינט און פאלגענדע טעג

היינט און פאלגענדע טע
גרויסער דאפעלטער פראגראם!
2) לעצטע סערענאדע
אין די הויפט-ראָלען:
NILS ASTHER, PAT PETERSON
ciGener Keaton און ציגיינער בּאראן נעכסטער דאָפעלטער פראָגראַם:

היינט און פאלגענדע טעג!
F.P. 1 ענטפערט נישט
אין די הויפט-ראָלען:
CHARLES BOYER, JEAN MURAT i D. PAROLA
אויסער'ן פראָגראַם: קלאַנג-צוגאַבען. אָנהויב 4 נ"מ, שבת און זונטאָג 12 בייט. נעכסטער דאָפעלטער פראָגראַם:

CORSO

KINO TEATR
METRO
PRZEJAZD 2

אָנהויב 4 8 זייגער

היינט און פאלגענדע טעג!
„פערברעכען און שטראף"
DOSTOJEWSKI לויט דער ערצעהלונג פון (PRESTUPLENJE I NAKAZANJE)
אין דער הויפטראָלע: HARRY BAUR

אָנהויב 5 8 זייגער

KINO TEATR
ADRIA
GŁÓWNA 1

היינט און פאלגענדע טעג
פילם-עפאפיי, געשאפען אויפן גרונד פון לעגענדעס!
היינט און פאלגענדע טעג!
PAN TWARDOWSKI
אין די הויפטראָלען: Brodniewicz, Bogda, Węgrzyn, Stępowski Znicz, Znicz, Samborski, Sielański
אָנהייב אין נעוו. טעג 4 נאָכמ. שבת, זונטאָג און יום-טוב 12 בייטאָג

איינציגער קלאנג-סינא
איך גארטעד
RAKIETA
שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

הייגט פרעמיערע
היינט פרעמיערע! א פילם פול מיט עמאציע און שפאנונג, א שפיאנאַזש-פילם פון דער צייט פון וועלט קריג
„SZYFR № 77"
אין די הויפטראָלען: William Powell, Lionel Atwill, Binnie Barnes
אויסערן פראָגראַם:
אסטואַליטעטען און .A. T.

קלאַנג-קינא
CAPITOL
זאַוואַדזקאַ 16

פרייז פון אנ'אנאַנס
ביז 15 ווערטער
נור 1 זלאָטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס
ביז 15 ווערטער
נור 1 זלאטי

kład zoologiczny
FOLKMAN

Łódź, ul. Andrzeja 7
(przy Piotrkowskiej) tel. 124-76
עמפפעהלט: הינט או; ראַסמעסיגע קע... הארצער-קאַנאַרקעס פון 10 זל. און ... וועהגליכע און געפוצטע שטייגען, מכשירים צו באָדען פייגעל, מאַלפּקעס, ... און פאפוגשקעס, פייגעל און עקוואַריום פישלעך, עסענווארג לעבעדיג און ... פאר פישלעך, אקוואריומס און טעראריום ... זשילוען, שלאנגען א. ז. וו. נעשעכע ... קאַנאַרקעס און פאפוגשקעס, טויבען ... ראַסמעסיגע דרוב, אייערלעך פון ראַסמעסיגע ... הינלגנגס - מיטלען, פראַשקעס - פליסינקעס ... נעגען חערים פאר פייגעל און הינט, ... טעלעך פאר הינט און פאכמענישע ... מענגעשטעלטע מישונגגען. אלס ... פאר קאנארקעס און פאפוגשקעס. ס'וועלן אנגענומען אלערליי פייגעל א. ז. וו. אויספוילען.
גרויסער אויסוואהל פון מכשירים צו פיש-פאנגען.
מעסיגע פרייזען! פאכמענישע בעדינונג

Rutynowany nauczyciel
...uczę w ciągu 3-ch miesięcy specjal... skróconą metodę mówić i pisać po ... dorosłych M. BRZEZINSKI ... 1-go Maja 77 od 2—5 p.p.

Były buchalter poszukuje jaką... ...iek pracy za niskiem wynagro... ...iem, Pierwszorzędne referencje. ...omość: Narutowicza 14 w herba... ...i Bornstejn.

לעהרערין! גוטע פערדינען ל... בזשעזשינער 15, צוריקגעקעהרט, ... אינטעריכט פאר ערוואקסענע אין ייד... פוילישע און דייטשע שפראכען צו ... ביליגע פרייזען.

שרייבען שעהן און ש...
לערנט אויס דער בעוואוסטער קאל... ל. ב ע ר מ א ן אין 15 לעקציעס. ... ווערט אויסגעלערנט גוט שרייבען א יוד... בריף אין פערלויף פון א חודש ... דעם, וואס קאן גארנישט. די עלטער ... קיין ראָלע. די פרייזען זענען ביל... אלע 1-טער מאי 4, ביי ליפשיץ.

א מענער בעשטעלטער שניידער וויל איבער-געבען דעם שניידער-ווערקשטעל. צו ערפאה-רען גדאנסקא 35, וו. 20 פרוי שבע ראָזענ-צווייג.

א סוויטער-מאשין א 9-ער וואלטער אָריגי-נאַל איז צו פערקויפען וואלבארסקא 19 וו. 17.

עס ווערט אויסגעלערנט די העברעאישע שפראך פון פערלויף פון דריי חדשים מיט'ן ארץ-ישראל'דיגען אקצענט און אויך יודיש שרייבען אין פערלויף פון 1 חודש. אונטער דער ליטונג פון גוטען פעדאגאג ה. זילבער-שטיין קילינסקיעגא 16 וו. 41 צו נידריגע פרייזען.

אלס שותף וויל איך צוטרעטען צו א גע-שעפט מיט א סומע פון 3 ביז 4 טויזענד זל. די בראנזשע אהן אונטערשיד. אפערטען אין אדמיניסטראציע אונטער „ח. מ."

צוליב פערגרעסערן א גוט איינגעפיהרטע פרנסה-געשעפט זוך איך פון זאפארט א שותף מיט מיטארבייט און מיט א קאפיטאל פון 4000 זל. אפערטען אונטער „מעכער וועש".

איך זוך ארויסצוגעבען אויף 8-ער, 10-ער און 12-ער שטריק-מאשינען אויף לוין סווי-טער. אפערטען אונטער „שטריקער".

פארשריפט-ליכע פייערלעש-אפאראטען (Gaśnice płynowe) נייע און געניצטע, ווי אויך פילונגען (ładunki) צו אלע טיפען אפאראטען צו מעסיגע פרייזען! מ. באטשאן, פאמארסקא 25, רעכטע אפ. 1. איינגאנג, 1. שטאק, וו. 28. איך קויף געניצטע פייערלעש-אפאראטען. טעל. 166-27.

פאר 8 זל. א חודש לערנען מיר אויס גרינד-ליך בוכהאלטעריע. סטענאגראפיע. האנדעלס-קארעספאנדענץ. מאשין-שרייבען מיט דער קאנ-סטרוקציע. אָרדנען איין אויך בילאנסען און פיהרען איין ביכער צו ביליגע פרייזען קי-לינסקיעגא 50, קווער-אפיצינע 1-טער שטאק.

ווילסט פערקויפען
א נייםאשין
אָדער ערציילט
דאס העכסטען פרייז?
ווענד זיך צו:
Skład maszyn do szycia
Singer i Lachman
Łódź, Zydowska 2,
telefon 246-73.

גערענקט! אז אויף חתונות. פערוויילונגען און אזוי ווייטער
קויפט בלומען
אין ניי-ערעפענטען
יודישען בלומען-געשעפט
„VIOLA"
30 פיעטרקאווער 30
געדענקט די אדרעס! ספעציאליטעט: בוקעטען אויף חתונות

פערשידענעס

א שותף מיט 4 טויזענד זל. צו א קאנצעסיע, וואס איך בעזיץ אויף האנדלען מיט וויין און בראנפען, ווערט געזוכט. אפערטען אין אדמי-ניסטראציע אונטער „וו. ק."

א הענדשקע-מאשין 4-ער טיילונג אין גו-טען צושטאנד פריוזווירדיג צו פערקויפען, שטערן פאמארסקא 6

כ'זוך צו פערפאכטען 3 זאקען-מאשינען „מאקסים" אדער „אמעריקאנער" 154 טיי-לונג און א רענדער-קאפ לעווקאוויטש, פאלוד-נאווא 21

א פעהיגער יונגערמאן זוכט א פאסטען ביי וואס עס זאל נישט זיין פאר א קליינעם לוין אפערטען אונטער „30"

א יונגערמאן בעקאנט ביי סוויטערס קען אויך א סך קונים פון פוזען און פאמערן זוכט בעשעפטיגונג ביי וואס עס זאל נישט זיין. אפערטען אונטער „ל" אין אדמיג.

א בעל-תפילה א שותף צו א לאקאל, עווענ-טועל א פלאץ פאר א ערשטקלאסיגען בע"ת ווערט געזוכט. שרייבוים קילינסקיעגא 46.

שייטלען מיט פאריזער שרינדען בעקומט מען ביי פרוי ראָזענבערג, קאמיענא 5.

א פאפיעראסען-בודקע צו פערדינגען, אפער-טען אונטער „קיאסק" אין אדמיניסטראציע.

בעקאנטמאכונג. צוליב רעקלאמע ווערט גע-וואשען און פאסאגירט מענער-היטען נאר פאר 1 זל. גוט און פינקטליך. קילינסקי 28.

בעזיצער פון 8-ער שטריק-מאשין 70—80 קענען זיך פערשטענדיגען אויף פעטריקאווער 66 וואוינונג 31.

א בעקוועם ארט צו שלאפען פאר א יונגערמאן גדאנסקא 24, פראנט 2-טען שטאק וו. 14.

פאבריקס-לאקאלען מיט צענטראל - בעהיי-צונג און טראנסמיסיעס פון 3 זייטען ליכט איז צו פערמיטען פון זאפארט. צו ערפאהרען טעלעפאניש 193-74.

צו פערמיטען א מעבלירט צימער מיט בע-קוועמליכקייטען פון 15 ד. ח. פאר 2 פערזאן, 18 זל. א מאנאט. אל. 1 מאי 20 רעכטער איינ-גאנג וו. 37.

עס ווערען געזוכט 2 אנשטענדיגע יונגעלייט צו שלאפען, עווענטועל אויסצוגעבען א מעב-לירט צימער מיט אלע בעקוועמליכקייטען פעט-ריקאווער 59, וו. 20.

זאפארט צו פערמיטען אויף סקווערנאווא 18 אין הויף, צווייטען שטאק, 2 צימער מיט א קוך און א פשעדפאקאי מיט א קארידאר, זונען זייט, אויסרעמאנטירט און געמאלט. אויך איי-גענע קעלערס. צו ערפאהרען ביים ווירט.

אפצוגעבען אנ'ארט צו שלאפען ביי אנ'אינ-טעליגענטער פאמיליע פאר 1 פערזאן. צו ער-פאהרען 11 ליסטאפאד 16 וו. 22.

א בעקוועם צימער פון קארידאר מיט אלע בעקוועמליכקייטען פאר א פארפאלק ביליג דירה נעלד, אגראדאווא 20 וו. 55.

פון באלד אן צו פערדינגען א פראנטאווע בודקע און א גרויסע שאפע אויפ'ן הויף גע-גען אפטרעט-געלד. צו ערפאהרען פראנצישקא-נער 22 אין האבוי-געוועלב.

2 צימער מיט א קוך מיט בעקוועמליכקיי-טען ווערען פון זאפארט געזוכט. מעקלערס אויסגעשלאסען. אפערטען אין אדמיניסטרא-ציע אונטער „ד".

ס'איז אפצוגעבען א פריי ארט אויף א פרא-צאוניע פאר א פריילין אדער פרוי. צו דער-וויסען זיך ביי בארנשטיין פאדזשעטשנא 27 וואוינונג 15.

פרייע פאסטענס

כ'זוך א יונגעל פון 18 יאהר אן צו א קראץ מאשין און ווי אויך וויל איך קויפען א קראץ מאשין. סטארי-רינעק 10 לינקע אפיצינע 1-טער איינגאנג, 3-טער שטאק, וו. 15 זשולטי.

ס'איז נויטיג א קוואליפיצירטע נייערן צו אויבער-העמדער שקאלנא (מילטשארסקיעגא) 9 וויוספאגעל.

ס'ווערט געברויכט זאקענמאכער-(רינגס) מיט אייגענע 156 דאפעל-זויל מאשין, זגער-זשער 64 וואוינונג 28 1-טער איינגאנג.

עס איז נויטיג צו ערשטער סארט דאמען-קאנפעקציע א קוואליפיצירטער שטיק-ארביי-טער. צו ערפאהרען ביי וויטקאווסקי, זאוואד-זקא 27.

נויטיג א יונגעל פון אנשטענדיגע עלטערן באלד געצאהלט. צו דערוויסן זיך אל. 1 מאי 35 ביים צייטונגס-פערקויפער.

א שיק-יונגעל קען זיך מעלדען פאמארסקא 35 וו. 12 זונטאג צווישען 2—4 נאכמ.

עס ווערט געברויכט א לערן-יונגעל צו דא-מען-היטען, שפירא פעטריקאווער 14.

א קוואליפיצירטע קעטלערין ווערט פון זא-פארט געברויכט ביי קאמינסקי פולנאצנא 26.

עס איז נויטיג א קוואליפיצירטע פערקוי-פערין פון וועש אין דער האלע. צו ערפאהרען פילסודסקיעגא 34 ביי גאלומב.

עס איז נויטיג א גוטער געזעלען און א קוואליפיצירטע האנדנייערין צו ערשטע סארט דאמען-ארבייט, זשעראמסקיעגא 67 וו. 3.

עס ווערט געזוכט א טיכטיגע אינקאנעסטקע צו מעלדן זיך אין בית היתומים זגערזשער 40

איך זוך א גוטע טריקא-נייערין צו טריקא-וועש. צו ערפאהרען קאמיענא 20 וו. 28.

א יונגעל צו שעלקעס גארניטורען ווערט געזוכט ביי ארנער. אלטשטאט 13.

א גוטער אבערמאשינער און אונטערמאשי-נער ווי אויך א האנדנייערין קענען זיך מעל-דען פאמארסקא 25 לעווין.

ראסאלען

עס ווערט געזוכט אנ'ארט אפגעטיילט אויף צו ארבייטען אין דער געגענד פאמארסקא, קי-לינסקיעגא, באלוטיאווא. אפערטען אין אדמ. אונטער „ב. ק."

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub. Redaktor odpowiedzialny: Chanon Kaufman
Czcionkami i druk rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.